

DIPLOMATERY

Sajben Angelika Panna

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Budai Campus

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Tájépítész mérnöki mesterképzési szak

**A FÓTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS GYERMEKVÁROS
TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS REVITALIZÁCIÓS TERVE**

Belső konzulens: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola

**Belső konzulens
intézete/tanszéke:** Kertművészeti és
Kertépítészeti Tanszék

Készítette: Sajben Angelika Panna

Budapest

2024

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1 Kutatástörténet és módszertan	4
2 Vizsgálat.....	6
2.1 Fót településtörténete	6
2.2 Fót természeti adottságai	9
2.3 Károlyi család rövid története	11
2.4 Birtoklástörténet.....	14
2.6 Az angolpark kerttörténeti áttekintése	21
2.7 Objektumok a kertben.....	29
2.8 A növényállomány vizsgálata	37
2.9 A park vízrendszere.....	44
2.10 Az úthálózat vizsgálata	45
2.11 A kastélypark jelenlegi állapota, térszerkezete	47
2.11.1 A kastélypark jelenlegi funkciói.....	47
2.11.2 A tervezési terület meglévő szerkezeti egységei és azok állapota	47
2.11.3 Értékek a jelenlegi kialakításban.....	49
2.11.4 Problémák és konfliktusok a jelenlegi működésben	49
2.11.5 Meglévő épületek állapotának vizsgálata és értékelése	50
2.11.6 Kastélypark értékelése	50
3 A kastélypark revitalizációs koncepció terve	51
3.1 Tervezési terület lehatárolása	51
3.2 Alkalmazott vizsgálati eredmények bemutatása	51
3.3 Célkitűzés.....	53
3.3.1 Logó bemutatása	53
3.4 Koncepcióterv bemutatása	54
3.4.1 Koncepciót meghatározó tényezők	54

3.4.2 Tervezett funkcióterv	55
3.4.3 Programterv meghatározó alapvetései	56
3.4.4 Konceptióterv a Károlyi kastély park teljes területére	57
3.4.5 A „Történeti magterület” bemutatása.....	60
3.4.6 Az erdei iskola területe	62
3.4.7 A „Sportközpont” területe	63
3.4.8 A kastélykert növénykiültetési koncepciója.....	65
3.5 Fenntartási -kezelési javaslat	67
Összefoglalás	69
Irodalomjegyzék	71
Nyomtatott irodalom.....	71
Internetes források	74
Ábrák jegyzéke	75
Mellékletek	79
I. Képek jegyzéke és melléklete	79
a) Képek jegyzéke.....	79
b) Képek melléklete	82
II. Térképes és egyéb tervi anyagok jegyzéke és melléklete	95
a) Térképek jegyzéke	95
b) Térképek melléklete	97
III. Tervlapok jegyzéke és melléklete	105
a) Tervlapok jegyzéke	105
b) Tervlapok melléklete.....	106

Bevezetés

Diplomatervem témaválasztása során fontosnak tartottam, hogy egy olyan területet válasszak, amelyet ismerek, személyes kötődés fűz hozzá. Így esett a választásom a fóti Károlyi kastély parkjára. Édesapám családja a Gyermekvárosban dolgozott és élt is, valamint a szüleim itt jártak gimnáziumban. A nagyszüleim életük végéig a park szolgálati lakásában éltek, ennek okán a gyerekkorom nagyrészét én is a parkban tölthettem. Fóttal és a kastélyparkkal az egyetemi éveim alatt többször is foglalkoztam különböző feladatok során.

Kutatásom során a Károlyi kastélykert történeteinek megjelenését, szerepvállalását térképezem fel, amelyet a jelenkori megjelenésével és funkcióival összevetve egy részben rehabilitált, a mai kor igényeire szabott koncepciót alkotok meg a park jelenlegi területhatárain belül.

A kert legnagyobb nehézségét az adja, hogy a város irányába nyújtott szolgáltatásai és a képviselt értékének megbecsülése egyáltalán nincs összhangban. Történeti szerepének három fő funkciója közül mára szinte egyik se maradt meg méltó formában. Az egykoron átutazható, a közönség számára nyitott, a község érdekeit előtérbe helyező birtok mára egy korlátozottan hozzáférhető, zárt, elhagyatott hangulatú területté változott. A helyi lakosok elidegenedtek a területtől, nem tud szerves része lenni az életüknek a hatalmas potenciálokat hordozó központi fekvésű zöldterület.

Dolgozatom célja, hogy egy olyan átfogó koncepciót alkossak, amelyben a park a jelenlegi szerepvállalását megőrizve és rendezve egy olyan környezetben tudja biztosítani, amely méltó a terület történeti múltjához. A tervezett új funkciók behozatalával és a terület rendezésével egy olyan városi park létrehozása a célom, amely a helyi közösség életének szerves részévé tud válni. Teret tud adni városi rendezvényeknek, turisztikai érdekességeket biztosíthat, amely által a község helyi infrastruktúrájának fellendülése is potenciálisan bekövetkezhet. Mindemellett egy olyan történeti rekonstruált területté kívánom formálni a parkot, amely az egykori megjelenést megidézve egy fenntartható, nagy természeti értékekkel rendelkező történeti kerti összességet formál meg.

1 Kutatástörténet és módszertan

Diplomatervem elején rövid betekintést nyújtok Fót településtörténetébe, valamint a terület adottságait mutatom be röviden. A következő fejezetekben a Károlyi család történetét és a tájképi kert birtoklási történetét fejtem ki. Majd hosszasan vizsgálom az angolpark kerttörténeti alakulását, a területen megjelenő objektumokat, a park növényállományát a múlt és a jelenkorban egyaránt. A kutatás bemutatását követően a kert jelenlegi megjelenésének elemzését dokumentálom. A vizsgálati eredmények összegzését és értékelését követően, a kastélykert revitalizációs tervét mutatom be, mely a kert helyreállítási lehetőségei mellett, hasznosítási lehetőségeket, fenntartási javaslatokat is prezentál. A javaslataimat tervi szinten is bemutatom, a teljes területre koncepciótervet készítek, a kastély környékére, illetve egy másik választott területre részletesen kidolgozott javaslatot és tervet, továbbá fenntartási-kezelési javaslatot teszek a területre, egységekre bontva.

Fót város történeti és egyéb források szempontjából könnyen kutatható település, mivel bőven akadnak írásos és képi dokumentációk is a község életéből. Számos épületéről, gazdasági szerepvállalásról, történeti alakulásról találtam változatos forrásokat. Azonban a Károlyi kastélykertről már nehezebben fértem hozzá olyan hasznos dokumentumokhoz, amelyek kifejezetten a parkról számolnak be. A kerttel kapcsolatos források főként az objektumokkal, vagy a Károlyi család tevékenységével foglalkozik elsősorban. A legnagyobb segítséget a képi anyagok, képeslapok, rézmetszetek, festmények, illetve az újságcikkek jelentették.

A kutatástörténetet tulajdonképpen két nagyobb egységre lehet bontani, az írott dokumentumok elemzésére, valamint a képi források vizsgálatára.

Az írásos anyagokat több különböző helyről gyűjtöttem össze, amelyek között szerepel például a budapesti Országos Széchényi Könyvtár, Budapest Főváros Levéltára, a Szabó Ervin Könyvtár és a Magyar Országos Levéltár. Az írott források többségét digitalizálva is megtaláltam az adott könyvtárak, gyűjtemények weboldalain, valamint további digitális dokumentumtárakban is leltem fel hasznos cikkeket, például, az Arcanum adatbázisban több újságcikket is találtam, amik nagy hasznomra voltak, valamint a Fővárosi Levéltár weboldalán az Ybl Miklós Virtuális Archívum-ban talált épülettervek is segítségemre voltak a dolgozat készítése során.

Az írásos források közül Forró Katalin *Fóti*¹ című művét emelném ki, mely sok információval szolgált a község történetéről. A másik jelentős forrás Éble Gábor és Pettkó Béla kötete² volt, a szerzők részletesen bemutatták a Károlyi család birtoklástörténetét, valamint többször is megemlíti a műben a fóti uradalmat. A felkutatott folyóiratok közül az egyik személyes kedvencem a *Vasárnapi Újság* XXIV. évfolyamának 47.³ száma, mivel ebben a cikkben a kastélykert leírásában konkrétumok is megjelentek.

A kert történetével foglalkozó kutatásokból egy fontos dolgozatot is szeretnék megemlíteni, ami Pintér Alexandra Viktória *A fóti Károlyi-kastély angolkertje*⁴ című diplomamunkája, mely nagy segítségemre volt a források felkeresésében és az összefüggések átlátásában.

Az angolkert szerkezetét a rendelkezésre álló térképes anyagok, fotók, litográfiák és festmények alapján tudtam feltérképezni és rekonstruálni. A térképek közül a legnagyobb támpontként az 1883-as kataszteri felmérés szolgált.

Egy 1863-as kertészeti folyóiratban⁵ az angolkert tervezőjeként Erményi Ignác van megemlítve, azonban a park eredeti terveit nem sikerült felkutatni, feltehetőleg ezek az anyagok elveszthettek, mivel a park kivitelezése több ütemben, több közreműködő művezetéssel zajlott a leírások alapján.

Kenyeres Erzsébet jóvoltából számos képi anyag másolatát is megkaptam a Károlyi család saját levéltárából, valamint egy 2005-ben készült hasznosítási ügy keretein belül létrejött fafelmérési és kezelési dokumentumot. A dokumentációt a Garden Kft. készítette. A rendelet 1. számú mellékleteként szerepel a *Természetvédelmi kezelési- és fejlesztési terv*⁶ címmel. A kapott képi források többsége Károlyi László saját tulajdonát képezi.

A történeti kutatások mellett a kastélykert jelenlegi állapotát is vizsgálom, amelyhez korábbi tanulmányaim, a helyismeretem és a terepbejárások is sokat segítettek.

¹ FORRÓ 2002

² ÉBLE-PETTKÓ 1911

³ VASÁRNAPI 1877

⁴ PINTÉR 2010

⁵ LUKÁCS 1863

⁶ GARDEN 2005

2 Vizsgálat

2.1 Fót településtörténete

Fót Budapest agglomerációjában, a belvárostól 17 kilométerre fekszik. Területe 37,42 négyzetkilométer, lakossága közel 21 000 fő. A Pesti hordalékkúp síkság területén, a Gödöllői-dombság és a Cserhát déli nyúlványai által határolt területen található. Területét két fő autópályaút határolja, amely a fővárossal való kapcsolatát nagyban erősíti, agglomerációs szerepvállalását meghatározza.

A település már az ősidők óta lakott terület volt, ezt régészeti leletek erősítik meg. A település határai mentén bronzkori agyagedényeket, halomsírokat, vaskori edénymaradványokat találtak. A római kori sáncrendszer szakasza, ma a Csörsz árok nyugat-keleti részén még megfigyelhető.⁷ A település az egykori Pest-Pilis, majd Pest-Pilis-Solt, majd 1876-tól a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez, ezután 1970-től a Váci járáshoz tartozott. Várossá nyilvánítása 2004 nyarán történt.

A községet először 1353-ban említették egy írásos dokumentumban.⁸ Fót nevének eredetéhez két legenda köthető, az egyik legenda szerint László herceg „bársony foltot” tétetett elszakadt nadrágjára, míg a másik hiedelem úgy tartja, hogy a Somlyó-hegyről letekintve azt a kérdést tette fel, mi ez a „folt”.¹ A Fót (Folth) szó jelentése, „rész, darab, embercsapat”.⁹ A község lakói a török hódoltság ideje alatt főleg gabonatermesztéssel, szőlő ültetvényeken borkészítéssel, zöldségtermesztéssel és tűzifa kitermeléssel foglalkoztak. A szőlőt a Somlyó-hegy oldalán termesztették ebben az időben. A falu gazdasága ekkoriban lendült fel, ugyanis a budai pasa innen hozatta borát, a lisztet, a zöldségeket, illetve a vizet, az egykori savanyúvízforrásról, ami napjainkra már eltűnt, de a település ma is híres az artézi vizéről. A település egy rövid időszakot, a török felszabadulást követően leszámítva, mindvégig lakott terület volt, 1689-től pedig a fejlődése ismét megkezdődött és azóta is töretlen.¹⁰

Az első katonai felmérés (1783) alapján Fót egy kis falu volt, ahol főként szántók, legerők, rétek voltak a jellemzőek. A Somlyó-hegy lábánál, illetve a település külső területei mentén volt egy két szőlőskert. Erdő csupán a Somlyó-hegyen volt

⁷ INT 01

⁸ PUSZTAI 1989, 3.

⁹ FORRÓ 2002, 42.

¹⁰ FORRÓ 2002, 43.

megfigyelhető. A területet átszelő Mogyoródi-patakon három vízimalom működött ekkoriban. (Mellékletek II. 1. térkép, III. 1. terv)

Fót belterületében található a Károlyi-kastély, amelynek közvetlen szomszédságában „szolgálati” házakban laktak a jobbágyok 1824-25-ig, azonban ezután gróf Károlyi István az itt lakókat kiköltöztette a falu távolabbi részeire. Ezt az 1825-ös Klette Károly által készített festmény igazolja, amelyen a kastély épülete előtt megkurtított telkű házak figyelhetők meg. (Mellékletek I. 1. kép)

A második katonai felmérésen (1819-1869) látszik, hogy a falu mérete szinte a duplájára nőtt (Mellékletek II. 2. térkép). A térképen tisztán kivehető a Károlyi-kastély és a parkjának szerkezete. A kastélyparkban láthatóak a tavak, az úthálózat, illetve a kerti objektumok is fellelhetők a térképen. A község fejlődését előremozdította a Károlyi család betelepődése, mivel az uradalmuk gazdasági fejlődési lehetőségeket és stabilitást hozott a helyiek életébe. A stabilitást a meglévő művelési ágak mellett megjelenő új sokirányú gazdálkodás biztosította.¹¹ A fejlődést nem csupán a gazdaság lendítette előre, hanem a főváros közelsége is. A község szerkezetére jellemző volt, hogy a Mogyoródi-patak mentén kertek, rétek, legelők húzódtak, a beéptés irányát a kastélypark, a temető, illetve a Márton-patak mente határozta meg elsősorban (Mellékletek II. 12. térkép). Ezen a térképen látható először a Somlyó-hegy lábánál elhelyezkedő Nagy-tó.¹² Fényes Elek leírásában a telpülést magyar faluként említi, dícséri szőlőterületeit.¹³

Az 1883-as kataszteri térképen (Mellékletek II. 3. térkép) a kastélypark szerkezete jól kivehető, a kastély épülete, valamint az egyéb objektumok a kertben, beazonosíthatóak a felmérés alapján. A parkban látható úthálózat, valamint a területek eredeti növényborítottságai, növényi szintezettségei jól meghatározhatóak a térkép alapján (Mellékletek II. 3. térkép). A falut ekkor a felszínen szelte át a Márton-patak, amelyen híd vezetett át a főtéren. A kastélykert méretét ebben az időben különböző írásokban eltérő méretűnek – 300-600 hold – jegyzték fel, amelynek oka az volt, hogy sokan a kastélykertnek a kastély közvetlen környezetét tekintették csupán.¹⁴ Ennek mérete közel megegyező a mai területtel.

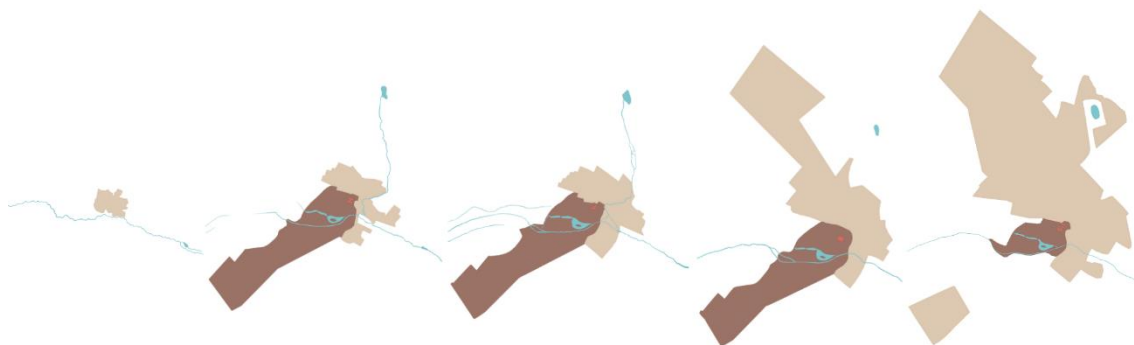
¹¹ FÉNYES 1847, 219.

¹² FORRÓ 2002, 45.

¹³ FÉNYES 1851, 20.

¹⁴ INT 02

A harmadik katonai felmérés (1869-1887) térképén a falu szerkezetét érintő jelentős változás nem figyelhető meg (Mellékletek II. 4. térkép). A gazdasági formákban sem történt változás (Mellékletek III. 3. terv).

1. ábra: A Károlyi kastélypark és a településbelső változásának viszonya (első katonai, második katonai, kataszteri, harmadik katonai felmérés, Google Earth térkép alapján)

Az első világháború után a Pesti út mellett, a Mogyoródi-patak irányába – északnyugatra – növekedett a lakóterület. Ennek oka az újonnan épített vasútvonal volt.

A táj szerkezetét a mezőgazdaság fejlődésével, a majorságok épülése határozta meg. Az 1950-es évek végére a lakosság döntő többsége már nem a mezőgazdaságban, hanem ipari területeken tevékenykedett. Ebben az időben alakultak meg a helyi termelőszövetkezetek. A szövetkezetek a kastélypark területére is betelepültek, ezzel átalakult a kert egykori szerkezete.¹⁵ A Fóti Gyermekváros 1957-ben alakult meg – a gróf Károlyi István rezidencián –, amelyet egy országos mozgalom indikált.¹⁶

Fót jelenlegi szerkezetét tekintve megtartotta a zárt halmazos beépítési jelleget. A város központjában találhatóak a jelentős műemléki épületek, a klasszicista stílusú Károlyi-kastély – a hozzá tartozó parkkal, a romantikus stílusú Szeplőtelen fogantatás templom a plébániával és az iskolával, a református templom és Fáy András présháza – mely ma étteremként funkcionál.¹⁷ A településen összesen 11 országos és 15 helyi védelem alatt álló műemléki, építészeti érték található.¹⁸

¹⁵ FORRÓ 2002, 66.

¹⁶ FORRÓ 2002, 65.

¹⁷ PUSZTAI 1989, 5.

¹⁸ TAK 2017, 12-17.

2.2 Fót természeti adottságai

A település a földrajzi kistájak térképe alapján az Alföldi nagytáj, Dunamenti-síkság középtáj, Pesti hordalékkúp-síkság kistáj területén található.¹⁹ A kistáj 850 km² kiterjedésű, tengerszint feletti magassága 98-251 méter közötti. Fót legmagasabban fekvő pontja a Somlyó-hegy csúcsa, 287,2 méter magasságon. Legmélyebb pontja a város délkeleti területén, a Mogyoródi-patak mentén található, magassága 108,1 méter.²⁰

Fót felszínén az Ős-Duna vastag homok, kavics hordalékkúpjainak lerakódásai találhatóak meg. A község és annak környékének jellemző alapkőzete a felső-pilocén korú cementált homok, szélhordta homok, helyenként löszlerakódásokkal.²¹ A területen a nagy mennyiségű homoklerakódás okán a mai napig működő homokbánya található a város külső részein.²² A város alapkőzete okán, elsősorban homok, löszös talajféleség, illetve a domboldalak területein barna és rozsdabarna erdőtalajok, a vizenyős területek környékén öntés- és láptalajok a jellemzőek. A domboldalak az erózió végett jelentős károkat szenvedtek és szenvednek a mai napig is.

A kistájra a mérsékelt meleg, száraz éghajlat jellemző. Évi középhőmérséklete 10-10,2 C° körüli. Az átlagos csapadék 580-600 mm évente, melynek körülbelül a fele nyáron keletkezik. A térségre északnyugati szélirány jellemző, mely átlagosan 2,5-3 m/s erősség között mérhető.²³

Fót városának legjelentősebb vízfolyása a Mogyoródi-patak és a Csömöri-patak.²⁴ A Mogyoródi-patak átszeli a Károlyi kastélyparkot is, amelynek területén belül három mesterséges tavat alakítottak ki, melyeket a patak táplál. A patak a parkból a fóti Tőzeget területén folyik tovább, ahol méginkább bebizonyosodik, hogy a terület talajvíz szintje igen magas.

A kistáj helyi vegetációját elsősorban a nyílt homokpuszta gyepek, a homoki sztyepprétek, homoki tölgyesek, ártéri ligeterdők, mocsarak, kontinentális molyhos tölgyesek és tatárjuharos lösztölgyesek, valamint a Somlyó-hegy nyáras-borókás vegetációja határozzák meg.

¹⁹ INT03

²⁰ INT04

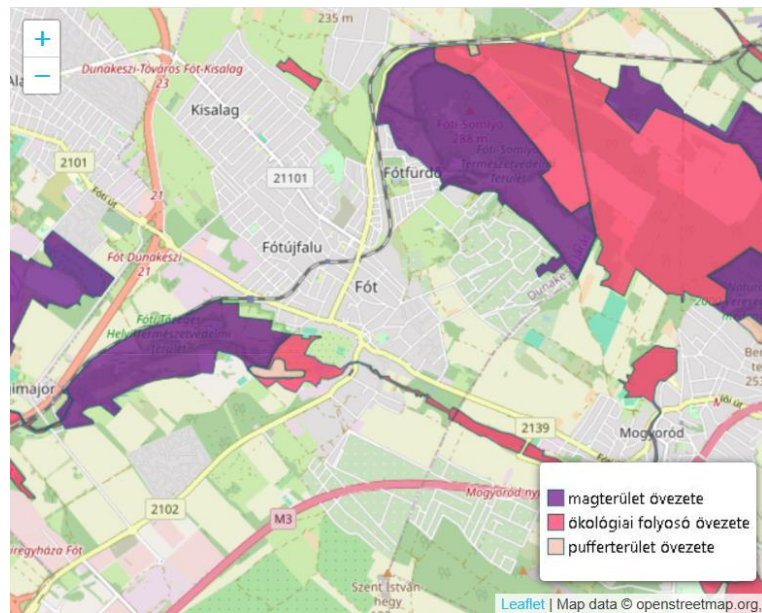
²¹ INT05

²² INT 04

²³ INT 04

²⁴ INT 06

Fót szerves részét képezi az országos ökológiai hálózatnak. A Somlyó-hegy területe Természetvédelmi terület, valamint az ökológiai hálózat magterülete is egyben, a domboldal északkeleti részei is az ökológiai folyosó részét adják. A Tőzeges területe szintén Természetvédelmi és ökológiai magterület. A Károlyi kastély parkja az ökológiai folyosó részét képezi, azonban természetvédelmi területnek nem számít. A parkban bizonyos faegyedek azonban helyi védelem alatt állnak.

2. ábra: Az országos ökológiai hálózat területei Fóton

2.3 Károlyi család rövid története

A Károlyi család Nagykárolyból származó, ősi magyar főnemesi család, akiknek története a honfoglalás korában kezdődött. Kaplony, Kond vezér második fia, a család őse. A nemzetségük a honfoglaláskor szerezte birtokait, többek között Kaplonyt és Nagykárolyt, ahol a család monostora található, valamint amiről a nevét kapta a család.²⁵

Az 1800-as évek elejéig a Károlyi család Bécsben élt, azonban mikor 1803-ban gróf Károlyi József hirtelen elhunyt, felesége és gyermekei a végakarátának megfelelően Magyarországra települtek. A család a pesti Károlyi-palotába költözött, az ősi birtok helyett. Pest-Buda egyre jobban kezdett az ország fővárosává nőni, ennek okán Waldstein Erzsébet a városhoz közel megvásárolta a főti uradalmat, mintegy nyári pihenőnek. A vásárlást követően a grófnő a birtokon több változtatást is elrendelt.²⁶

Legidősebb fiúk Károlyi István 1797-ben, Bécsben született. Tanulmányait a bécsi iskolában kezdte, majd a költözést követően a pesti piarista gimnázium diákja lett, végül a jogi egyetemen szerezte meg diplomáját. Jogi tanulmányai mellett a művészeteket is megkedvelte és tanulmányozta. Többször utazott Itáliába, illetve a párizsi szalonokban is gyakran megfordult, amelynek köszönhetően ismerte meg első feleségét is, Dillon Georginát, aki nagy múltú francia családból származott. 1820-ban költöztek Magyarországra. István elsődleges célja ekkor a család egységes kezelésben lévő örökségének gazdasági fellendítése lett.²⁷ Emellett az országban történt reformtörekvésekben is aktív szerepet vállalt. Kiemelt pártolója volt a lótenyésztésnek, lóversenyeknek, valamint a Magyar Tudományos Akadémia megalapítását, a Nemzeti Kaszinót, a Budapesti Hídegyesületet és a Pesti Magyar Színházat is jelentős összeggel támogatta. Testvérei nagykorúvá érését követően, 1826-ban, az örökséget szétosztották egymás között. Gróf Károlyi István örökölte többek között a főti uradalmat is.²⁸

A gróf az 1830-40-es években az ország egyik legszebb kastélyává alakította a főti otthonát. *„A régi udvarház helyébe palotát épített és aköré nagy költséggel mintegy 300 holdnyi parkot ültetett a sivár homokba.”* Nem csupán saját, de a neki dolgozó embereknek is új házakat építtetett. A főti birtokon sok vadászati eseményt rendeztek, illetve Erzsébet királyné ide járt lovagolni, Marczal Henrik írásai alapján. *„Az utóbbi*

²⁵ ÉBLE 1890, 75.

²⁶ BUDA 1998, 5.

²⁷ BUDA 1997, 92.

²⁸ BUDA 1998, 5.

években több ízben dicsekedhetett a királyi Felségek látogatásával. A királyi vadászatoknak Fót volt egyik főállomása; külön istállóban állottak a királyi lovak. A kastélyban művészi kéztől eredő képek mutatják I. Ferenc József király vadászatát, és Erzsébet királyné lovaglását a fóti parkban.”²⁹

Gróf Károlyi István Káposztásmegyeren lévő telkeit bérbe adta, vagy eladásra kínálta, ezzel vált Újpest megalapítójává.³⁰ 1848-ban Pest helytartó főispánjának nevezték ki. A szabadságharcban 1800 huszár komplett felszerelését finanszírozta, ami a Károlyi-huszárezred nevet kapta ezáltal. Az 1849-es tavaszi hadjáraton személyesen is részt vett. Családjával a pesti palotában maradtak, nem menekültek el az osztrák csapatok elől. 1849 októberében börtönbe zárták és magas váltságdíjjal sújtották. A börtönből közbenjárással és a váltságdíj azonnali megtérítésével szabadult ki 1850-ben.³¹ A gróf ezután is folytatta a kultúra támogatását, valamint a modern vallásos szellemiséget hirdető Szent István Társulat egyik elnöke lett, továbbá megalapította a keletre került magyarokat segítő Szent László Társulatot. Fóti uradalmán töltötte utolsó éveinek nagy részét. 1881-ben hunyt el.³²

Halálát követően fia, gróf Károlyi Sándor (1831-1906) örökölte a fóti birtokot. Nevéhez számos jótékony cselekedet kötődik, több gyermekmenedékhelyi házat alapított és tartott fenn, mindemellett Újpest egyik legjelentősebb mecénásának tartották. Fivére, gróf Károlyi Ede (1821-1879) a füzerradványi birtokot örökölte.³³

Miután gróf Károlyi Sándornak nem születtek gyermekei, az ő birtoka, fivérével együtt Ede gyermekeire szállt. Ede gyermekei közül Károlyi László (1859-1936) örökölte a fóti birtokot. László halála után, három gyermeke közül István (1898-1967) kapta meg az uradalmat. Halálát követően fia Károlyi László (1931-) lett a fóti birtok gazdája.

Gróf nagykárolyi Károly László 1931-ben született, édesapja Károlyi István (1898-1967), édesanyja Marie de Magdalene zu Windisch-Gratz (1911-2004). Károlyi László napjainkban is a kastély tulajdonosa és lakója, második feleségével, Kenyeres Elizabethel (1945-). A grófnak egyik házasságából sem születtek gyermekei, így halála után, feltehetően a család egy másik ágára száll majd a kastély. 1944-ben, amikor szovjet

²⁹ MARCZALI 1900, 517-18., 532.

³⁰ BUDA 1998, 6.

³¹ BUDA 1998, 7.

³² BUDA 1997, 242-43.

³³ INT 02

csapatok foglalták el Budapestet, László és a szülei Bécsbe menekültek. Az ifjú gróf Svájcban tanult tovább, majd Peruban igazgatott egy kávéültetvényt, ezután Londonba ment dolgozni, ahonnan Afrikába költözött. Nyugdíjazása után költözött vissza feleségével, Elizabethel a fóti kastélyba 1994-ben. A házaspár azóta a „Károlyi István Alapítványt” igazgatja, amely szociálisan hátrányos helyzetű és árva gyerekekkel foglalkozik, emellett aktívan igyekeznek a kastély helyreállításán, a park és a kastély közösség felé nyújtott szolgáltatások fellendítésén.

3. ábra: Károlyi családfa (valós méretben megtalálható: Mellékletek III. CS1)

2.4 Birtoklástörténet

Fót a 14. századtól több birtokos kezében is megfordult. A település nevét írásos dokumentumban 1353-ban említették, ekkor a falut a Rátót nemzetség birtokolta. 1405-ben adományozta a falut Luxemburgi Zsigmond, Sikátorpusztával együtt, Kálnay Benedeknek.³⁴ A 16. század első felében a terület az óbudai káptalan birtokában volt. 1633-ban került az Ujfalussy családhoz Fót. Mivel a család férfiága kihalt, 1749. november 10-én Mária Terézia eladományozta a települést, így került a galántai gróf Fekete családhoz.³⁵ A váci káptalan 1750. január 28-án gróf Fekete Györgyöt beiktatta a birtok rendezésébe. A gróf Fekete család azonban adósságaik rendezése okán eladta a birtokot Csekonics Józsefnek 1803. december 10-én.³⁶ Fót csupán öt évig volt Csekonics tulajdonában.

Fót 1808-ban került a gróf Károlyi család birtokába. Gróf Waldstein Erzsébet – gróf Károlyi József (1768-1803) özvegye – vásárolta meg a települést 700 000 forintért.³⁷ Az özvegy grófné három fiának, Istvánnak (1797-1881), Lajosnak (1799-1863) és Györgynek (1802-1877) szánta. A főti birtok magába foglalta Fót helyiséget, Sikátorpusztát, Palota és Csomád helyiségeket, valamint Káposztás-Megyer pusztát. Ezeket a területeket vásárolta meg a Károlyi család Csekonics Józseftől. A későbbiekben ezekhez a területekhez, Kóka helyiséget és Gyál pusztát is hozzátartoztak.³⁸

Fóton 51 úrbéri telek volt, az 1825-ös úrbéri összeírás alapján. Egész teleknek 26 hold szántó, valamint 12 hold kaszáló számított. Az urbárium két szőlőtermesztő területet említ, melyek a Somlyó-hegy és a Homoki szőlős. Az összeírásban 28 úrbéri épület szerepel a falu területén, amelyek között a Károlyi-kastély, a katolikus templom, az uradalom szolgálói lakása, két malom, pálinkaházak, a főti prэшáz, a mészárszék, vendégfogadó és az istállók szerepelnek. A család erdőterületeket is birtokolt, mint például a Somlyó, az Újerdő területet, illetve a Kopaszhegyen és a réti malomnál is volt még jó pár holdnyi erdőterületük. Mindezek felül az Előmályhegyi kőbányát is a Károlyi család birtokolta.³⁹

³⁴ BOROVSZKY 2004

³⁵ ÉBLE-PETKÓ 1911, 75.

³⁶ ÉBLE-PETKÓ 1911, 74.

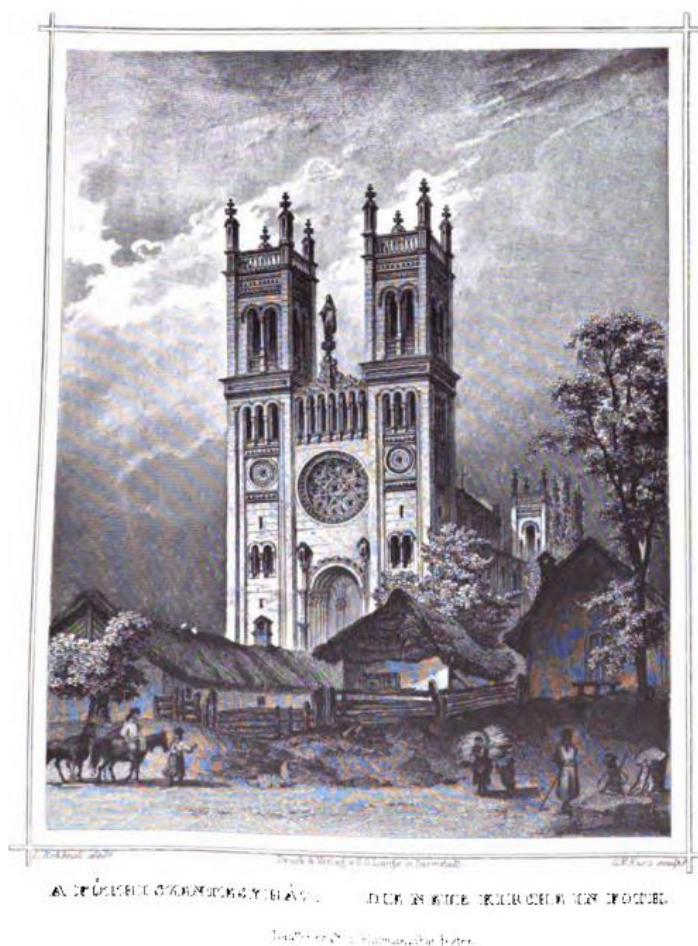
³⁷ ÉBLE-PETKÓ 1911, 76.

³⁸ ÉBLE-PETKÓ 1911, 66.

³⁹ ÉBLE-PETKÓ 1911, 67-71.

A gróf Károlyi család a 19. század óta fontos szerepet vállalt a település fejlődésében. Károlyi István (1797-1881) 1827-ben örökölte meg a főti birtokot az évi családi osztályegyezség alkalmán. Az ő nevéhez fűződik a kastély átépítése – amely feltételezhetően a Fekete család által építtet eredetileg egyszintes, kis családi épület volt. A gróf 1845-ben kezdte el a főti templom építtetését, amelynek kriptájába lett később ő és családjának még jó néhány tagja eltemetve. A római katolikus plébánia azon a helyen épült fel, ahol korábban 1784-ben gróf Fekete György kápolnát építtetett. A templom Ybl Miklós tervei alapján, az 1848-49-es szabadságharc eseményeinek hátráltató körülményei végett, csak 1855-ben készült el és 1856 tavaszában szentelték fel.⁴⁰

„A főti templom 1845-1856-ig épült a vallásos gr. Károlyi István költségén s Ybl Miklós derék építészünk terve szerint és vezetése mellett. Boldogságos szűz Máriának van szentelve s a szűz szeplőtelen fogantatása először ünnepelt ünnepe napján avattatott föl.”⁴¹

4. ábra: A főti szentegyház, rézmetszet, 1853

⁴⁰ BOROVSZKY 2004. /Főt.

⁴¹ HUNFALVY 1856, 163.

Károlyi István külföldi tartózkodásai során tapasztalatot szerzett afelől, hogy egy jól működő uradalom hogyan épül fel. Ennek kialakítása volt a célja, melynek érdekében elsősorban egy stabil gazdaságot kellett kialakítania, így a falu határán lévő szőlőterületek nagy részét bérbe vagy eladásra kínálta pest-budai illetőségű közrendűeknek és polgároknak. Ezek közül vásárolt területet Fáy András is.⁴²

A reformkor idején Fót és a Károlyi-kastély fontos közéleti helyszínné vált, elsősorban a korabeli politikai, irodalmi és művészeti képviselők körében. Gyakran szolgált a kastély, valamint a Fáy-présház találkozó- és kirándulóhelyül. Többek között megfordult itt Bajza József, Deák Ferenc, Kossuth Lajos és Vörösmarty Mihály is.⁴³ Károlyi István ekkoriban lóversenyeket támogatott, valamint vadászatokat is rendezett, ezzel méginkább támogatva kialakult kapcsolatait a művészet és a politika képviselőivel.⁴⁴

A forradalom kitörésekor Pest megyei főispánná nevezték ki Károlyi Istvánt. Részt vett a fóti nemzetőrök kiképzésén, majd 1848 őszén a délvidéki harcmezőre kísérté tanítványait. Az itt szerzett tapasztalatok alapján saját huszárezredet alapított önerőből. A hadrendben ez a 17. Károlyi-huszárezred nevet viselte. A szabadságharc végén a gróf börtönbe került, ahonnan igen magas váltságdíj fejében válthatták ki. Szabadulását követően több társulatot is támogatott, többek között részt vett a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Írói Segélyegylet megalapításában, elnöki szolgálataival és finanszírozással támogatta a Szent István és Szent László Társaságot, a Szatmár-Máramarosszigeti vasútvonal építést, illetve ezeken túl még számos jótékony egyesületet.⁴⁵

Az első világháborút követően államosítani akarták a Károlyi birtokot, amely végül nem történt meg. 1945. március 15-én megalapították a Földosztó Bizottságot, amely szervezet államosította a területet. Megközelítőleg 2200 kataszteri hold szántóterületet és 600 kataszteri hold erdő és szőlőterületet osztottak szét 413 helyi lakos között.⁴⁶

⁴² HELMECZY 1998, 9.

⁴³ BUDA 1998, 7.

⁴⁴ INT 07

⁴⁵ INT 07

⁴⁶ FORRÓ 2002, 60-65.

1957-ben alapult meg a Károlyi István Gyermekközpont intézménye. Első körben az intézet az 1956-os menekültek egyedül maradt, itt hagyott gyermekeinek adott otthont. A beköltözött gyerekeket először a kastélyban szállásolták el nevelőikkel, majd a nevelési igények kielégítésére folyamatosan épülő épületekbe költöztették őket és nevelőiket egyaránt. Az intézet európai viszonylatban is kiemelkedő nagyságúvá nőtte ki magát a '70-es évekre. Az intézet mérete és a nevelés komplexitása külföldről is idevonzotta az érdeklődőket, akik csodájára jártak a területnek és a nevelési órákat is megtekintették.⁴⁷ Az épületek minden oktatási formát és a mindennapi élet szükségleteit kielégítették, épült többek között kollégium, óvoda, általános- és középiskola, egészségház, központi étkezdé, mosoda, strandfürdő, valamint sok szolgálati lakást biztosító épület.⁴⁸

A '80-as évek végén a gyermekvédelmi átalakulások következtében, a nagylétszámú nevelést a családi, kislétszámú oktatási forma vette át. A 2000-es évek elején majdnem 100 fiatalnak adott otthont a Gyermekváros. 2010-től a menekült és oltalmazott fiataloknak is utógondozás ellátást biztosít az alapítvány.⁴⁹

⁴⁷ INT 08

⁴⁸ INT 09

⁴⁹ INT 09

2.5 A kastély építésének és műemléki védettségének rövid története

A kastély az átalakítások előtt egy kisebb, földszintes épület volt, amelyet feltehetőleg a Galántai-Fekete család építtethetett. Egy 1825-ös akvarellen a falu és a kastély korábbi alakjában látható. A festményen szereplő épület, a mai kastély déli főszárnyának feleltethető meg, fekvéséből és méretéből adódóan.

5. ábra: Klette Károly: A főti kastély 1825-ben (papír; akvarell)

A kastély átalakításait egy építéstörténeti dokumentáció is prezentálja, amelyet Ritoók Pál készített. A dokumentumban szereplő alaprajzokat és az építéstörténeti rekonstrukciós ábrasorozatot a gróf család jóvoltából másolat formájában megkaptam, amelyek szintén tanúsítják, hogy a kastély korábban egy kisebb épület lehetett, amelyet az előző tulajdonos építtetett. (Mellékletek II. 6.-7. térkép)

A főti Károlyi-kastélyról szerencsére sok írásos és képi anyag maradt fenn. A fellelhető dokumentumok bizonyítják, hogy a kastély már a 19. században is kiemelkedő épület volt. Az épület azonban a MOB 1916-os Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei műemléki listáján még nem szerepelt.⁵⁰

⁵⁰ MOB 1916, 41.

A klasszicizmus a két világháború között igen népszerű stílussá vált. Az egyik fő irányzatnak, az úgy nevezett palatinus stílusnak, Kismarty Lechner Jenő volt a népszerűsítője.⁵¹

A kastély homlokzati rendszeréről Rados Jenő írt, egy 1931-ben kiadott könyvében. Az író arról számol be, hogy a szájhagyomány szerint Pollacknak készítette a homlokzat terveit, azonban erre vonatkozóan semmilyen írásos bizonyíték nem maradt fenn.⁵²

A *Magyar építészet haladó hagyományait* bemutató könyvben szerepel a fői Károlyi-kastély. A kötet azokat az épületeket tartalmazza, melyek a Múzeumok és Műemlékek Országos Központ javaslatára a közoktatásügyi miniszter 13/1949. sz. törvényerejű rendelet értelmében műemléki rangot kaptak. A kastély Henrich Koch tervei alapján 1823-1827 között épült.⁵³

Az 1990-es műemlékjegyzék alapján, a kastély 1950-ben már műemlékként volt nyilvántartva.⁵⁴ A jegyzékben az erről szóló ügyirat száma ugyanis - 50001/1950.⁵⁵

Pest megye műemlékeit tartalmazó 1958-as leírásban a Károlyi-kastély műemlékként szerepel.⁵⁶ Később, 1960-ban már a 859-es helyrajzi számmal van nyilvántartva műemlékként az épület. A leírás arról is tanúskodik, hogy a kastély klasszicista stílusa.⁵⁷

Genthon István írásában (1961) olvasható, hogy a Károlyi-kastély egyemeletes, 3+6+6 íon oszlopos timpanonos középhízalít +6+3 ablakú homlokzattal rendelkezik. Az építési dátumnak 1823-27 van lejegyezve. Az író megemlíti azt is, hogy ez a kastély, a korábbi galántai gróf Fekete János által építtetett kastély átalakított változata, továbbá tanúsítja, hogy az épület Koch Henrik nevéhez köthető, azonban az oldalrizalitok Ybl Miklós munkásságának köszönhetőek.⁵⁸

⁵¹ RITOÓK 1992

⁵² RADOS 1931, 15-16.

⁵³ GERŐ 1951, 54.

⁵⁴ GENTHON 1961

⁵⁵ IKAFALVI 1990, 869.

⁵⁶ RITOÓK 1958

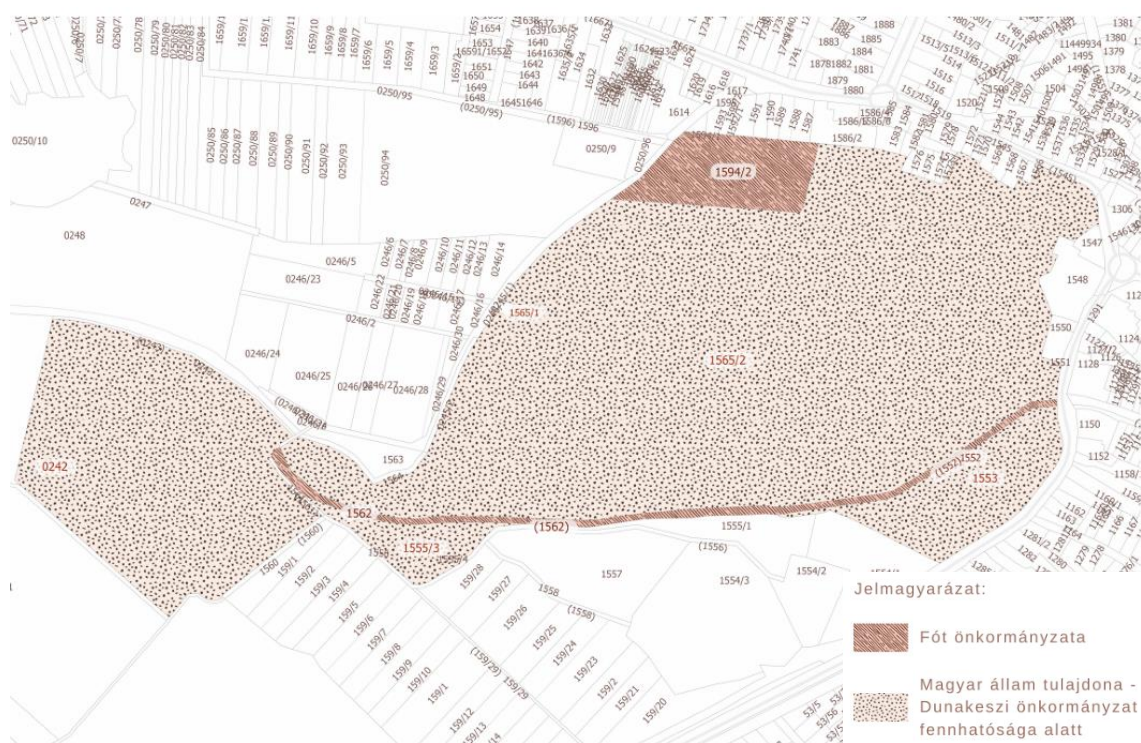
⁵⁷ OMF 1960, 340.

⁵⁸ GENTHON 1961, 98.

„Műemlék. Vörösmarty utca 2. (859) Gyermekváros, volt Károlyi-kastély, barokk eredetű, klasszicista, 1830 körül. Valószínűleg Pollack Mihály tervezte. Átalakítva romantikus stílusban 1860 körül, Ybl Miklós tervei alapján.”⁵⁹

Az 1990-es műemléki jegyzékben az 50001/1950-es védetté nyilvánítási ügyiratszámmal szerepel az épület.⁶⁰ Ez az ügyiratszám bizonyítja, hogy a kastély az 1950-es évektől fogva áll műemléki védelem alatt.

Ma a kastély az el nem idegeníthető, állami tulajdonban lévő műemlékek között szerepel a nyilvántartásban. A kastély és a hozzá tartozó kert azonos helyrajzi számon van nyilvántartva, így az épület védettsége okán a kert is műemléki környezeti védelmet élvez.

6. ábra: Tulajdonviszonyok a kastélypark területén

⁵⁹ TILINGER 1976

⁶⁰ OMH 1996, 227.

2.6 Az angolpark kerttörténeti áttekintése

A park kialakításának pontos dátuma a különböző források alapján nehezen meghatározható, 1823-27 közé tehető. Ezt Bierbauer Virgil írása, illetve Éble Gábor és Pettkó Béla birtoktörténeti leírásai is alátámasztják. A dátumbéli eltéréseket a 600 holdas park több ütemben történő kialakítása magyarázza.⁶¹ Elképzelhető, hogy a kert eredeti terveit, amelyeket Erményi Ignác készített, követték a kivitelezés során, amelyet Zitterbarth Mátyás vezetett.⁶²

Lukács Sándor 1863-as leírása igazolja a kert több ütemű kialakítását. A szövegből az is kiderül, hogy 1824-ben kezdték meg a kiépítést, Erményi Ignác műkertész vezetésével. Ekkoriban azonban csak az épület melletti virágos teraszt - pleasure-ground - készült el. A teljes kert csupán 1837-re lett kész.⁶³

A Károlyi-kastély parkjának mintáját az alcsúti park adta. József nádor alakította ki ott a korszerű gazdasági minta telepet. A kialakított teleppel a tájképi kert fenntartásához szükséges anyagi háttér biztosítottá vált.⁶⁴ Gróf Károlyi Istvánra nagy hatással voltak az utazásai során látott angol példák is, ezekből vonta le a tanulságot, hogy egy nagy léptékű tájképi angolkert létrehozásához egy biztos gazdasági és kertészeti háttér elengedhetetlen.⁶⁵

A park eredeti terve nem került elő, azonban a kataszteri, katonai és birtoktérképek alapján, valamint az archív fotókról, metszetekről, festményekről a kert formai kialakítását viszonylag jól lehet rekonstruálni. A kert méretét illetően több szám is olvasható különböző dokumentációkban. Lukács Sándor írásában a kert 600 hold nagyságúként szerepel⁶⁶, míg egy másik szövegben csak 300 holdasnak írlák.⁶⁷

A méretbeli eltéréseket a kert kialakításának több ütemű elkészítése magyarázza. A kastély épületének szűk környezete volt legelőször készen, így ezen a 300 hold méretű területen a növényállomány fejlettebb volt, mint a kert többi részén, így a kert a kezdetekben nem adott egységes képet, amely jogos magyarázatot ad a méretbeli eltérésekre.

⁶¹ PETRICHEVICH 1843, 113-116

⁶² PALATINUM 2001, 25.

⁶³ LUKÁCS 1863, 97-98.

⁶⁴ HERCZEG 1992, 6.

⁶⁵ BUDA 1998, 9.

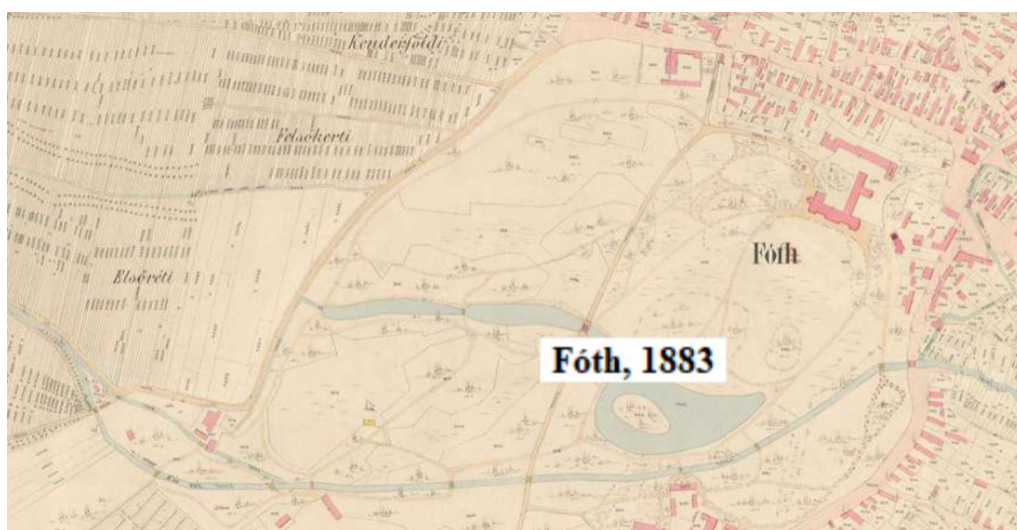
⁶⁶ LUKÁCS 1863, 97-98.

⁶⁷ MARCZAL 1893, 532.

Feljegyzések alapján, az Erményi Ignác által tervezett park 600 hold, vagyis körülbelül 345 hektár méretű volt. A terület legmagasabb pontján kapott helyet a kastély, amely elé egy hosszan, egészen a tórendszerig elnyúló pázsit került. A kert hangulata tökéletesen megfelelt a festői angolparkok jellemzőinek.⁶⁸ A park fásszáru állományát a szabad csoportokban álló nagy lombú fák, valamint örökzöldek, a kastély körül egy-két kúp/gömb formára nyírt növény is megjelent.

„Kiterjedése 600 holdnyi, és teli a legsűrűbb, legterepélyebb facsoportokkal; s mind ez gr. Károlyi István' saját ültetvénye.”⁶⁹

A Mogyoródi-patak átszeli a parkot és a tavak vizét táplálja egy földalatti csatornán át, mely a felső tóba van bekötve. A középső és az alsó tó vízszintje alacsonyabban van, mint a felső tóé. A tavak között hidak lettek kiépítve, melyek alatt zsilipek találhatóak. Az alsó tó nyugati végén a híd után a meder patakká szűkül és így folyik vissza a víz a Mogyoródi-patakba. A felső tó közepén egy sziget található, mely fákkal volt beültetve, csakúgy, mint a tavak környéke.

7. ábra: Kastélypark vízrendszere az 1883-as kataszteri térképen

„Közepett láthatni egy szigetet, melyet mintegy 10 öl széles víz fut körül, mellyben rátartó hó-fehérhattyúk úszkálnak. Az egyik helyen áll egy csónak, s e' fölött két kifeszített kötél, s így forgó csigákon juthatni a' szigetre, melly sziget részint lombozatos fákból, részint virág csoportozatokból áll.”⁷⁰

⁶⁸ ZÁDOR 1973,53.

⁶⁹ PETRICHEVICH 1843,115.

⁷⁰ NOVÁK 1837, 232.

A kastélykert úthálózatát szabálytalanul kacsaringós szórt burkolatú utak határozták meg. A pesti út délről érkezett a parkhoz és szelte ketté a területét. Az útmenti facsoportokat úgy tervezték, hogy az áthaladók erdei hangulatban töltsék utukat, melyeket tisztások szakítottak meg, míg áthaladnak a területen. Az út Fót település érintésével csatlakozott be a park területére, ahonnan az egyik úton egyenesen a kastélyhoz, a másikon pedig a kert majorsági területeihez juthattak az utazók.

„Maga a' kertbe járulat is már csinos, hol mindjárt a' kapus díszes lakja áll, 's honnan az egyik út egyenesen a' kastélyhoz vezet, másik pedig az angol kertnek külön osztályaiba.”⁷¹

A kastélykert különlegességét adta, hogy nem csak azok előtt állt nyitva, akik látogatába érkeztek a grófhhoz, hanem mindenki előtt, akár lovaskocsin, lóháton is végig lehetett menni, utazni a parkon.

„Sőt ellenkezőleg áll a dolog, mennyiben a főtí kertben nem csak gyalog, hanem lóháton és kocsin is szabad az átjárás, még pedig olyanoknak is, kik csupa utasok és nem a kert' látogatói. A nemes gróf t. i. a legszorosabb parancsokat adta és adja ki szünnélkül tisztjeinek, szabadon bocsátani kertjébe és kertjén által mindenkit, kinek a honoratior czimhez csak legtávolibb igénye is lehet, azoknak száma pedig – Istené legyen a dicsőség – Pest megyében nem kicsiny.”⁷²

A növényalkalmazás terén a korra jellemző hatalmas terek körül, fasorok, erdőszélek, ligetes facsoportok, szabad csoportban álló fák, örökzöld növények voltak.⁷³

A kastélyparkban, a tájképi stílus jellemzőjének megfelelően, több ókori emléktárgy is megtalálható volt. A kutatás során több leírásban is feltűntek ókori kövek, amelyek a parkba kerültek, ezekről a dolgozat későbbi részében – az „Objektumok a kertben” fejezetben – bővebb leírást is adok. Az emléktárgyak mellett, az épületek is megfeleltethetők a stílus „kötelező” elemeinek, amelyekről szintén a következő fejezetben írok részletesen.

⁷¹ NOVÁK 1837, 232.

⁷² PETRICHEVICS 1843, 116.

⁷³ HERCZEG 1992, 5.

A kert komponálása során fontos cél volt, hogy a tájképi kertekre jellemző izgalmat, változatosságot megteremtsék, hogy az ide látogatók kellően szórakozhassanak itt tartózkodásuk során, legyen az csak szimpla átutazás vagy hosszabb kerti látogatás.⁷⁴

Számos leírás tanúsítja, hogy a park kedvelt kirándulóhelye volt a reformkor nagy alakjai körében is. Szívesen töltötte itt idejét például Széchenyi István, Vörösmarty Mihály, Deák Ferenc.

„Gr. Károlyi István és családja a nyarat és tán az egész telet is főti gyönyörű kastélyában töltendő, jelennen több úri látogatókat vendégel. Pompás angolkertje valóban megérdemli, hogy azt budapesti szépeinknek vasárnapi kirándulásul ajánljuk. A nemes gróf' egész nagyszerű etablissementja tárva nyitva áll vendégek' látogatására.”⁷⁵

Szerencsére több képi forrás is fennmaradt, amelyek segítségével a park egykori megjelenése rekonstruálható. A képi források mellett az újságokban megjelent leiratok is nagy kincsnek tekinthetők, mivel ezekben a kerti hangulatot, a növények megjelenését, a térszerkezetet dicsérő mondatokból egy összetett képet kapunk az egykori kialakítást illetően. Ilyen például az 1877-ben megjelent Vasárnapi újság alábbi cikke, amely lapban a leíráshoz két rézmetszet másolata is belekerült a kiadványba, amelyek Morelli Gusztáv művei a főti kastélyparkról.

8. ábra: Morelli Gusztáv: "A főti parkból", 1877. (Rézmetszet Gévai Béla 1877-ben készített fényképe után.)

„A királyi pár pompás „Fóthi album” -ából, melyet id. Károlyi István gróf sokat emlegetett, kies Tusculumának szépségei és nevezetességeiből Gévai, fővárosi fényképész

⁷⁴ ORMOS 1967, 78-80.

⁷⁵ HONDERÚ 1843, 61.

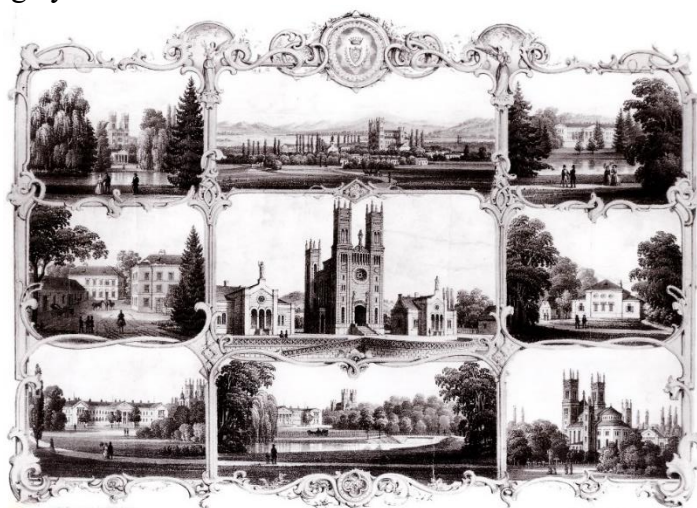
állított egybe, választották a két képet, melyet az ünnepelt főúr jubilauma alkalmából vesznek olvasóink.

Az ízléses egyszerűségében oly kitűnő kastélyt ábrázolja az első , a második egy részlete a benső parknak, a kis Bakos által táplált tava pompás tükrével, sárgán kigyózó útjaival, az ezüst hárs fehére s a tűlevelű fenyű sötétzöldje közt pompás változatban festő ligeteinek tömbjeivel, s a távolban előtűnő kastély megett a vidéket uraló Somlyóhegygyel, melynek cserei alatt egy század előtt gróf Fekete János, a költő, Fóth egykori ura óra hosszant bolyonga, melynek tüzes nedvével ajkain, 1842-ben, Vörösmarty először szavalta a híres „Fóthi dal”-t.

...

A főváros kiránduló közönsége jól ismeri e kertet, melynek rengeteg gesztenyései, platánjai alatt annyiszor pihen. Ízlésesvirágos kertjét, egész telepet alkotó virágházát, vadregényes vízesésekben megtört tavait, pompás kilátásait a Duna merész rithmusban változó hegylánczára s a távol homályába elmosódó fővárosra.”⁷⁶

Fontos megemlíteni még ezek mellett, Zombory Gusztáv 1858-ban készített litográfiáját is, melyen kilenc képben mutatja be Fótot a művész. A képek közül hat ábrázolja a kert valamely részét, épületét. A parkot ábrázoló litográfiák felén nagy hangsúlyt kapott a felső tó és a kastély épület közötti látványtengely feltárulása, a tengelyben a kastély mögött a katolikus templom is feltűnik, amely szintén szándékosan ebbe a látványtengelybe lett tervezve.

9. ábra: Zombory Gusztáv (1835-1872): "Fóti emlék". Fóti részletek kilenc képben, 1858. (papír, színes litográfia)

⁷⁶ VASÁRNAPI 1877, 745.

A másik három képen a park fontosabb szerepű épületei tűnnek fel, amelyek a kocsiszín, a romantikus stílusú villaépület, valamint a Kiskastély előtti tér.

További fontos kép, a Klette Károly által készített akvarell, amelyen a park és a kastély – még az Ybl Miklós által tervezett átalakítások előtti állapotában – látható. A festményen a látványkapcsolatok és növényzet is igen sokatmondóan van ábrázolva. (5.ábra – 17.oldal) Ezen felül érdemes még megemlíteni Johann Rauch-Karl Schwindt litográfiáját, amelyet 1843-ban készített és a Honderű műmellékleteként is megjelent.

10. ábra: Johann Rauch-Karl Schwindt: A főti Károlyi-kastély, 1843. (papír, litográfia)

Ezen a képen is a tó és a kastély látványkapcsolatát ábrázolta a művész, azonban itt már feltűnik a tavak közötti híd is, amely alatt látható a zsiliprendeszen átfolyó vízfátyol. A kép tanúsítja, hogy a park teret adott az átutazásra és kerti sétákra egyaránt.

Hunfalvy János könyvében elég részletes leírást olvashatunk a kastélyparkról:

„Különösen a mindig nyílt kert, melyre a kastély homlokzata szolgál, bizonyosan mindenkinek sok gyönyört fog nyújtani. A fasorok és facsoportok, a tó s a virágágyak az tanúsítják, hogy különös gondot fordítanak a kertre. „⁷⁷

⁷⁷ HUNFALVY 1856, 163.

A Károlyi Levéltár anyagai között több olyan képanyaghoz is hozzájutottam, amelyeken a park olyan részletességgel látszik, amely nagyban hozzájárul a kert rekonstrukciójához. A fotótárból származó képek azonban, nem a pontos eredeti tájképi kialakítását örökítették meg a kertnek, hanem a historizáló korszakban átalakult, geometrikus alaprajzú virágágyakkal tarkított formáját. Az 1877-ben – Gévy Béla által – készített képeken, a kastély északnyugati verandája előtti parkrészletet látni. A képeken jól látszódik a díszes, legyezőszerű kiültetés és a mögötte elterülő kör alakú virágágy, amit egy rövid nyílt gyepfelület után egy szoliter fa zár le, ami után szintén nyílt gyeppel zárul a terület – amely erdővel van keretezve –, valamint a kastély és a növényes felület közötti út (Mellékletek I. 2. kép). Károlyi László elmondása alapján ezt a kertrészt feltehetőleg Károlyi Sándor átalakíttatta, mivel László gyerekkorából egy nagy gyepes területként emlékezik vissza rá, valamint az 1883-as kataszteri térképen sincs nyoma ágyásnak ezen a területen (Mellékletek II. 3. térkép).

Az 1877-ben – Gévy Béla által – készített fényképek között látható egy kép, amelyen a kastély főhomlokzata szerepel, előtte egy kör alakú virágágygal. Ez az egyetlen kép, amelyen ez az ágyás feltűnik, csakúgy, mint az északnyugati ágyások, így feltételezem ennek az ágyásnak is hasonló lehetett a sorsa.

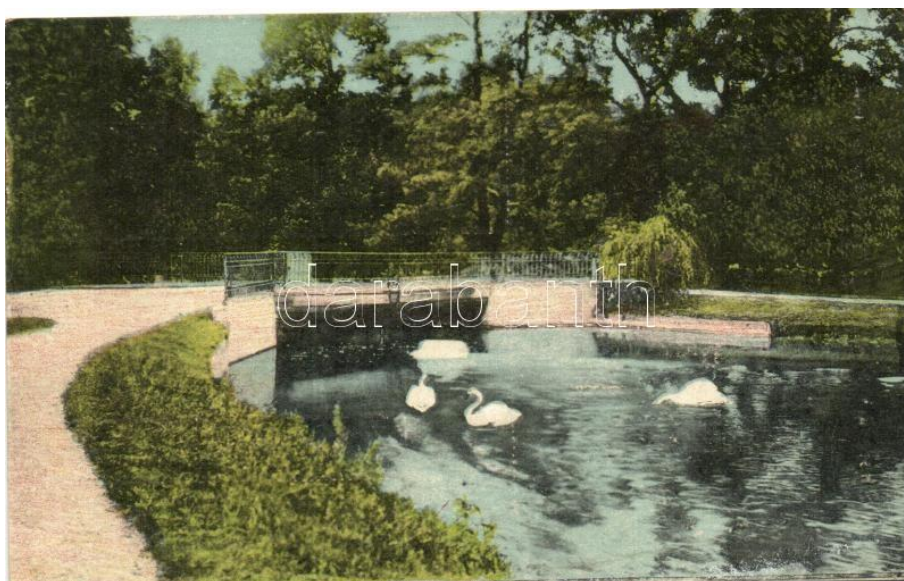

11. ábra: Gévy Béla: Kastély főhomlokzata és virágkiültetés, 1877

Az 1900-as évekből fennmaradt több képen is feltűnnek különböző formájú ágyások a kastély előtt, amely alapján arra következtettek, hogy valamilyen igény mindig volt arra, hogy az épület főhomlokzata előtt egy szép, virágos környezetet alakítsanak ki, csupán a különböző korszakok, funkciók, tulajdonosok változása végett, ez mindig más formában jelent meg. (Mellékletek I. 5.-7. kép)

A délkeleti oldalszárny előtt egy „kis tér” volt kialakítva, amely szintén az 1877-es képsorozatban lett dokumentálva. (Mellékletek I: 1. kép) A fotón az épület tarasza előtt egy kör alakú teresedés látható, mely körül díszes kiültetés található, évelőkkel, cserjékkel és lombos fákkal. Ezt a területet a kataszteri térképek egyike sem ábrázolja kidogozottan, minden térképen egy egybefüggő burkolt területként szerepel.

A kastélykertről számos képeslap is készült. A legtöbb a park tavának környezetét, valamint a kastélyt ábrázolja. A tó környékét ábrázoló képeken feltűnnek a tavon úszkáló hattyúk, valamint jól látható a tóparti növényzet minősége, rendezettsége.

12. ábra: Hattyúk a tavon úszva, 1910 körül

A Gyermekváros beköltözése utáni képeslapokon főleg a kastély környezete, az új bejárat kapu, valamint a tó környezete látható. A tavon csónakázó felnőtteket és gyerekeket láthatunk több képen is, amely alátámasztja, hogy a tó erre a funkcióra is alkalmas volt, valamint a használóknak igénye volt a vízzel való szoros kapcsolatra. (Mellékletek I. 8.-14. kép)

Egy 1985-ös lapban a kastélypark karbantartási munkálatairól íródott egy cikk. A cikk leírása alapján ez Kiss József kezdeményezésének köszönhető, aki vállalta a kert rekonstrukciós tervének elkészítését. (Mellékletek II. 8-9. térkép) 1985 nyarán kezdték meg a park vezetékeinek cseréjét, amelynek következtében „*lövészárkokra emlékeztető vágatok szabdalták keresztül-kasul*”⁷⁸ a területet. A park karbantartási munkáit főként önkéntesek és fiatal diákok végezték. A munka során többek közt a tórendszer zsiliprendszerét és a fő látványtengelyeket is megtisztították. Kemenesi Tivadar, a

⁷⁸ TAMÁS 1985, 15.

Gyermekváros igazgatója, a veszélyes és beteg fák kivágását is kezdeményezte, mely tetteért több támadást is kapott. Ennek okán került kapcsolatba Kiss Józseffel, aki önkéntesen támogatta a munkálatokat. Kettejük tevékenykedése során, két év alatt több millió forint értékben végeztek el felújításokat a területen.⁷⁹

Ma ennek a munkának az eredménye nem látható, mivel a fenntartás hiánya következtében a gyomfák elszaporodtak és számos értékes egyedet nyomtak el, valamint a Gyermekváros bővülése okán új épületek kerültek a parkba, melyeknek egy része a látványtengelyekben kapott helyet, így megszűntek a fő átlátások.

2.7 Objektumok a kertben

A kastélyparkban számos melléképület található, melyek különböző funkciókat látnak el. Az épületek egy része a kastély közvetlen környezetében, többségük azonban a park déli határa mentén áll.

Az épületek a gazdasági célok kiszolgálásán túl, szórakozás, kirándulások kedvelt színterei voltak. Gazdasági épület volt a malom, a kastély szomszédságában álló kocsiszín, a tehénistálló, a lovas istálló, a kőkerítés mellett álló őrbódék, a magtár, valamint a 1930-as években átalakított Kiskastély és a romantikus villaépület. Az épületek között lakófunkciót betöltőek is voltak, még a második világháború előtti időkben is. A Gyermekváros megalakulásakor 1957-ben az épületeket a szervezet saját igénye szerint formálta át. A funkciók változásával azonban formai átalakításokat nem hajtottak végre az épületeken, ennek köszönhetően ma is könnyen felismerhetőek ezek.

A Budapesti Fővárosi Levéltárban Ybl Miklós hagyatéki tervanyagai között a kastély tervei mellett, pár gazdasági épület tervrajza is fellelhető. A tervekről konkrét információk nem olvashatóak le, csak az derül ki róluk, hogy Ybl Miklós készítette őket és valószínűleg a kastélyhoz kapcsolódnak a tervek. Főként homlokzatokat ábrázoló rajzok, néhány alaprajz, azonban feliratok és évszámok nem szerepelnek rajtuk.

⁷⁹ TAMÁS 1985, 15.

A kertet észak-dél irányban a pesti út szelte ketté. A kert határain őrházak álltak, amelyek mára teljesen eltűntek. Egy 1940-es képi dokumentumon látható, hogy az épületek homlokzata, a kastélyhoz illeszkedő, ión oszlopos portikuszos volt.

13. ábra: Kapunyitásra várva a Koleszár kapunál, 1940 körül

A déli határon álló őrépületről fennmaradt egy szöveges leírás is, amely az 1843-as Honderűben olvasható, amely így hangzik:

„Itt egy hosszú fasor’ végénél egy várdaféle csinos őrház mosolyog a roppant park’ széléről az utas elé, mellynek nyílt tornáczán pompás nemzeti bérruhában áll a kapusok’ egyike, magyaros barna tekintetével Tuhutum atyánkra emlékeztetve. A parknak ezen része merőben új és még fiatal ültetvényekből állván, több évek kellene, míg az angolkert’ többi részét utóléri.”⁸⁰

A levél részletből a park növényzetének jellemzése alapján bizonyos, hogy a terület déli határán lévő őrházról van szó, mivel ezt a területet fásították utoljára. Mindemellett az archív képen is jól látszódik, hogy a kapu és az épület egy növényekkel tarkított területen áll, ami a kert többi bejárata esetében nem elképzelhető, mivel azok a falu felé nyíltak.

Feltételezem, hogy kinézetében hasonló őrbódék állhattak a kert többi bejáratánál is, mint például a park mai főbejáratánál, valamint a főtí Református templommal nagyjából egy vonalban dél felé. Az eredeti épület szerencsére nem került lebontásra, csupán átépítésre, ezáltal ma is láthatóak a jelenleg gombüzemként funkcionáló épület

⁸⁰ PETTREVICH 1843, 114.

homlokzatán a befalazott ión oszlopfejek és a timpanonos záródás (Mellékletek I. 15. kép). Egy másik fotón is feltűnik a park egyik őrháza, amely szintén ión oszlopos, timpanonos épület (Mellékletek I. 16. kép).

Napjainkra az eredeti épületek nagyrésze teljesen elbontásra került, vagy olyan mértékű beavatkozás történt rajta, hogy az eredeti kialakításnak semmilyen nyoma nem fellelhető rajta.

14. ábra: Épületek történeti vizsgálata

Az eredeti épületek közül a kocsiszin épülete, amely a kastély mögött helyezkedik el, a mai napig áll, valamint homlokzatában az eredeti kialakítás nyomai jelentősen fellelhetőek. Feltehetőleg a kastély átalakításakor épülhetett, mivel a képeken mindkét épület együtt látható a legtöbb esetben. Az ablakok kiosztása, a szintszám és a bejáratok száma sem változott (Mellékletek I. 17-18. kép). Az épület 1957 óta folyamatos belső átalakításokon esett át, hogy a Gyermekváros szükségleteit kielégítse. Jelenleg az épület nagy része üresen és elhagyatottan áll. A park mai főbejáratának portája, valamint egy posta kapott helyet az épület keleti oldalán. A fő szárny a 2000-es évek elején még elemi iskolaként funkcionált.

A kataszteri térkép alapján megfigyelhető, hogy a kastélypark nyugati szélén, a Mogyoródi-patak partján állt egy kétkerekű vízimalom (14. ábra; Mellékletek II. 3. térkép). A malom feladata a tórendszer táplálása, valamint a kert öntözése volt. Ma már

ez az épület nem áll, valamint a patakmeder is más irányba halad, nem képez szigetet, hanem becsatlakozik közvetlen a tavakba a leágazás. A malom belsejében különféle tisztítási módokon keresztül jutott el a víz a csatornába. A park öntözése föld alatti vas csatornák hálózatával volt kiépítve, melyekből a víz záporként tudott feltörni. Az öntözőrendszer víznyomása a patak vízhozamához volt tervezve. Ezt a rendszert nem csak a tóhoz és az ültetvényes területekhez vezették el, hanem a kastélyhoz és falu egyes területeihez is, hogy tűz esetén oltásra is használni tudják a patak vizét.⁸¹ Egy 1837-es Honművész folyóiratban olvasható a főti parkról készült rövid leírásban az alábbi szöveg:

„Vannak ezen kertben több helyen ásott, 's termés kövekkel kirakott kútak, 's egy végig futó csatorna, mellynek vize a' kerten alul egy malomkereket hajt.”⁸²

A részletből arra következtetnek, hogy a csatornarendszerre nem csupán az öntöző és a tápláló szakaszok, de kútak is csatlakoztatva voltak.

A patak mai folyásiránya kelet-nyugati, így kissé disszonáns, hogy a térképeken feltüntetett malom épülete pont a nyugati oldalon kapott helyet, a jelenlegi folyásiránnyal szemben, azonban vízrajzi térképek tanulmányozására nem volt mód, illetve időkeretem, így erre sajnos nem tudok megalapozott magyarázattal szolgálni a dolgozatban.

A romkultusz, amely jellemző a tájképi kertekre a főti parkban is megjelent. Hunfalvy János könyvében az alábbi szöveg olvasható a kastélyparkról:

„Érdekesek a római fogadalmi táblák, mellyek 1849-ben Palota határához tartozó szántóföldben találtattak, most pedig a főthi kertben állítottak föl. Az egyik emlék a virágkert közepén áll s nap-óra talapzatául szolgál; a másik kettő az új kertben magasabb gyepdombon áll, környezve római kőkoporsó hét töredékével, mellette árnyékos facsoport van. A két utóbbi emlék Juno istenasszonynak volt szentelve.”⁸³

Az idézetből kiderül, hogy három kő került a kertbe, melyek közül az egyik egy napóra talapzata volt. Jelenleg a kertben 14 darab, változatos méretű római kori kő található, melyek a kastély délkeleti oldalszárnya mellett kialakított „ágyásban” vannak körben elhelyezve egy szökőkút körül (Mellékletek I. 19. kép).

⁸¹ LUKÁCS 1863, 98.

⁸² NOVÁK 1837, 234-235.

⁸³ HUNFALVY 1856, 163.

A kastély nyugati oldalán egy kis négyszögletes épület állt, amely feltételezéseim alapján egy svájci mintára kialakított reggeliző épület. Ez az épület mára már teljesen eltűnt. Hunfalvy leírásában erről is olvasható említés:

„Fejőjét is találunk ott. Az igen tisztán tartott istállóhoz, melyben gyönyörű svájci tehenek vannak, kényelmesen bérendezett terem csatlakozik, hol reggelizni lehet.”⁸⁴

Az idézetből kiderül továbbá az is, hogy a parkban svájci teheneket is tarthattak. Valószínűnek tartom, hogy a fejő épület a mai sportpályák területén – északnyugaton – lehetett, mivel a kataszteri térképeken itt egy kisebb gazdasági egység szerepel, ahol a tehenek tartása, valamint a tejüzem is helyet kaphatott.

A Károlyiak híresen jó törzskönyves lovaikról is ismertek voltak. A királyi pár – I. Ferenc József osztrák császár és magyar király, valamint Wittelsbach Erzsébet Amália Eugénia – gyakran megfordult a parkban a gróf által szervezett vadászatokon, illetve lovaikat is a gróf gondozásában tartották. A királyné gyakran egyedül is ellátogatott ide egy lovaglás kedvéért. Marczal Henrik írásában olvasható, hogy a királyi felség lovaglását a parkban egy Richter nevű művész megfestette, mely festmény egy darabig a kastélyban volt.⁸⁵ Jelenlegi helyéről nem találtam információkat.

„ Király ő felsége a hétfői vadászat után nemsokára Budára jött be s ott tölté az éjét, a tegnap tartott általános kihallgatás érdekében. A hétfői vadászat hideg, szeles időben történt. Egy rókát a farka kiveret nádasából s ezt hosszan üldözték is a főti parkon át, de megint visszamenekült a nádasba. Később egy másikat a palotai rejtéből zaklattak ki, de ez is megmenté bőrét. Részt vettek a vadászatban a király, trónörökös, sir Buchanan nagykövet, báró Bourgoing francia követségi tanácsos s gr. Andrássy Gyula is. A királyné ezúttal nem. Őt csak egy pillanatra látta a társaság amint a főti parkban lovagolt. Tegnap nem vadásztak, hanem ma ismét fognak a Paskálmalomtól indulva.”⁸⁶*

„A királyi pár gyakran fölkereste főthi kastélyában s Richter udv. képirónak két szép tájképével is megajándékozta; rókavadászati emlékképek ezek, a királyi párral; egyiken a főthi park egy dobogóján vágatnak át s látszik a kastély és templom; másik a

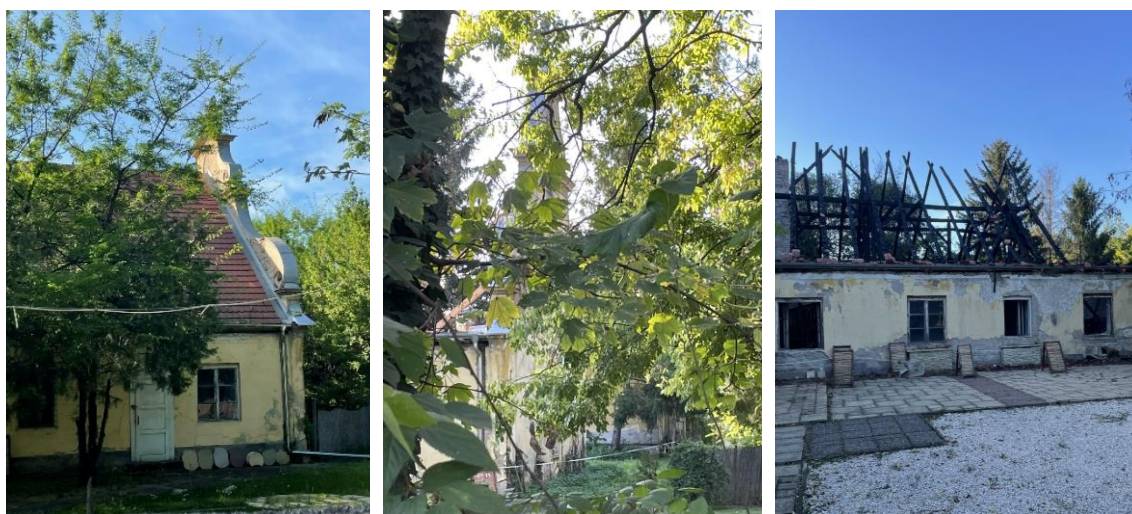
⁸⁴ HUNFALVY 1856, 163.

⁸⁵ MARCZALI 1900

⁸⁶ VADNAY 1877, 1302.

*káposztás-megyeri tájt ábrázolja, a róka és a farka nyomában nyargaló fejedelmi párral.*⁸⁷

A park déli területein látható majorsági épületek feltehetően Ybl Miklós tervei alapján épültek.⁸⁸ Az épületek között volt magtár, istálló, valamint további néhány kőből készült épület, amelyek a 18. század közepe óta ott voltak. A terület déli tájolása végett, valószínűsítem, hogy a melegágyak és az üvegházzal is ezen a részen állhattak. Károlyi László birtokleírása alapján, az 1811-ben készült úrbéri összeírás is említést tesz egy félkész, ámbár enyhén romos állapotú üvegházról, illetve melegágyakról, amelyeknek nyílászárói jó állapotúak voltak. A leírásban két kő kút is megjelenik, valamint a terület közepén egy szobor.⁸⁹ Ybl Ervin könyvében az ezen területen álló Kiskastélyt is Ybl Miklós munkái között említi. Az épület eredetileg egy romantikus stílusú villaépület, amely mellett egy hasonló stílusú kis majorsági épület állt. Károlyi Sándor halálát követően, az új birtoktulajdonos, Károlyi Sándor, több átalakítást is végeztetett ezeken az építményeken. A villaépülethez tartozó majorsági épületet ekkor alakíttatta át Kiskastéllyá, mely homlokzata historizáló barokk díszítést kapott, dupla volutás oromfalakkal.

15. ábra: Kis-kastély épülete, 2024.06.;2024.08.; 2024.10.

A szerző szerint a park további gazdasági épületei, pavilonjai is Ybl Miklósnak köszönhetőek, valamint leírja, hogy az építkezések ideje alatt az építész a parkban lakott és dolgozott. A Kiskastély épülete ma is áll, azonban már nem a park szerves része. Az

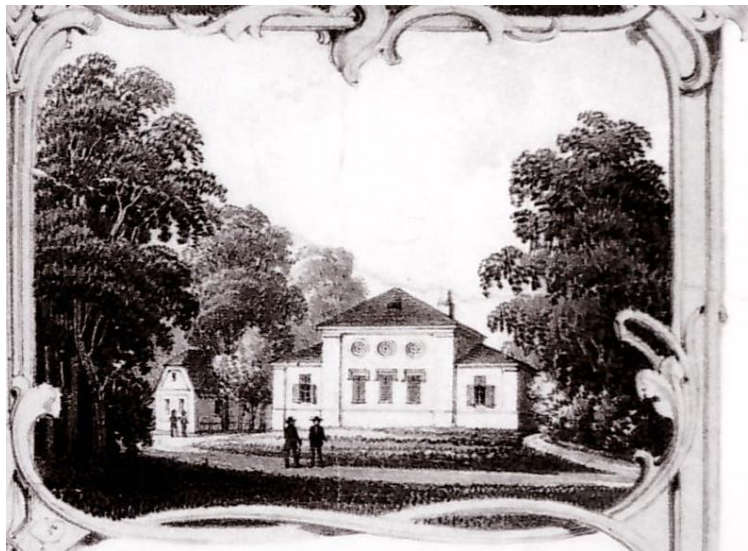
⁸⁷ VADNAY 1881, 779.

⁸⁸ YBL 1956, 18.

⁸⁹ ÉBLE-PETTKÓ 1911, 70.

épület az oldalán nyílik ki az új főút felé és egy térkő szakáruháza kapott benne helyet. Az épület az ősz folyamán leégett.

A romantikus villaépületről a legkorábbi forrás, amit találtam, Zombory Gusztáv 1858-ban készített litográfiája.

16. ábra: Zombory Gusztáv (1835-1872): "Fóti emlék". Fóti részletek kilenc képben, 1858. (Részlet: a romantikus épület és a még átalakítás előtti állapotban lévő Kiskastély, 1858)

A képen jól kivehető az épület homlokzati díszítettsége, valamint látszik, hogy előtte egy virágágy kapott helyet, amelyet utak szegélyeztek. A villa mellett bal oldalon látható a Kiskastély, amely ezen a litográfián még láthatóan az eredeti állapotában volt.

Az 1883-as kataszteri térképen, illetve az 1923-as aktualizált harmadik katonai felmérésen is jól látható, hogy a Kiskastély és a villaépület a Károlyi-kastély fő látványtengelyén kap helyet, valamint az is jól látható, hogy az ide vezető úthálózat is jól ki volt építve (Mellékletek II. 3. térkép).

A parkot jelenleg kökerítés veszi körül, amely részben eredeti köveket is tartalmaz. Az 1811-es úrbéri összeírásban a fóti birtok kőfallal és sorompókkal körbevett területként volt bejegyezve. Az eredeti birtok és annak kerítése egy 1825-ben készült akvarellen is látható, melyet Klette Károly készített (5. ábra). A festményen a kastély előtti parasztházak ekkor még a faluhoz tartoztak, ezek lebontása, illetve a kerítés elbontása is csak azután következett be, hogy Waldstein Erzsébet megvásárolta a területet. A kastélyt a bontások után kőoszlopos vaskerítéssel vetette körbe. Ez a kerítés valószínűleg még egy szűkebb területet határolt a kastély közvetlen környezetében, mivel az 1825-ös összeírásban egy új kökerítés megépítése szerepel, amely az angolpark teljes

területét övezi.⁹⁰ Feltételezem, hogy ekkoriban épülhetett meg az a hídkorlát is, ami a tavon átvezető hídon látható Johann Rauch 1843-as litográfiáján (10. ábra). Ma ennek a kerítésnek egy másolata van a hídon, a kastély délkeleti szárnyának terasza körül lett elhelyezve az eredeti korlát, annak állagmegóvása érdekében (Mellékletek I. 22. kép).

Elképzelhető, hogy a parkot övező kerítés, a parkhoz hasonlóan szakaszokban épült meg, valamint folyamatos felújításokon eshetett át a későbbiekben, mivel állapota jelenleg igen eltérő szakaszonként. Ybl Miklós tervhagyatékában fellelhető egy tervrajz egy kapuról, amely véleményem szerint elképzelhető, hogy a kastélyhoz készült, mivel ennek kialakítása nagyban hasonlít a Koleszár-kapuhoz (13. ábra). Ma a kastélypark főbejárati kapuja a városközpont felé nyit. A kapu északi oldalán álló jelenlegi épület eredetileg egy porta épület volt, ami az őri lakást is magába foglalta. Ma ez az épület üresen és átalakítva áll. Az 1950-es években a kerítés téglapártázatot kapott. A kapupilléreket körbástyákká alakították (Melléklete I. 8. kép). A 70-es években a körbástyákat négyzetessé alakították. Akkoriban még látható volt a lőréses téglapártázatos szerkezet, azonban mára ennek nem maradt nyoma.⁹¹

A park jelenlegi épületeit a funkciójuk szempontjából kategorizáltam. A funkciókat a helyszíni bejárások során látottak alapján határoztam meg.

17. ábra: Épületek funkciójának vizsgálata

⁹⁰ ÉBLE-PETTKÓ 1911,71.

⁹¹ PINTÉR 2010, 36.

2.8 A növényállomány vizsgálata

A kert eredeti kertépítészeti terve, növényzetének feljegyzése nem került elő, így a növényzet eredeti formai kialakítását a kataszteri térképekről, katonai felmérésekről, archív fényképekről, festményekről, képeslapokból, feljegyzésekből és a jelenlegi állapotból igyekeztem feltérképezni.

A kastély épülettől enyhe lejtő vezet a tórendszerig. A gyepes lankás területen, valamint a kastély közvetlen környezetében szoliterek, kis facsoportok, geometrikus kiültetések, élő kiültetések voltak jellemzőek. A parkot említő írásokban többször is feltűnik, hogy nagy hangsúlyt fektettek a terület gondozására. Károlyi Erzsébet elmondása alapján az angol Kew Garden-ből és Libanonból is szállítottak számos egyedet a kertbe.

Egy 1825-ös úrbéri összeírás alapján kiderült, hogy a kastély keleti oldala mellett egy fél holdas virágos gyümölcsös volt.⁹² Az épület nyugati oldalán egy veteményeskert feküdt, amely egy holdnál is nagyobb volt.⁹³ Később a nyugati oldalon egy díszes virágkiültetés, a keleti oldalon pedig a kis tér került kialakításra. A több mint 600 holdas tájképi kert teljes megépülése csak körülbelül az 1836-os évre tehető.

A kastélykertről Novák Dániel egyik cikkében írt pár sort. Az írásban a növényzetről és a kastély konyhakertjéről tesz említést a szerző. A szövegben a konyhakertet nagy kiterjedésűnek, az épület előtti pázsitot pedig gyönyörűnek írja le. A feljegyzések alapján a cikk íródásakor a kert már teljesen készen volt. Az író szerint a kert további részein facsoportok, díszes virágkiültetések voltak láthatóak.

„A' facsoportozatok ezen kertben igen helyesek, a' konyhakert nagy terjedelmű 's elkorlátozva; általában semmi nem hibázik, mi a' nagy egészre nézve szükséges lehet. Az egy észrevételem ezen kastélyra 's kertre nézve csak az: hogy e' kettő nem áll jó 's célszeres összeköttetésben egymással, igen tágas pázsit-tapet fekvén a' kastély előtt; 's miután egyes facsoportulatok, vagy virág-bosquettek nem szakasztják félbe kellemesen ezen monotoniát, - a' kastély elszigetelve látszik lenni a' kerttől, mellyre illyes elrendezéseknél mindenkor ügyelni kell, 's mellyben példányképül szolgálhatott volna az al-csúti vagy a' csákvári angolkert!”⁹⁴

⁹² ÉBLE – PETKÓ 1911, 69.

⁹³ ÉBLE – PETKÓ 1911, 70.

⁹⁴ NOVÁK 1837, 234-235.

A tókönyvéken különböző vízparti növények voltak fellelhetők, melyekről folyóiratokban tettek említéseket. A kertet érintő további folyóiratokban a növényzetet általában pompázatosnak írják le. Említenek virágágyásokat a gyepet körülzárva, facsoportokat, illetve a fenyvesek között két virágágyat, amelyek színvilágát pazarnak mondják. A terület talajára vonatkozóan is fellelhetők említések, miszerint az homokos volt, illetve kiderül belőlük az is, hogy a tó mellé és a virágoskertekhez humuszt vittek a talaj termőképességének növelése céljából.

Az angolkert főkertésze 1862-63 között Kolbe Antal volt. Munkáját főtí napszámosok segítették. Az embereket maga tanította, mivel más kertész szakember nem volt a Károlyi család alkalmazásában. Az ellátandó feladatok között volt például az üvegházak, melegágyak, virágoskertek gondozása. Lukács Sándor leírása alapján az ő nevéhez fűződik egy fenyveserdő, illetve pár hold virágoskert kialakítása. Az írás említést tesz ültetési folyamatokról is, mint például négy-hat öl magas fenyőfák behelyezését kiásott gödrökbe. A növényeket hatalmas emelőkkel helyezték be, előtte pedig nyolc ökrös szekéren szállították be a kertbe. Az ültetést követően öntözőgépek locsolták. A virágos kertekben megjelentek többek között például *Petunia*, *Verbena*, *Pelargonium*, *Phlox*, *Delphinium*, *Fuchsia*, *Lantana*, *Rosa*, *Dahlia* fajták.⁹⁵

A kastélykertben számos rózsafajta volt látható, valamint különböző kúszó-, futónövények. A kastély nyugati oldalszárnya előtt rózsabokrok, a verandát pedig futó növények borították. Ezt Gévy Béla 1877-es fényképei támasztják alá (Mellékletek I. 2. kép).

A park területén üvegházak és tenyész házak is voltak, ahol a növények telettetése, szaporítása zajlott. Ezek az épületek valószínűleg a kert majorsági területein voltak, mivel ezek déli tájolásúak voltak, amely kedvező feltételeket biztosít a növényeknek. Különféle dézsában kihelyezett növény is megjelent az épület környezetében, melyek szoliterként díszítettek.⁹⁶

Egy 1843-as levelezésből kiderül, hogy a Pest felől érkező útnál álló őrbódénál a növényzet még igen friss telepítésű volt.

⁹⁵ LUKÁCS 1863, 97-98.

⁹⁶ LUKÁCS 1863, 97.

„A parknak ezen része merőben új és még fiatal ültetvényekből állván, több évek kellenek, míg az angolkert többi részét utóléri.”⁹⁷

Feltételezem, hogy ez az írás a kert azon részéről szól, ahol a pesti út eléri a park határát. Ahol a Koleszár-kapu és a mellette álló őrbódé állhatott (13. ábra). Valószínűleg ez lehetett a kert külső frissen beültetett része, ez lehet a magyarázata annak is, hogy az írásokban hol 300, hol 600 holdként említik a kastélykertet. A méretbeli eltérésnek az oka, hogy volt egy szűkebb környezet a kastély épülete körül, illetve egy feltételezhetően később kiépült távolabb eső rész. A leírások alapján 1836-ban készült el a teljes kert, azonban feltételezem, hogy mivel a távolabbi területek növényei még nem voltak olyan méretűek, mint a kastély környezetében lévők – amik 1824 körül kerültek telepítésre, a növényállomány állapota is erősítette a kert úgymond „kettéválását”.

1931-ben egy cikkben „borzalmas vandalizmus” -ról számol be egy író. Ennek során beteg, csökevényes állapotú fákat vágtak ki, amelyek a későbbiekben negatív hatással lettek volna egészséges szomszédjaikra. A kivágott fák között megjelent például *Morus nigra*, *Rhus typhina*, *Aesculus hippocastanum*, *Broussonetia papyrifera*. Ezek a növények nem jelentettek dendrológiai értéket, azonban eltávolításukkal számos értékes egyed megmenekült, illetve sok hely szabadult fel az egészséges példányok fejlődésének, szaporodásának.⁹⁸

A források növényalkalmazási leírásaiból, továbbá a térképes és képi anyagokból viszonylag elég komplexen lehet rekonstruálni a kastélypark egykori növényanyagát, alkalmazott fafajokat és dísznövényeket.

A park jelenlegi legidősebb faegyedei akár több mint 150 évesek is lehetnek. A legkorosabb egyedek közé tartoznak például a platánfák, kőrisek, fekete diók, amelyek feltehetőleg az eredeti kialakításkor kerültek telepítésre. A park közepén található a legkorosabb fasor is, amelyet platánok alkotnak. A fiatalabb, jelentős méretű egyedek is 100 év körüliek lehetnek, ezek a 19. században kerülhettek telepítésre, vannak köztük ostorfák, tölgyek és számos vadgesztenyefa is.

A parkon áthaladó Mogyoródi-patak felduzzasztott tavai kellemes párás, üde mikroklimát teremtenek. Ennek köszönhetően a tóparton nagyon jól érzik magukat az eredeti élőhelyükön is árterek fajai, mint például a platánok, kőrisek, nyárfák. Az itt

⁹⁷ PETRICHEVICH 1843, 115.

⁹⁸ KERTÉSZETI 1931, 79-80.

található fák állapota, idős koruk ellenére is jó, azonban akad köztük néhány kiöregedett egyed, melynek statikai állapota nem megfelelő, ezért dőlésveszélyesek, vagy már ki is dőlt egyedek is előfordulnak a területen (Mellékletek I. 23. kép).

2005-ben a Károlyi István Alapítvány a Garden Kft.-t kérte fel, hogy végezze el a kastélypark növényállományának állapot felmérés. Ennek oka az volt, hogy az alapítvány céljai között a kastélypark megmentése is szerepel, az itt található értékes faegyedek jelentős részét kívánták védelem alá helyezni, állapotukat megőrizni, megmenteni.

A fafelméréshez a Pannon-Forrás Kft. (2000-ben) által készített helyi védettségű egyedeket feltüntető térképet (M=1:1000 léptékű) vették alapul.⁹⁹ A kastélypark helyi védelem alatt álló fáit, illetve további általuk értékesnek ítélt egyedeket jelöltek és mértek fel a bejárás során, összesen 255 fát. A felmérésben az állományt alkotó, fiatalabb, illetve a kisebb értékű egyedek nem szerepeltek. A felmért egyedek pontos helyét térképen ábrázolták, továbbá leírták az egyedek pontos faját, egészségügyi állapotát, továbbá a kezelési, ápolási javaslatukat is.

A felmért egyedekről összességében az derült ki, hogy nincsenek megfelelően ápolva, az elmúlt 50 évben szakszerű faápolást nem kaptak. A koronák száraz ágakat tartalmaztak, előfordultak egyedek, amelyeken korhadás, odvasodás figyelhető meg. A szakszerű ápolás hiányában, ágcsomok maradtak, melyek sok esetben elkorhadtak és a korhadás a törzs többi részén is elkezdett terjedni.

A dokumentációban a növényvédelem teljes hiányára hívják fel a figyelmet. Ennek okán például a vadgesztenyefákon az aknázómoly olyan mértékű károkat okozott az évek során, hogy 2005 nyarára szinte teljesen lombtalanná váltak. Bár a fák évről évre kihajtanak, a károk végett egyre gyengébbek lesznek és rövid időn belül elpusztulnak. A platánfákon gnomóniás gombabetegség figyelhető meg. A leveleken száradó foltok, leszáradt fiatal hajtások, a törzsön nedvedző, be nem gyógyuló sebek láthatóak. Továbbá komoly károkat okoz a kert növényállományán a platánmoly és a csipkésposloska is. A károkozók elleni védelem nagyon fontos lenne, ezzel meg lehetne állítani a növényállomány rohamos romlását.

A fafelmérés fajait az általam készített digitalizált alaptérképen jelölöm (Mellékletek III. F1). Az értékes, helyi védelem alatt álló egyedek narancssárga színnel,

⁹⁹ GARDEN 2005

az értékes, de nem helyi védelmű egyedek zöld színnel szerepelnek a térképen. A felmérést nem csupán újra digitalizáltam, de a fák egy részét újraértékeltem, újra felmértem. Így egy saját készítésű ábrát és a hozzá tartozó táblázatot, helyeztem be a mellékletek közé.

A felmérésben szereplő több helyi védelem alatt álló fa is kiemelkedő értékű. Ilyen kiemelkedő példány például a kastély előtt, a sportpályák mellett álló *Juglans nigra*.

18. ábra: A kastély főhomlokzata előtt álló fekete diófa, 2024

A diófa mára teljes lombkoronáját elveszítette és a törzse és ágai is törésveszélyessé váltak a belső korhadás végett. A Gyermekközpont igazgatósága balesetveszélyesnek ítélte a fát és ki akarták vágatni, mivel a gyerekek a fa alatt játszanak és az ágak bármikor letörhetnek. A Károlyi család számára eszmei értékkel bíró fa megmentésére sajnos későn reagáltak és a fa tövére irányuló kezelés csupán a pusztulás lassítására tudott szolgálni. A balesetek elkerülése érdekében a vágásokat visszavágták úgy, hogy a fa habitusának jellemző vonásai megmaradjanak. Egy másik jelentős egyede a területnek az egyik *Platanus x hybrida*, amely a középső tó feletti területen található. Ezen a kicsit nedves területen kifejezetten jól érzi magát az egyed. A fa többől ágazik el, hat-ágú törzssé. Feltételezem, hogy talán egy korábbi elpusztult platánfa tuskójából sarjadt, ennek köszönhető ez a többtörzsűsége.

A felső és a középső tavak között átmenő út déli szakaszán egy kettős platánfasor látható, az út nyugati oldalán. A fák sűrű telepítése okán az egyedek oldal irányban megdőltek. A fasor állapota sajnos az utóbbi években megromlott, a hatalmas özönvíz szerű esőzések végett a tóköznyék túlzottan felvizesedett, amelynek következtében a

koros rossz karbantartottságú egyedek kidőlésveszélyessé váltak, vagy már ki is dőltek. Továbbá a platánsor mögötti tisztáson zajló forgatási építkezések sora sem az értékes faegyedek előnyét szolgálják, mivel a fák csurgó területein való nehézgépes közlekedés, a fasor melletti közvetlen díszletállítás okán az itt lévő talaj nagyon betömörödik, illetve az esetlegesen felszínen előbukkanó gyökérrészek megsérültek (Mellékletek I. 24. kép).

A védett fák között megtalálhatóak *Platanus x hybrida* csoportok, *Quercus robur*, *Aesculus hippocastanum*, valamint a területen előforduló *Taxus* egyedek közül szinte mindegyik védelem alatt álló. A védelem alatt álló fák között megtalálunk olyan egyedeket is, amelyek nem különösebben értékes példányok, mint például a *Corylus colourna*, a *Calocedrus decurrens*, vagy például egy kisebb méretű *Platanus x hybrida* és egy *Tilia platyphyllos* (Mellékletek III. F1-F2.).

A területen több olyan faegyedet is értékesnek tartottam, amelyek védelem alatt nem állnak, véleményem szerint azonban a kerti struktúrához jelentősen hozzátesznek, vagy koruk és állapotuk végett értékesnek mondhatóak. Ezeket a példányokat is jelöltem a fafelmérési térképen. Fontosnak tartanám, hogy ezek az egyedek is különös odafigyelést kapjanak értékeik okán.

Sajnos a terület szinte egyetlen fájáról sem tudom elmondani, hogy a karbantartása megfelelően van végezve, mivel nagyon elhanyagolt minden egyed és a területen végzett nagymértékű fakivágásokkal, átrendezésekkel is nagyban rontják a környező növénycsoportok állapotát.

Több tekintélyes korú és méretű *Platanus x hybrida* is megtalálható még a parkban, például a tavak partján, valamint a lovarda felé vezető út északi oldalán, a „Falu”-ba vezető út által kialakított „sarokban”. Ezekről a fákról is elmondható, hogy állapotuk egyre romlik, a karbantartás hiánya okán. Sok példány eredetileg is meg volt dőlve, amelyen a növekedése nem javított, sőt rontott, így vannak köztük olyanok, amelyek szinte teljesen ki vannak mára törve töből. A tóparti platánfák egyre veszélyeztetettebbek a nagy árvizek és a tópart használatát nem követő karbantartás okán.

A felső tó közepén található sziget fáit sajnos nem tudtam megfelelően felmérni, mivel a szigetet jelenleg nem lehet megközelíteni. A szigeten láthatóak nagyméretű platánfák a széleken, amelyekről szintén a dőlt forma, valamint egy enyhe lombveszteség elmondható így távolról szemlélve is. A sziget faállománya az évek során nagyon besűrűsödött, a fák többsége emiatt felkopaszodott, valamint láthatóan sok egyed ki is

dőlt, vagy legalábbis fontos vázágakat veszített. A sziget elhanyagolt növényzete a tó minőségére is veszéllyel van, mivel a sok letörő ág, kidőlő fa belekerül a tóba, ezzel szennyezve és lassan „tömítve” annak vizét, illetve a tavak közötti átfolyó rendszert.

A strand területén található egy másik fekete dió példány is, amely körülbelül 100 év körüli lehet, állapota meglehetősen jó.

A kastély belső udvarában, valamint a keleti szárny előtti területen összesen három *Magnolia x soulangeana* látható. Ezek az egyedek nem korukból kifolyólag értékesek, hanem jó egészségügyi állapotuk, valamint szabályos koronaformájuk adja értéküket.

A kastély körül több 100 év körüli *Celtis occidentalis* is látható, amelyek meglehetősen szép habitusúak és állapotuk is elég jó.

A parkban helyet kapott egy *Alnus incana* 'Laciniata' is, amelynek különleges értéke, hogy nagyon ritka az ilyen idős egyed az ország teljes területét tekintve.

A parkban megtalálható fás állományról elmondható összességében, hogy elég nagy ápolási beavatkozásokat igényelne, nem csupán a felmért egyedek, de az erdős részekben is jelentős szálalásra lenne szükség, illetve nagy mértékű faápolási munkálatokra. Számos egyed vált az évek alatt statikailag veszélyessé és a kártevők által okozott károk száma is jelentősen növekszik.

19. ábra: Lombkoronaborítottság

A 19. ábrán jól látszódik a terület lombkoronaborítottsága, amely közel 80%-os lefedettségű. A zárt koronaszint végett a terület szinte teljesen egyszintűvé vált az aljnövényzet kipusztulásával.

A Garden Kft. által készített felmérés mellé egy faápolási útmutató is elkészült, amely a fák védelmének és egészségi állapotának megőrzéséhez szolgálhatna igen nagy támpontként.

2.9 A park vízrendszere

Fót településén két fő vízfolyás halad át, a Csömöri-patak és a Mogyoródi-patak. Az utóbbi szeli át a kastélykertet. Az angolpark kialakítása során a Mogyoródi-patakból egy három tóból álló rendszert duzzasztottak. A tavakat a patak egy földalatti csatornán keresztül táplálja a mai napig is. A kezdetekkor azonban a patak vízszintje és vízhozama jóval magasabb volt, így a vízkörforgás sokkal erőteljesebb volt. Mára a patak elhagyatottsága, szennyezettsége végett kevés víz folyik be a tavakba, azonban a helyiség magas talajvízszintje folyamatosan emelkedik, amelynek egyik fő oka a sűrű hirtelen esőzésekkel ellátott elszívároggni nem tudó csapadék, ennek okán a tavak vízszintje általánosan magas, minősége viszont egyre romlik.

A kastélypark tavainak vízminőségét nem csak a megfelelő vízkörforgás hiánya rontja, de a felső-tó közepén lévő sziget növényzetének elöregedése okán kidőlő fák, letörő ágak, nagy mennyiségű levéltömeg telíti a vizet és tömíti el a tavak közti zsiliprendszert, amelynek ezáltal még nehezebbé válik az amúgy is megkérdőjelezhető minőségű karbantartottsága. A felső-tó ülepítő, fogadó részén, ahol a patak vize beérkezik, a betelepített nádas szinte teljesen benőtte ezt a tavi szakaszt, valamint a szennyezettsége is kiemelkedően magas a tórendszer egészéhez viszonyítva. A tavak körül a vízparti növényzet teljesen kipusztult a nagymértékű beerdősülés okán.

A történeti vizsgálatok során kiderült, hogy a park öntözőrendszere földalatti csőhálózattal ki lett építve, amelyet egy 1985 nyarán tartott önkéntes felújítás keretein belül részben feltártak és javítottak. Az öntözőrendszer azonban azóta nincs használatban és a helyszíni bejárások során nem találtam a meglétére utaló jeleket.

2.10 Az úthálózat vizsgálata

Az angolpark eredeti kialakítású úthálózata az 1883-as kataszteri térképről elemezhető a legjobban (Mellékletek II. 3. térkép). A kataszteri térképen kétféle útvastagság utal az egyes szakaszok forgalmára, valamint feltételezéseim alapján a burkolatuk is eltérhetett valamelyest. A könnyebb értelmezhetőség érdekében egy átrajzolt elemző ábrát készítettem a történelmi útvonal azon részletéről, amely a mai területhatáron belül volt.

20. ábra: *Kataszteri térképen szereplő eredeti úthálózat vizsgálata*

Az ábrán világos barnával jelölt útvonal volt az egész parkot átszelő főút, amelyen elsősorban az átutazók közlekedtek lóháton, vagy kosival. A sötétbarna utak a kerti ösvények, a gazdasági egységek közötti útvonalak. Ezeket a gazdasági egységek dolgozói, a park látogatói használták elsősorban, akár gyalogosan, lóháton, de kocsival is igénybevehető szakaszok voltak. Szélességük keskenyebb volt, mint a főútvonalé, valamint feltehetőleg burkolatának minősége is másabb lehetett.

A terület jelenlegi úthálózatát is vizsgáltam. A meglévő úthálózatban kétféle burkolattípust különböztettem meg, az ábrán barnával jelöltem a szilárd burkolatú utakat, narancssárgával a burkolatlan ösvényeket. A szilárd burkolatú utak mind gépjármű és gyalogos forgalmúak egyaránt. Külön járda a park egyik területén sem jelenik meg. Legtöbbször aszfalt burkolatúak az utak. A lakóépületek környékén néhol a gépkocsiparkolókat a helyi lakosok térkővel, vagy beton lappal burkolták. Az ösvényeken burkolat sehol nem található, egykori nyoma se látszik. Ezek az útvonalak többségében kitaposás okán jöttek létre és kizárólag gyalogos forgalom jellemzi őket. A szilárd

burkolatok a területen mindenhol nagyon rossz állapotban vannak. Az ösvények az időjárás függvényében használhatóak.

21. ábra: Meglévő úthálózat vizsgálata - utak burkolata és használata

Az úthálózat elsősorban az épületek elérését és körbejárását biztosítja. A sétára alkalmas ösvények mennyisége kevés, minőségük nem ideális. A burkolt utakon történő gyalogos közlekedés olykor igen veszélyessé tud válni a területen, mivel az utak állapota végett az autósok kerülgetni kényszerülnek a kátyúkat.

2.11 A kastélypark jelenlegi állapota, térszerkezete

2.11.1 A kastélypark jelenlegi funkciói

A parkban jelenleg megtalálható funkciók rendszertelenül, szétszórtan foglalják el a területet.

22. ábra: Meglévő funkciók a területen

A kert Gyermekközponti szerepvállalása végett leginkább oktatási és lakóterületek találhatóak a területen. Az intézmények szükségleteinek megfelelően egy sportterület, valamint egy strand is megtalálható a parkban. A tórendszer felső tava horgásztóként funkcionál. A Károlyi kastély azon felül, hogy otthona a grófnak, alsó szintjén étteremként és rendezvényteremként funkcionál. A területen található még egy lovarda is, amely a Károlyi család tulajdonában állt.

2.11.2 A tervezési terület meglévő szerkezeti egységei és azok állapota

A Károlyi kastélyparkban jelenleg számos funkció és épület megtalálható. Az épületek nagyrészt leromlott állapotúak, közülük sok üresen áll (Mellékletek I. 25-27. kép). Az eredeti épületek közül már csak a kastély (Melléklete I. 28. kép) és a mögötte álló, eredetileg kocsiszín épülete (Mellékletek I. 29. kép), valamint a főbejárat melletti egykori porta épület áll (Mellékletek I. 30. kép). A park bejáratánál egy parkoló is látható, amely mellett az egykori kocsiszín épületének oldalába kialakított posta és porta szolgálat található (Mellékletek I. 31. kép). Az épület fő szárnyában egykor iskola működött, de mára üresen maradt. A terület északi határa mellett tovább haladva több raktárépület is megfigyelhetünk (Mellékletek I. 32. kép). Egy elhagyatott nyomdai létesítmény is van ezen a területen, amelynek a felében egykor iskola működött, mára azonban ez is üresen

áll (Mellékletek I. 33. kép). Délre haladva a Gyermekközpont további ingatlanjait láthatjuk, nyugatra főként oktatási, keletre elsősorban lakó épületekkel. Az építmények stílusa nagyon eltérő, állapotuk többnyire kritikus. Tovább haladva délre láthatjuk a területet átszelő tórendszert (Mellékletek I. 34. kép), amelynek vize eléggé szennyezett, környezetének állapota nagyon elhanyagolt. A felső-tó északi oldalán egy strandfürdő található (Mellékletek I. 35. kép). A fürdő már több mint 35 éve üzemben kívül van. A terület keleti oldalára szintén a lakó és oktatási intézmények váltakozása jellemző. A délkeleti sarokban a Fóti Népművészeti Gimnázium épülete található, amely előtt egy bejárat is van, ami azonban le van lakatolva, használaton kívüliség miatt. A terület nyugati részén két „lakópark” található, a „Falu” (Mellékletek I. 36. kép) és a „Tanya” (Mellékletek I. 37. kép). A „Tanya” területe jelenleg fel van dülva egy elkezdődött lovasterápiás központ létrehozási beruházás végett. A lakók egy közösségi kertet is létrehoztak (Mellékletek I. 38. kép), amely a Károlyi lovarda mellett található (Mellékletek I. 39. kép). Az istálló épülettel szemközti tisztáson a lovarda kifutója kapott helyet (Mellékletek I. 40. kép).

23. ábra: Meglévő állapot helyszínrajza

2.11.3 Értékek a jelenlegi kialakításban

A helyszín meglévő adottságai alapján értéktérképet készítettem. Elsősorban természeti értékek, valamint történelmi épületek szerelnek az értéktérképen. A terület kiemelkedő értéket jelent Fót városának, mivel egy hatalmas közpark a város szívében. Továbbá fontos érdeme a területnek, hogy az oktatás megjelenik a parkban és igen hangsúlyos szerepet kap.

- 1 Műemléki környezet, eredeti épületekkel
- 2 Nagyfelületű tőrendszer
- 3 Károlyi lovarda
- 4 Mogyoródi-patak

Egyéb értékek a területen

- Értékes, koros növényállomány
- Védett természeti környezet
- Gazdag élővilág
- Közpark a város szívében
- Oktatás jelenléte

24. ábra: Értéktérkép

2.11.4 Problémák és konfliktusok a jelenlegi működésben

A terület legnagyobb problémája a fenntartás hiányából, valamint a rendezetlenül szétszórt funkciószakaságából adódik. A történelmi szerkezet és az eredeti elemek is eltűntek az évek során. Mindemellett a városi életben képviselhető szerepe is megkérdőjelezhetővé vált a sok funkció és a kaotikus kialakítás, valamint az elhagyatott állapota és a helyi közösség mindennapjaitól való elidegenedés végett.

- 1 Leromlott állapotú, nem méltó történelmi környezet
- 2 Leromlott állapotú sportpályák a történelmi tengelyben
- 3 Rosszul pozícionált nagyméretű parkoló
- 4 Üzemen kívüli, leromlott állapotú strand
- 5 Bemocsarasodott, elszennyeződött tó
- 6 Beerdősült sziget, vízminőséget rontó állapotban
- 7 Veszélyes partszakasz
- 8 Elhanyagolt állapotú patak
- 9 Hiányos fasor
- 10 Elkezdett beruházás
- 11 Leromlott állapotú, üres épületek
- 12 Nagyszámú tárolóépület

Egyéb problémák a területen:

- Fenntartás hiánya
- Tulajdonosi viszonyok
- Filmforgatások
- Útburkolatok rossz minősége
- Gyalogos ösvények céltalanul, kikapcsolódás okán alakultak

25. ábra: Problématérkép

2.11.5 Meglévő épületek állapotának vizsgálata és értékelése

Az épületek állapotát helyszíni felmérés után értékeltem és ötféle kategóriába soroltam. Az épületek többsége rossz állapotú, közülük sok funkcióját veszítette és üresen áll. A kritikus állapotú és funkciótlan épületeket bontásra ítéltam, a leromlott, de funkcióját vagy történeti értékét tekintve jelentős ingatlanokat felújítandónak jelöltem.

26. ábra: Épületek állapotának vizsgálata és eredménye

2.11.6 Kastélypark értékelése

A kastélypark elemzését követően SWOT analízist készítettem, amely a terület erősségeit és gyengeségeit összesíti, továbbá rávilágít a terület fejlesztésében rejlő lehetőségekre és veszélyekre egyaránt.

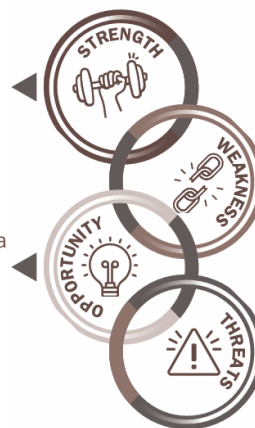
SWOT

ERŐSSÉGEK

- magas zöldfelületi arány
- értékes faegyedek
- műemléki környezet
- biztonság - működő közbiztonság
- oktatási központ

LEHETŐSÉGEK

- történeti formák és megoldások felidézése
- történeti látványkapcsolatok visszaállíthatósága
- kor igényeire szabott gyermeknevelő területek kialakíthatósága
- négy évszakos használhatóság
- kulturális szerepvállalás
- vízfelületek innovatív felhasználhatósága

GYENGESÉGEK

- beerdősültség
- fenntartás/karbantartás hiánya
- leromlott kisarchitektúrák és burkolatok
- szétszabdalt szerkezet
- összetartó erő hiánya
- átgondolatlan fejlesztések
- arculat hiánya

VESZÉLYEK

- privatizációs folyamatok
- fenntartható szabályozás hiánya
- megfelelő fenntartási feltételek hiánya
- épületek tájbaillesztettségének hiánya
- kihasználatlanság
- helyi közösség elidegenedése
- történeti értékek pusztulása

27. ábra: SWOT analízis

3 A kastélypark revitalizációs koncepció terve

3.1 Tervezési terület lehatárolása

A Károlyi-kastély és annak parkja Fót történeti belvárosában, az Öregfalu városrészben helyezkedik el. A kert a Vörösmarty tér 2. szám alatt található. Két fő útvonal keretezi, a Kossuth Lajos utca és a Károlyi István utca. A parkot kökerítés veszi körbe. Északi oldalán kertés családi házak láthatóak, amelyek egykor a birtokon dolgozó jobbágyok lakóhelyei voltak. Nyugaton a főtí Tőzeges természetvédelmi terület, délen pedig főként erdős, szántós területek, valamint egy kisebb ipari és gazdasági egység határolja. Keleti határa mellett egy általános iskola, református templom, valamint kisebb gazdasági épületek kaptak helyet.

A park területe jelenleg több különböző helyrajzi számon szerepel (6. ábra). A kert teljes területe 409 m², amelyből az állami tulajdonú rész 397,9 m², önkormányzati területe pedig 111,5 m².

A tervezés során a jelenlegi kökerítés határain belüli kertrésszel foglalkoztam, mivel a délen található eredeti épületek állapota nem indokolta az erre történő területbővítést, továbbá az északi oldalon található sportpálya egy nemrégiben történt sportkomplexum részeként felújításra került, és annak az egységnek szerves részévé vált, így ezt a területet sem láttam szükségszerűen visszacsatolandónak. A tervezési területem tehát az alábbi helyrajzi számú részeket érintette: 0242, 1553, 1555/3, 1556, 1556/2.

3.2 Alkalmazott vizsgálati eredmények bemutatása

A vizsgálatok során az épületeket, mai funkcióik és állapotuk alapján, valamint történetiségük szempontjából is vizsgáltam. Állapotukról és bontandóságra ítéltégükéről egy ábrát készítettem (26. ábra), amelyen ötféle kategóriába soroltam őket.

Az utak vizsgálata során készült kataszteri és a meglévő szerkezetet prezentáló ábrák egymásra vetítésével térképeztem fel az egymással való viszonyukat. Mindkét térképen szerepel a középső főút, amelynek vonalvezetése, mérete és szerepe is azonos maradt. Az alsóbbrendű utak tekintetében a tőrendszer körüli sétányok, valamint a kastély és a délkeleti sarkot összekötő szakaszon figyelhető meg egyezés (halvány sárga kiemelés). A történeti úthálózat sétányai teljesen eltűntek, helyükön funkcionális szakaszok alakultak ki, amelyek az épületeket kötik össze. A vizsgálatok egymásra

vetítésével egy komplex úthálózatot lehet kialakítani a mai kor igényeivel és a történetiség megidézésével.

28. ábra: *Kataszteri úthálózat és meglévő úthálózat viszonya és lehetőségei*

A kastélyparkban meghatározott értékek és problémák kirajzolják, hogy mely területek, egységek környékén szükséges a legnagyobb beavatkozás, valamint, hogy mik azok a potenciák, amelyeket ki kell hangsúlyozni, nagyobb odafigyelést igényelnek. A legnagyobb probléma a funkciók szétszórtsága, az elavult technológiai működés, az üres épületek, valamint a felszabdaltság. A történeti szerkezet eltűnésével az egykori látványtengelyek megszűnése a kert egyik nagy sebe lett. A kiemelendő területek között a vízrendszer, valamint a történeti központi épületek megléte a legjelentősebb kiindulási támpont.

3.3 Célkitűzés

Diplomatervem céljával a főtí Károlyi kastély parkjának **revitalizációját**, a mai kor igényeihez való **alkalmazkodását**, **történeti mivoltjának** és a **Gyermekközponti szerepvállalásának egyensúly** teremtését tűztem ki.

A kastélypark történeti szerkezetének megidézéséhez elengedhetetlen lépés a meglévő növényállomány pontos felmérése és értékelése, amiből egy nem csupán helyi, de akár országos természetvédelmi területté nyilvánítás is következhet, mivel a kert az országos ökológiai hálózat egyik kulcs eleme, ezt a lépést a park jövőjét illetően nagyon fontosnak találom.

Diplomatervem célja, hogy bemutassam a terület értékeit, a kiaknázatlan lehetőségeit. Fontos programpontnak gondolom a kert jövőjét illetően, a feldarabolódás és a beépítési kísérletek megakadályozását. A park jelenleg túlzott beépítéseit csökkenteni, minimalizálni szükséges, a meglévő funkciókat rendszerbe helyezve kell a park szerkezetéhez alakítani.

A vizsgálatok során feltárt történeti elemek kihangsúlyozásával, megidézésével, helyreállításával egy olyan városközponti park hozható létre, amely kiemelkedő példaként szolgálna a múlt és a jelen összhangját megidézve. Egy olyan természeti értékekben gazdag történeti központ lehet, ahol a múlt kiemelkedő példaként taníthatja a jövő generációit, valamint szolgálhat otthonául a hátrányos helyzetű fiatalok számára.

3.3.1 Logó bemutatása

Diplomatervem célját egy logóban és egy kulcs fontosságú szlogenben is megfogalmaztam. A szlogen így szól: „*Ahol a múlt a jövőre nevel*”.

A tervezett logóban megjelennek a kastélypark legfontosabb elemei, mint például a Károlyi-kastély sziluettje, mely a történeti mivoltot reprezentálja és összefogja a terület egységeit. A természeti értékeket az erdőállomány képviseli, az oktatást és a nyitottságot egy gyermekcsúszda jeleníti meg. A logó alján megjelenő víz, a tórendszer és a természeti értékek képviselete mellett, a természetes körforgás mozgató elemeként, a létezés alappilléreként jelenik meg a logó alján.

29. ábra: Logó

3.4 Konceptióterv bemutatása

3.4.1 Konceptiót meghatározó tényezők

A tervezett koncepciómat öt fő tényező határozta meg:

- Adottságok
- Történeti változások és elemek
- Felhasználói igények
- Városi jelentőség és annak növelése
- Mai kor igényeihez igazodás

Adottságok: a terület meglévő adottságai közé sorolnám, a gyermekvárosi épületeket és létesítményeket. Ezek helyszíne változtatható, azonban funkcióik némi kötöttséget jelentenek. A vízrendszer és a növényállomány a terület értékes adottsága, amelyek fejlesztése és megtisztítása a terület színvonalának emelését szolgálhatja. A meglévő elemek sorát bővíti a lovarda, melynek helye módosítható lehetne, de a parki térstruktúrában az eredeti pozíciójában foglalja el a legjobb területet számára. További adottság még a park bejárata, amelynek helye és pozíciója nem változtatható és történetiségi szempontból sem indokolt.

Történeti változások és elemek: a meglévő eredeti épületek és közülük kiemelkedően a kastély, meghatározó szerepű a park szerkezetét illetően. Ezen objektumok felújítása és szerepük megerősítése kulcskérdést jelent. Olyan szempontokat értek itt még továbbá, melyek visszaintegrálása építi a park karakterét. A történeti úthálózat megjelenítése is egy erre alkalmas eszköz, valamint az egykori Károlyi-lovarda szerepvállalása, illetve a kerti térszerkezetet kihangsúlyozó fasorok helyreállítása.

Felhasználói igények: a parkban megjelenő széleskörű felhasználói igények végett, a terület komplex, többfunkciós, rendezett kialakítása szükséges. A területen megjelenik az oktatás minden formája, a lakhatás, szociális gondozás, menekült ellátás, sport és rekreáció, horgászat, valamint rendezvények helyszínéül is szolgál a kastélyban kialakított étterem és annak környéke.

Városi jelentőség és annak növelése: városközponti fekvése, valamint zöldfelületi jelentősége jelenleg kiaknázatlan. A város lakói a területtől elidegenedtek az évek során, amelyet fontos lenne orvosolni, a parkot a város életének részévé tenni.

Mai kor igényeihez igazodás: ide értendő minden olyan kritériumi szempont és fogalom, amely a modernkori tájépítészethez köthető, mint például az élhető, fenntartható és ökológikus kialakítás, valamint az időtálló és modern formák és anyagok használata.

3.4.2 Tervezett funkcióterv

A koncepcióm alapját a funkciók csoportosítása határozta meg. A kastély környékére egy történeti magterületként funkcionáló rekonstruált környezetet terveztem, amely köré csoportosultak a további funkciócsoportok. Az oktatási intézményeket három részre rendeztem, korosztályokra bontva, északra a bölcsőde, nyugatra az óvoda és különleges gondozási igényű intézmények, délkeletre az elemi iskolai és gimnáziumi intézmények kerültek. A terület északi sarkába helyeztem a sportolásra alkalmas egységet, mellette délre pedig egy közösségi központ került. A felső-tó egy horgászatra és csónakázásra egyaránt alkalmas vízfelület lenne. Két fő lakóegységet alakítottam ki, a keleti oldalon és a nyugati sarokban kaptak helyet ezek az egységek. A grófi lovarda helye megmaradt, azonban mérete és szerepe nőtt. Az elkezdett beruházás a helyét illetően nem változott, csupán funkciója okán egy leválasztott területté alakult.

30. ábra: Tervezett funkcióterv

3.4.3 Programterv meghatározó alapvetései

A funkciók csoportosításával lehetőség nyílt, és egyben létjogosultsága is lett egy új bejárat kialakításának a park délkeleti oldalán, a gimnázium épületével szemközt. A tervezett bejáratok mellett egy-egy parkoló terület is kialakításra került, ahol az intézményi dolgozók, vagy az esetleges vendégek meg tudnak állni.

A park „szívében” a kastély és a felső-tó közötti területen egy „Történeti magterület” jött létre. Szerkezetében, növényzetében és funkcióiban a történeti vizsgálatok során feltárt állapotot idézi meg. A látványtengelyek feltárása és a történeti szerkezet megidézése mellett, a meglévő egészségház épületét és környékét egy művészeti központtá alakítottam, amely szervesen tud kapcsolódni a vízparthoz és a csónakházhoz.

Az oktatási egységek és az azokhoz kapcsolódó további létesítmények a „Történeti magterület” -en kívülre kerültek. A park északnyugati részén egy erdei iskola, természetközeli játszó-ösvény, valamint egy tanösvény került kialakításra, melyek az óvodások és iskolás tanulók számára egyaránt jól kihasználható területté alakult ezáltal.

A szolgálati lakások két új lakóegységbe kerültek, az egyik a magterület keleti oldalán lévő sorházakban, a másik pedig a meglévő „Falu” fejlesztésével és bővítésével jött létre. A csoportosított lakó területekhez egy-egy privát kert is csatlakozik.

Az épületegyüttesek csoportosításával és a közösségi kert áthelyezésével egy nagyobb kiterjedésű lovardai területet tudtam a Károlyi lovardának biztosítani.

31. ábra: Tervezett állapot programterve

3.4.4 Konceptióterv a Károlyi kastély park teljes területére

A programterv és a tervezett funkciókat bemutató résznél bemutatásra kerültek a koncepció elkészítéséhez és kialakulásához vezető elvek. Ezek alapján készült el a koncepcióterv. A terven jól kirajzolódik az utak hierarchiai viszonya, az úthálózat vonalvezetéséből és szélességéből adódó eltérések okán. A növényi szintek változásai feltárják a visszaállított látványkapcsolatokat. Megmutatják a kialakított tisztásokat, lehatárolják az egyes funkcióegységeket. A koncepciótervet a *Mellékletek III. K1* tervlap tartalmazza.

A főbejáraton beérkezve az északi oldali egykori portaépületbe visszakerült a portai funkció, ahonnan a kertbe látogatókat elirányíthatják a tervezett parkolóba, amely 36 férőhelyes, vagy tovább irányíthatják a kastély belső kertje alatti parkolóba (hét férőhelyes) az illetékeseket.

Az egykori kocsiszín épülete a mellette lévő bölcsőde, szociálisan hátrányos helyzetű gyerekeknek kialakított része lenne, melyben foglalkoztató szobák és bentlakást biztosító részek egyaránt kialakíthatóak.

A kastélyban megtalálható funkciókat nem változtattam meg, a benne működő éttermet és rendezvényhelyszínt méltónak gondoltam az épülethez. A környezetében a történeti szerkezetet és kialakítást visszaállítottam. Az épület főhomlokzata előtti téren a gyermekvárosi beavatkozásokat megszüntettem és helyébe egy historizáló ágyást terveztem, amellyel a fő látványtengely megnyílik a tó irányába. Az északnyugati veranda előtt is hasonlóképpen tártam fel az eredeti szerkezetet.

Továbbhaladva a főúton a kert északi sarkába egy sportközpontot terveztem, ahol sportpályák, futókör, fitnesspark, valamint egy kiszolgáló épület kapott helyet. A sportterületet a helyi intézménycsoportok és a kert látogatói egyaránt tudják használni.

Délre menve a főút nyugati oldalán az ifjúsági központba létrehozott új épület látható először, amelyet a szociális és óvodaépületek követnek. A terület mögötti erdőbe egy erdei tanösvény és természetközeli játszó-ösvény került kialakításra, valamint egy erdei tanterem, ahol kültéri tanórák megtartása lehetséges, de akár vezetett túrák pihenőhelyeként is szolgálhat. Az itt meglévő erdőállomány fellazítását, az élővilág diverzitásának visszaállítása végett kifejezetten indokoltnak láttam.

A főút keleti oldalán, a tóparton, az egykori egészségház épületébe egy művészeti központot terveztem kialakítani. Ennek létjogosultságát a történeti kutatások során felmerült művészeti beállítottságú eredeti területtulajdonosok mellett, a helyi Népművészeti gimnázium is indikálja. Az épület és annak környéke alkalmas lehet évvégi kiállítások helyszínének, szakórák megtartására, valamint akár időszakos landart kiállításokra is.

A felső- és a középső-tó között áthaladó híd felújításra került, amely során az eredeti kialakítása épült vissza. Ehhez szükséges a tavak közötti zsiliprendszer korszerűsítése, amely nagyban hozzájárul a vizek minőségi javulásához és a karbantartási munkák megkönnyítéséhez.

A hídon áthaladva az út nyugati oldalán egy napozórét került kialakításra. Az eddigi tisztást, amelyet elsősorban a filmforgatásokkor használt kellékek lerakata jellemezte, megtisztítottam, az erdőállományt a rét határánál kissé kiritkítottam, ezáltal egy ligetes napozórét alakult ki. A terület ezáltal alkalmas lehet hétvégi piknikezésre, de akár városi rendezvények színtereként is szolgálhat. A terület mellett végigfutó főút mentén egy tíz férőhelyes parkoló került kialakításra, amely az esetleges rendezvények előkészületekor érkező járművek helyét biztosítani tudja.

Nyugati irányba tovább menve elérünk a „Falu lakópark” -hoz, amely a meglévő lakóegység kibővítésével alakult ki. A lakóépületek körül a beerdősült területet részben megtisztítottam és két kisebb közösségi kertet alakítottam ki.

A Károlyi lovarda eredeti épülete felújított formájában a helyén maradt, oldalához egy út vezet, amely mellett egy hat helyes parkoló is található. A lovardához két kifutó tartozik, az egyik közvetlenül az istállóépülethez csatlakozik, ez a terület inkább legeltetésre alkalmas, vele szemközt pedig egy nagyobb terület található, ahol a lovas edzéseket lehet megtartani.

A park nyugati sarkában egy elkezdett beruházási terület található. Az ide tervezett lovasterápiás központ területén nagyobb beavatkozásokat nem eszközöltem a terület bizonytalansága végett. A koncepciómban a meglévő épületek funkciójukat tekintve szállásokként működnek, környezetük egy kellemes ligetes kialakítású megjelenést kapott. Az itt megszálló vendégek a Károlyi lovardában, valamint a parkkal szomszédos Élhető Jövő Park lovaglásoktatási szolgáltatásait tudják egyaránt igénybe venni.

A kastélypark délkeleti sarkában egy oktatási központ alakult ki, melyben a Népművészeti gimnázium, valamint a meglévő épületek átköltöztetett általános iskola található meg. A területen egy egykori bejáratot újra megnyitottam, amely mellett egy porta épület biztosítja a park védelmét, valamint az ide tervezett 24 fős parkoló szolgálja ki az érkező tanárok szükségleteit.

Az oktatási központot a Mogyoródi patak választja el a kialakított „Város lakópark” területétől. A parkban meglévő sorházakban a gimnázium kollégiuma, valamint a szociális gondozók lakásai lettek kialakítva. Az épületek északi oldala előtt háromszintes növényzet határolja el a lakóközpontot a történeti magterülettől.

A park tórendszerét érintő fejlesztési koncepcióm alapja a vízminőség javítása, valamint a vízzel való kapcsolatteremtés többféle formátumának megjelenítése. A vízrendszer partmenti szakaszain a vízparti növényzetet szükséges visszatelepíteni, ezzel az élővilágot is gyarapítva, valamint egy kellemes atmoszférát teremtve. A felső-tó északi partján egy csónakház kapott helyet, amelyhez egy nagyobb felületű stég is tartozik. A csónakház létrehozásával a tó északi oldalán hajókázásra nyílik lehetőség, az új funkció már korábban jelen volt a parkban, azonban az évek során a horgászat fellendülésével és a központi sziget bejárhatatlanná válásával eltűnt. A horgászoknak a tó déli partszakaszán marad meg a lehetőségük a horgászatra. Kijelölt helyeket nem alakítottam ki, azonban a sétány mentén elhelyezett padok mennyiségével és helyével lehet befolyásolni a horgászatra alkalmas pontok helyét és mennyiségét. A felső tó keleti sarkán is felújításra ítélték a meglévő hidat, ennek megjelenése megegyezik a nyugati oldali híddal, csupán méretében kisebb.

3.4.5 A „Történeti magterület” bemutatása

A történeti magterület a kastélyépület és a felső-tó közötti területen került kialakításra. A terület koncepciótervét a *Mellékletek III. K2* és a *Mellékletek III. K3* tervlap tartalmazza.

Az utak szerkezetét a kataszteri térképen látható nyomvonal határozta meg, azonban elsősorban azok az átkötések lettek helyre állítva, amelyeket kapcsolatok, vagy növény foltok indokoltak. Ezzel egy nagyvonalúbb vonalvezetés alakult ki, mely teret ad a nyílt gyepek szabad használatára. A meglévő útvonalakból is maradtak meg szakaszok, mivel az autóval történő közlekedésnek is teret kellett biztosítani.

A visszaállított úthálózat mentén, a meghagyott nagyobb erdőfoltok mellett ligetes facsoportok is láthatóak. A faállomány ritkítása ezen a területen a legjelentősebb. Ezt nem csak az erdőállomány állapota, de elsősorban a visszaállított látványkapcsolatok is indikálták. A három fő látvány tengelyből kettő teljesen egy pedig részben került visszaállításra. A kastély nyugati verandájáról kitekintve az 1800-as évek közepi

(Mellékletek I. 2. kép) látványt (narancssárga nyíl) rekonstruáltam. A verandáról levezető lépcső két oldalán két ágyás található, melyekben cserjék és évelők kaptak helyet. A burkolatot követő gyepten két évelőágyás látható, előtérben egy legyező, mögötte egy kör alakú ágyás, ezeket egy nyílt gyept követi. A látványt oldalról erdősáv határolja, a gyept közepére ültetett szoliter fa pedig zárja a látványt. A halványsárga szaggatott nyíl által mutatott látványtengelyt csak részben sikerült feltárni, mivel a két tó közötti hídról a művészeti központ épülete takarja a

32. ábra: Visszaállított látványtengelyek

kastélyt, azonban az épület építészeti értékét és az általa biztosított lehetőséget a művészet megjelenésére a tóparton, nem kívántam megszüntetni. Az épület mögöl azonban feltárul a kastély és a parki tér látványa. A park fő látványtengelyének látványát (citromsárga nyíl), az eredeti híd reprodukciójával (10. ábra) kiegészítettem, így az egykori látványok mindegyike megidéződik a történeti magterületen (8. ábra).

A kastély déli homlokzata elé egy historizáló virágágy került, amely formavilága megidézi az egykoron itt elterülő ágyást (11. ábra). Pótlásra került egy fa is az épület főhomlokzata előtt, amelynek fontos történeti szerepe van, a szimmetria megteremtésének szempontjából.

Az épület keleti oldala mellett egy nagyobb zöldfelületben áll egy szökőkút, amely körül római korból fennmaradó köveket helyeztek el. A területen kialakításra került egy nagyobb évelőágyás, valamint virágos és örökzöld cserjék tagolják a területet.

A kastély belső udvarában a meglévő növényzet került kiegészítésre új örökzöld gömbre nyírt cserjékkel, rózsákkal, valamint évelőágyással.

A kastélyhoz a főbejáratától egy aszfaltburkolatú út vezet fel, a kastély előtt azonban a burkolat természetes kötőanyaggal stabilizált világos színű szórt burkolatra vált. Ez az épület történeti megjelenéséhez jobban illeszkedik, mégis egy szilárd járófelületet biztosít. Alapozása vízáteresztő kialakítást kap, amelynek, valamint a lejtésirányoknak köszönhetően a csapadékvíz helyben a talajba tud elszivárogni. A kerti ösvények szórt burkolatát dörgölt kis frakciójú bazaltzúzalék adja. A szórt burkolatokat fémszegély keretezi, mivel az íves vonalvezetés, valamint a történeti megjelenés ezt indokolja. A kastély környékére kihelyezett padok, kandelábertek és egyéb kisarchitektúrák anyagukat tekintve fém és fa szerkezetek. Stílusukban a kastélyhoz illőek, de nem hivalkodóak.

33. ábra: Tervezett kisarchitektúrák jellege

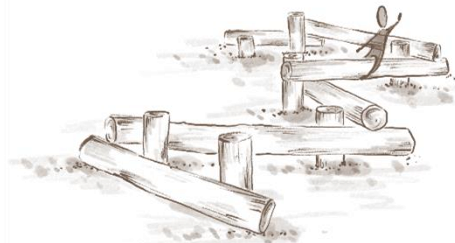
3.4.6 Az erdei iskola területe

A kastélypark északnyugati erdős területére egy erdei iskolát terveztem. A terület koncepciótervét a *Mellékletek III. K4* tervlap tartalmazza.

Az erdei iskola területe a középső- és az alsó-tó feletti beerdősült területen került kialakításra. Az itt megtalálható erdő nagyrészt egyfajú állomány, amelyben több kisebb tisztást alakítottam ki az állomány ritkításával.

Az óvodaépületek mellett egy aszfaltút biztosítja az intézmények a gépjárművel való elérését. Erről az útról indul az erdőbe vezető ösvény, amely feltárja az erdei iskola területét. Az ösvény burkolata döngölt szórt bazaltzúzalék, amelynek főzolt, telített deszka szegélye van, mivel ez egy természetes anyaghasználatot biztosít, valamint a sétaút közepesen alacsony intenzitású használata nem teszi indokolttá a természetidegen, közel örökéletű anyaghasználatot.

A területen az erdei út mentén egy tanösvény került kialakításra, amelynek elemei többek között, játékos ismertető, fejlesztő táblák, játszó eszközök. A tanösvény elemeit magvetett erdei „évelőkiültetés” foltok emelik ki. Az út mentén különféle rönkökből kialakított játszó eszközök lettek elhelyezve. Ezek kialakítása a helyi közösség által tudna egy társadalmi munka keretén belül megvalósulni, szakmai vezetés mellett. Az elemekhez a területről kitermelt faanyagot lehet felhasználni. A játszóelemek alá és köré mulcs terítést szükséges tenni, a mulcsozott felületeknek szegélyt nem szükséges kialakítani. A terület legnagyobb tisztására egy erdei

35. ábra: Rönk játszóeszközök jellege

34. ábra: Erdei tanterem jellege

tantermet terveztem, amely egy pódiumból, amelyen egy klasszikus iskolai tábla áll, valamint azzal szemközt ívelt sorokban elszórt padokból áll.

3.4.7 A „Sportközpont” területe

A kastélypark északi sarkába terveztem egy sportközpontot. A terület koncepcióterve a *Mellékletek III. K5* tervlapon látható.

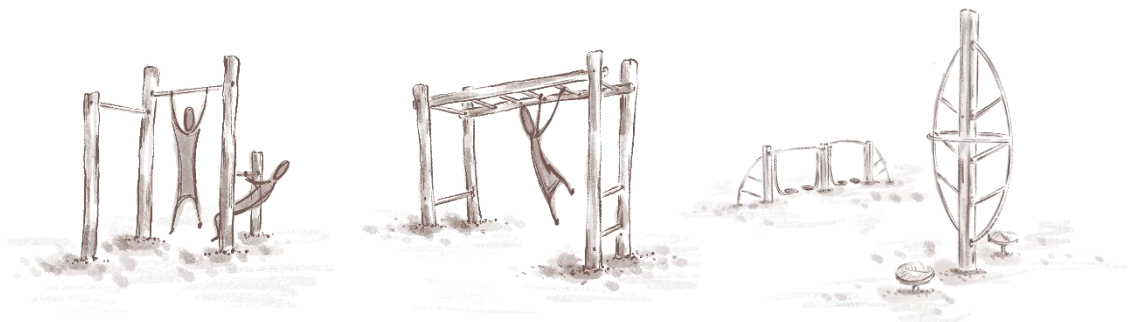
A létesítmény azért erre helyre került, mivel itt viszonylag könnyen elérhető mind a három oktatási központ irányából, miközben egy olyan helyen található, ahonnan az esetleges zajok nem zavarják a pihenni érkezett látogatókat, a kastélyban tartott rendezvények békés környezetét. A terület közel sík felülete ideális sportpályák kialakítására, valamint a főbejárat közelsége végett, betérő sportolni vágyók számára is könnyen elérhető pozícióban van.

A sportközpont bejáratát követően az északi oldalon egy kisebb fogadótér került kialakításra, melyen kerékpártárolók, padok, valamint ivókút is helyet kaptak.

A bejáratot követően egy 20x40 méteres sportpálya, valamint két egymással szembe fordított streetball pálya található, mely akár kosárlabdázásra is használható. A pályák körül padok biztosítják a nézők számára a helyet.

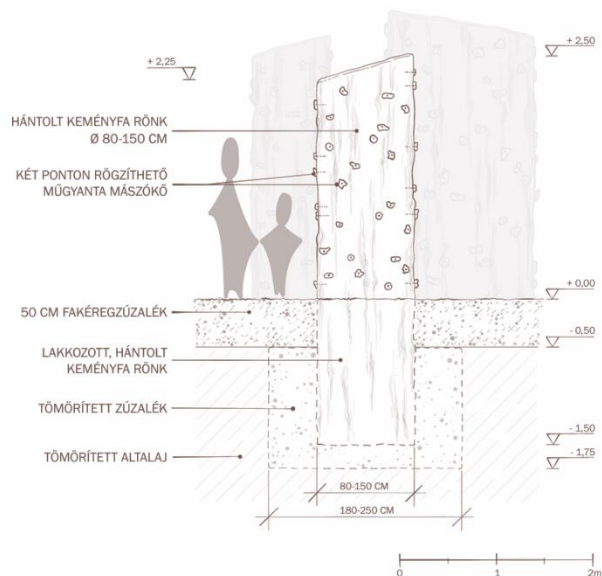
A nyugati oldalon egy öltöző és kiszolgáló épület látható, amely a diákok és a látogatók számára is használható. Az épületben lehetőség van a termek kulccsal történő zárására.

Elhelyezésre került egy nagyméretű mulccsal burkolt felület is, amelyen fából készült játszó, illetve fitness eszközök találhatóak. A tervezett fitness eszközök fa és fém szerkezetűek.

36. ábra: Tervezett fitness eszközök jellege

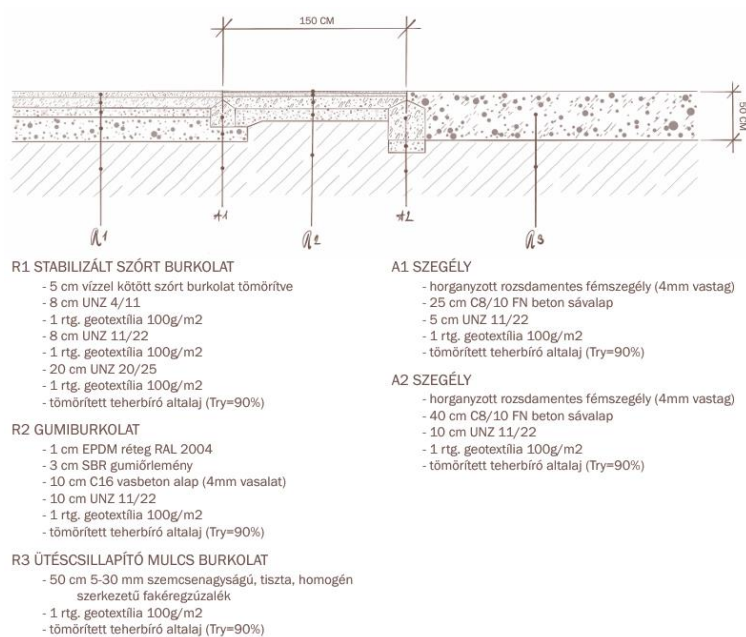
A bejárat közelében egyedi kialakítású mászófák kerültek. Ezek kialakítása a parkban kivágott fák, hántolt törzséből készül, amelyekre mászókövek rögzítésével alakul ki a végső formájuk. Méretük eltérő, a kitermelt fák méretétől függ, azonban javasolt 80-150 cm közötti átmérőjű egyedekből válogatni. A rönköket tömörített zúzalékba kell helyezni, a felszín alatti farészt érdemes lakkozással kezelni, a hosszabb élettartam elérése érdekében.

37. ábra: Tervezett mászófák kialakítása és alapozása

A sportközpontban kialakított mulcsos felületet egy 400 méteres gumi burkolatú futópálya veszi körbe. Így a terület alkalmassá válik egy komplex tornaóra megtartására.

A területen a járófelületet Stabilizer burkolat biztosítja. A szilárd, ám kissé porózus

38. ábra: Tervezett burkolatok rétegrendi kialakítása

felület alatt a vízáteresztő alapozásnak köszönhetően, valamint a zöldfelületek irányába való lejtés végett, vízelvezető rendszerre nincs szükség a területen. A burkolatban a pályák és a fitnesspark közötti fás-évelős ágyások biztosítanak némi elhatárolást és árnyékolást.

A sportterülettel szemközti nyílt gyepek további potenciális szabad tereket biztosítanak játékra és sportolásra.

3.4.8 A kastélykert növénykiültetési koncepciója

A növényalkalmazásnál fontos szempontnak tartottam, hogy a tervezett növényanyag vázát a helyi vegetáció fajai adják, kiegészülve a tájképi kertekre jellemző különleges egyedekkel. A kastélykert teljes területének növényalkalmazására javaslatot teszek. A kiemelt tervezési területek közül a kastélykert környékére készítettem növénykiültetési tervet.

Fót települése a Pesti hordalékkúp-síkság kistájba tartozik. A helyiség potenciális vegetációjának összetevői a nyílt homokpuszta gyepek, a homoki sztyepprétek, homoki tölgyesek, ártéri ligeterdők, mocsarak, kontinentális molyhos tölgyesek és tatárjuharos lösztölgyesek. A Somlyó-hegy környékén a nyáras-borókás vegetáció a jellemző, így ez a társulás is potenciálisan megidézhető a kastélyparkban. További fontos elve volt a tervezésnek a történeti kutatás során felmerült fajták feltérképezése és kerti kompozícióba integrálása.

Teljes terület növényalkalmazási javaslata:

A park ritkított erdős területeire javaslok pár új fát visszatelepíteni, ezzel a meglévő, többségében egyfajú állományt diverzifikálva. A pótlásra a helyi flóra karakterfajait ajánlom, mint például *Acer* fajokat, *Quercus spp.* egyedeket, *Fraxinus spp.* példányokat. Az intenzív használatú területeken több különlegesebb fajta is megjeleníthető, többek között amerikai tulipánfa (*Liriodendron tulipifera*), amerikai ámbrafa (*Liquidambar styraciflua*), valamint a történeti kutatás során felmerült növények fajtái is megjelenítendőek, mint például, a keleti platán (*Platanus orientalis*), a szelídgesztenye (*Castanea sativa*), valamint az ezüsthárs (*Tilia tomentosa*). A fák alá a helyi flóra jellemző cserjéi közül érdemes csoportokat ültetni, ezáltal a fák törzsét a kasztálás során meg lehet védeni. A javasolt cserjék között szerepel *Cornus spp.*, *Euonymus spp.*, *Sambucus spp.*, valamint *Viburnum spp.*, továbbá a történeti leírásokban és képeken megjelenő díszesebb egyedek is, például rózsfa fajták, virágos és örökzöld díszcserjék, esetleg formára nyírt taxonok, azonban ezeket elsősorban az intenzíven használt területek környékére érdemes telepíteni. A nyílt tisztások, rétek területére vadvirágos fűmagkeverékkel történő felülvetést javaslok, amelynek fajai a helyi flóra jellemző növényeihez illeszkednek.

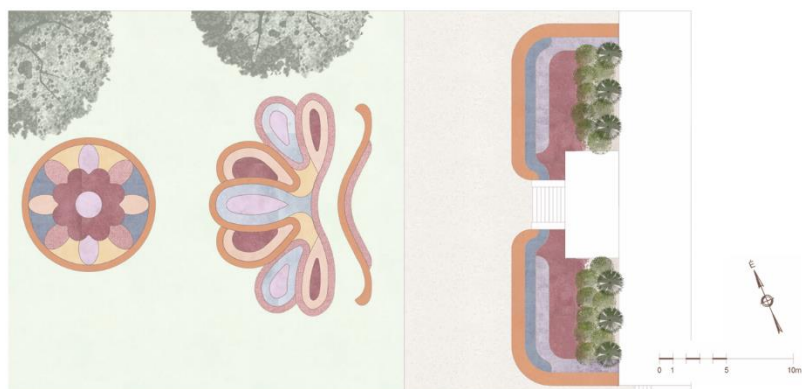
Kiemelt tervezési terület – kastély környék növénykiültetési terve:

A növénykiültetés évelőalkalmazási terve a *Mellékletek III. K6* tervlapon található.

A kastély főhomlokzata elé tervezett historizáló virágágyás alaprajzi megjelenésében utal a történeti kialakításra, azonban növényanyagában egy biodiverz évelőanyagot terveztem hozzá. A könnyű fenntartás és a helyi adottságok tekintetében egy szárazságtűrő, tűző napsütést toleráló növényanyagot komponáltam. A tervezett évelők között több díszfű, talajtakaró és hagymás dísnövény is megtalálható

Az ágyásba tízféle évelőkeverék került kiosztásra. A keverékek magasságukba eltérő összetételűek. A kastély főhomlokzata előtti kör ágyásba került kiültetés rabatt típusú kialakítás mentén terveztem meg, úgy, hogy az ágyást körbejárva a szélektől a közepéig a növényanyag magassága fokozatosan növekedjen, néhol kisebb-nagyobb hullámzásokkal. A kört két oldalról indák övezik, amelyeknek növényanyaga egységes magasságú, de változatos összetételű.

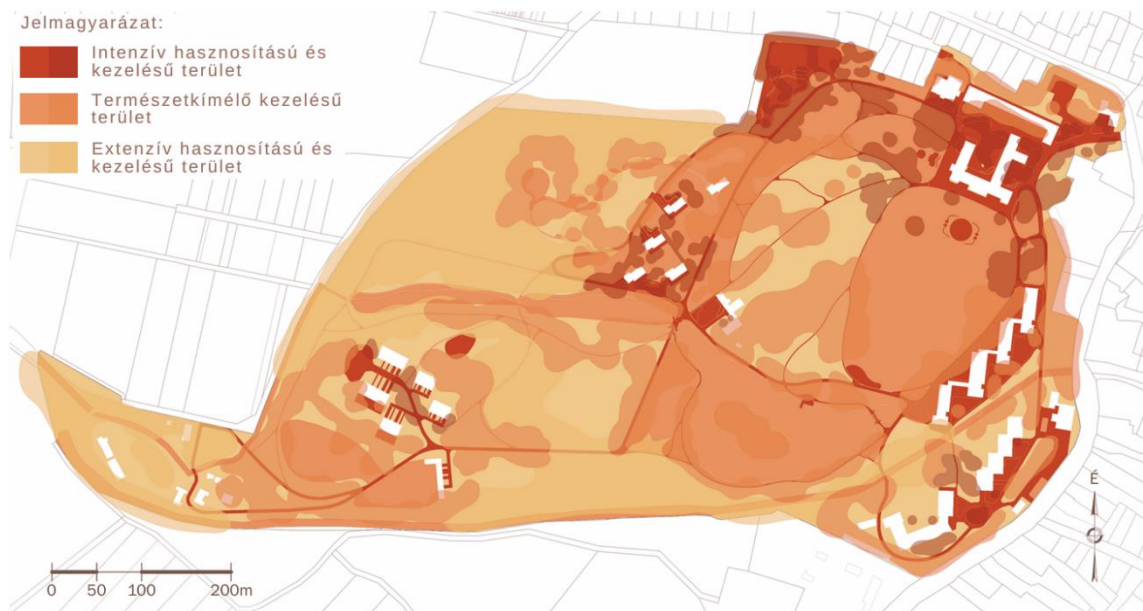
A kastély északnyugati szárnya előtt két ágyás kapott helyet, amelyek fémszegéllyel vannak határolva. Növényanyagukat illetően a mai kor igényeinek és elveinek megfelelően vegyes évelőkkel vannak kiültetve. Az ágyásokban itt is a már elkészült tízféle keveréket alkalmaztam, ezáltal egy egységes kastélykörnyéki hangulatot megteremtve. Az épület verandájáról lejáró lépcsősor melletti két ágyás szintén fémszegéllyel határolt. Az épület tövében a fellelt képi anyagok tartalmának megfelelően három-három örökzöld, kúpra nyírt *Lonicera nitida* 'Elegant' található, amely elé nyolc-nyolc tő *Rosa* 'Cottage Rose' és *Rosa* 'The Dark Lady' került. Az évelők és cserjék alá mulcs terítés javasolt, ezáltal megelőzve a túlzott elgyomosodást, valamint elősegítve a talaj nedvességének megőrzését.

39. ábra: Kastély nyugati szárnya előtti növényalkalmazás

3.5 Fenntartási -kezelési javaslat

A területre készített kezelési javaslatban három fő szintre osztottam a területeket. Az intenzív hasznosítású és kezelésű területek közé tartoznak a nagyforgalmú útvonalak, az intenzív használatban lévő terek és az azokat övező növényzet. Természetkímélő fenntartásra a kevésbé intenzív kitettségű nagyfelületű zöldfelületek, a vízrendszer, valamint a történelmi magterületen kívül eső gyalogos ösvényeket javaslom. Extenzív fenntartást a további területek tisztásai, erdei igényelnek. ezeken a területek kevesebb beavatkozással több teret kap a természet a saját körforgásainak megoldására. Az egyes területtípusok kezeléseinek javaslatát táblázatba rendeztem, ezáltal egy egyszerűsített, könnyen értelmezhető formátumot kapott a javaslat (41.ábra).

40. ábra: Fenntartási-kezelési javaslat területei

TERÜLETTÍPUSOK	INTENZÍV HASZNOSÍTÁSÚ ÉS KEZELÉSŰ TERÜLETEK	TERMÉSZETKÍMÉLŐ KEZELÉSŰ TERÜLETEK	EXTENZÍV HASZNOSÍTÁSÚ TERÜLETEK
parkolók	havonta tisztítás, évszaktól függő karbantartás	—	—
út, ösvény	havonta tisztítás, évszaktól függő karbantartás	félévenkénti ellenőrzés, szórt burkolat pótlás, egyengetés, tisztítás	—
játszóterek, sportpályák	kéthavonta ellenőrzés, karbantartás	kéthavonta ellenőrzés, karbantartás	—
gyep, évelő	intenzív gyepfenntartás, kéthetente gyepnyesés, öntözőrendszer karbantartása évente 2x, szükséges metszés, ritkítás, gyomirtás, pótlás	évente 4x kaszálás, havária öntözés	évi 2x kaszálás
cserje	évente metszés, öntözés	szükségszerű metszés	—
fa, facsoport, erdő	kétévente fafelmérés, faápolás, pótlás	ötévente állapotfelmérés, száralálás, pótlás	ötévente száralálás
vízrendszer	—	patakpart kaszálása évente 2x, szükséges vízkapcsolatok ellenőrzése kétévente, tőrendszer élővilágának ellenőrzése kétévente, hulladékgyűjtés évente	—

41. ábra: Területtípusokra bontott fenntartási munkák

Összefoglalás

A diplomaterv a főti Károlyi kastély park és Gyermekváros területének városi szerepvállalásával és történetiségének kutatásával és fejlesztési lehetőségeivel foglalkozik. A dolgozat céljaként a történeti szerkezet és a park élhetősége mellett a természettudatos nevelést segítő példa megalkotását tűztem ki.

Először a település átfogó vizsgálatait végeztem el, amelynek során nagy hangsúlyt kapott a helyi vegetáció és természeti adottságok elemzése, valamint a kert és a város kapcsolata. A főti Károlyi kastély parkja fontos városi jelentőségű zöldfelület. Jelentősége a 19. század óta áll fenn, az akkoriban települési méretekkkel bíró angolpark természeti és gazdasági szerepet is betöltött, mára, a közel harmadára csökkent mérete ellenére is többfunkciós szerepvállalással van jelen Fót belvárosában.

A történeti kutatás során feltártam a Károlyi család történetét, a parkot és a falut érintő beavatkozásait, de különös kiemeltséggel kutattam a park egykori szerkezetét, megjelenését, funkcióit, növényállományát. A terület a 18. században került a Károlyi család fennhatósága alá, a kertet illető szerkezeti beavatkozások a század közepére fejeződtek be. Az uralkodó család fontos gazdasági fellendülést hozott a község életébe. A település a reformkor idején vált fontos kulturális központtá, melyhez a fővárosi közelsége, valamint természeti adottságai járultak hozzá elsősorban. Sok kiemelkedő korabeli személynek vált otthonává, kedvelt kirándulóhelyévé a terület. A kastélykertben megfigyelhető változásoknak oka a változó tulajdonosok különböző preferenciái voltak. A legtöbb beavatkozás a II. világháború és a '48-as forradalom után történt, kezdve az 1945-ös terület feldarabolásával. A háború idején a Károlyi család külföldön tartózkodott, ezidő alatt a közösség szolgálatának érdekében a területen szociális intézmények működését indították el a kastélyban és a terület épületeiben. A gróf visszatérését követően a parkban a szociális intézet fejlesztése kezdődött meg, amely a terület fő funkciójává lett. A Gyermekváros egészen az 1970-es évekig folytatott beépítése során a kert eredeti szerkezete teljesen eltűnt. A gyermeknevelési elvek átformálódásával, a családközpontú nevelési elvek bevezetésével a parkban a 20. század végére jelentősen lecsökkent a gondozottak száma, melynek okán mára a legtöbb épület üresen maradt.

Az általam tervezett koncepciótervben egy olyan parki szerkezetet alakítottam ki a területre, amely a funkciók és épületek mennyiségét, minőségét optimalizálva egyensúlyban lévő történeti, intézményi környezetté válik. A kerttörténeti kutatás során

feltárt parki szerkezet megidézését és a parki funkciók visszaállítását egy optimalizált beavatkozást igénylő koncepciótervben fogalmaztam meg. A terv a történetiség megidézése, a gyermekvárosi működés és a városközponti parki szerepe mellett a természetközeli megoldásokat részesíti előnyben. A meglévő növényzetben végrehajtott változtatások elsődleges célja a biodiverzitás növelése, a növényzeti színtezettség létrehozása. A tervezett élőkiültetések a történeti formavilágot egy ökológikus kiültetéssel idézik meg. A fásszárú állomány az intenzív hasznosítású területen díszesebb egyedeket tartalmazó kialakítást kapott, ezzel szemben a természetkímélő területek állományát egy ifjítási javaslattal, valamint faji diverzitással láttam el.

A dolgozatban a koncepcióterv három kiemelet részterületéről részletes leírást készítettem, amelyben a területek rész megoldásait is bemutattam.

A kastélypark területére fenntartási-kezelési javaslatot is készítettem, mivel ennek hiánya jelenti a terület jelenlegi legnagyobb problémáját. A kezelési javaslatokat területegységekre bontott, három intenzitású kezelési módban rendeztem táblázatos rendszerbe, melynek köszönhetően egy könnyen használható segédletként szolgál.

Diplomatervemben igyekeztem a kastélykert koncepciótervét a területhez való szoros kötődésem és a tájépítészeti tanulmányaim során elsajátított tudás mentén kialakítani. Ezek alapján egy olyan parki koncepció alakult ki, mely nemcsak a történeti változások és azok megidézése, illetve az egymás mellé helyezett intézményi funkciók mentén formálódott, de a fenntarthatóság és a mai kor igényeinek kiszolgálása is jellemzi. Mindemellett nemcsak az intézmények lakói, dolgozói, de Fót lakosságának számára is egy színvonalas rekreációs hely lehet.

Irodalomjegyzék

Nyomtatott irodalom

- BOROVSKY 2004 BOROVSKY Samu: *Magyarország vármegyéi és városai/ PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE I./ PEST-PILIS-SOLT-KISKUN VÁRMEGYE KÖZSÉGEI. Irtá ifj. Reiszig Ede dr., történetíró, a központi szerkesztő-bizottság tagja/ FÓT. Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft., 2004.*
- BUDA 1997 BUDA Attila: *Gróf Károlyi István élete.* Budapest, 1910.
- BUDA 1998 BUDA Attila: *Romantikus klasszicizmus. Szalon, II.* 1998. 6.
- ÉBLE 1890 ÉBLE Gábor: *A nagykárolyi gróf Károlyik leszármazása.* Budapest, 1890.
- ÉBLE – PETTKÓ ÉBLE Gábor – PETTKÓ Béla: *A Nagy-Károlyi Gróf Károlyi család összes jószágainak birtoklási története.* Budapest, 1911.
- FÉNYES 1847 FÉNYES Elek: *Magyarország leírása. Magyarország általánosan.* Pest, 1847.
- FÉNYES 1851 FÉNYES Elek: *Magyarország geographiai szótára. II.* Pest, 1851.
- FORRÓ 2002 FORRÓ Katalin: *Fót.* Budapest, 2002
- GARDEN 2005 GARDEN Kft.: *A fóti Károlyi-kastélykert fafelmérési dokumentációja.* Budapest, 2005.
- GENTHON 1961 GENTHON István: *Magyarország művészeti emlékei. II.* Budapest, 1961.
- GERŐ 1951 GERŐ László: *Magyar építészet haladó hagyományai.* Budapest, 1951.
- HELMECZY 1998 HELMECZY József: *A fóti Fáy-présház.* Budapest, 1998.
- HERCZEG 1992 HERCZEG Ágnes – Ritoók Pál: *A fóti Károlyi-kastélyra és környezetére készült pályamű.* Budapest, 1992.
- HONDERŰ 1843 Ismeretlen szerző: *Honderű, I.* 1843.07.15 2.szám

- HUNFALVY 1856 HUNFALVY János (rajzolta: Rohbock Lajos): *Magyarország és Erdély eredeti képekben. Első szakasz: Magyarország I. kötet.* Darmstadt, 1856.
- KERTÉSZETI 1931 Ismeretlen szerző: A Károlyi kert kivágott fái. *Kertészeti Lapok*, XLV. 1931.
- LUKÁCS 1863 LUKÁCS Sándor: Szemle hazai kertészetünk fölött. *Magyar Kertész*, I. 1863. 15.
- MARCZALI 1900 MARCZALI Henrik: Budapest környéke. In *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen*. Budapest, 1900.
- MOB 1916 Műemlékek Országos Bizottsága: *Magyarország fenntartandó műemlékei hivatalos jegyzékének tervezete*. Budapest, 1916.
- NAGY 1910 NAGY Iván: *Magyarország családai. Címerekkel és nemzedékrendi táblákkal.*, 6. kötet (1860); Pest: Ráth Mór. 1857-1868.
- NOVÁK 1837 NOVÁK Dániel: Építészet. Hazai kastélyok. *Honművész*, V. 1837. 30.
- OMF 1960 Országos Műemléki Felügyelőség: *Műemlékjegyzék*. Budapest, 1960.
- OMH 1996 Országos Műemlékvédelmi Hivatal: *Tájképi kertek Magyarországon. Kiállítási katalógus*. Budapest, 1996
- ORMOS 1957 ORMOS Imre: Műemlékvédelem és kertművészet. *Műemlékvédelem, I.* 1957
- PALATINUM 2001 PALATINUM Studio: *Műemléki dokumentáció*. Budapest, 2001.
- PETRICHEVICH 1843 PETRICHEVICH Horváth Lázár: Levelek Emiliához XLII. *Honderű*, I. 1843. 4.
- PINTÉR 2010 PINTÉR Alexandra Viktória: *A főtí Károlyi-kastély angolkertje*, Budapest, 2010
- PUSZTAI 1989 PUSZTAI László: *Fót, műemlékek*, Budapest, 1989

- RADOS 1931 RADOS Jenő: *Magyarország művészeti emlékei*. Budapest, 1931.
- REISZIG 1910 ifj. dr. REISZIG Ede, Gorzó Bertanal: *Szatmár vármegye nemes családai*. Nagykároly, 1910
- RITOÓK 1992 RITOÓK Pál: *A fóti Károlyi-kastélyról szóló kézírata*. Budapest, 1992.
- SAJBEN 2021 SAJBEN Angelika Panna: *Fót település tájtörténeti féléves feladata*. Budapest, 2021
- TAK 2017 TAK Fót Város Települési Arculati Kézikönyve, Budapest, 2017.
- TAMÁS 1985 TAMÁS Enikő: Újjászületik a fóti kastélypark. *Kertészet és Szőlészet, I.* 1985
- TILINGER 1976 TILINGER István (szerk.): *Magyarország műemlékjegyzéke*. Budapest, 1976.
- VADNAY 1877 VADNAY Károly: *Fővárosi Lapok*. 250. szám, Budapest, 1877.
- VADNAY 1881 VADNAY Károly: *Fővárosi Lapok*. 124. szám, Budapest, 1881.
- VASÁRNAPI 1877 Ismeretlen szerző: A Fóthi kastély. *Vasárnapi Újság*, XXIV. évfolyam, 47. szám, Budapest, 1877. november 25.
- YBL 1956 YBL Ervin: *Ybl Miklós*. Budapest, 1956.
- ZÁDOR 1973 ZÁDOR Anna: Az angolkert Magyarországon. *Építés – Építészettudomány, V.* 1973

Internetes források

INT 01	https://fot.hu/fot-tortenete/ (2024.08.10.)
INT 02	http://www.karolyiak.hu/karolyi-csalad/ (2024.08.10.)
INT 03	https://novenyzetiterkep.hu/node/390#1.1. (2024.08.12)
INT 04	https://fot.hu/wp-content/uploads/dokumentumtar/%C3%96nkorm%C3%A1nyzat/El%C5%91terjeszt%C3%A9sek/2019./2019.09.25/Et.270.sz.1.sz.%20mell%C3%A9klete%20F%C3%93T_TRE2018-19_DOK_vizsg_20190909.pdf (2024.08.12.)
INT 05	https://agrobio.hu/hu/talajtani-terkepek/magyarorszag-genetikai-talajterkepe/ (2024.08.13.)
INT 06	https://www.openstreetmap.org/#map=15/47.60780/19.19310 (2024.08.13)
INT 07	http://www.kronika.matav.hu/2005szept/17-Fot.htm (2024.09.02.)
INT 08	https://wmn.hu/ugy/50351-nekem-is-a-foti-gyermekvaros-volt-az-otthonom--egy-maszek-emlekei
INT 09	https://kigyk.hu/intezmenyunk/tortenet

Ábrák jegyzéke

1. ábra: A Károlyi kastélypark és a településbelső változásának viszonya (első katonai, második katonai, kataszteri, harmadik katonai felmérés, Google Earth térkép alapján).. 8
(Saját készítésű ábra)
2. ábra: Az országos ökológiai hálózat területei Fóton 10
(<https://termeszetvedelem.hu/orszagos-okologiai-halozat/> (2024.08.13.))
3. ábra: Károlyi családfa (valós méretben megtalálható: Mellékletek III. CS1) 13
(Saját készítésű ábra, felhasznált forrásai a Mellékletek III. tervek jegyzékénél)
4. ábra: A fóti szentegyház, rézmetszet, 1853 15
(HUNFALVY János (rajzolta: Rohbock Lajos): Magyarország és Erdély eredeti képekben. Első szakasz: Magyarország I. kötet. Darmstadt, 1856.)
5. ábra: Klette Károly: A fóti kastély 1825-ben (papír, akvarell) 18
(Károlyi István Gyermekközpont – Károlyi család saját gyűjteménye)
6. ábra: Tulajdonviszonyok a kastélypark területén..... 20
(Saját készítésű ábra – felhasznált forrás: <https://www.e-epites.hu/e-kozmu> (2024.09.02))
7. ábra: Kastélypark vízrendszere az 1883-as kataszteri térképen..... 22
(<https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?bbox=2132428.5875925645%2C6038810.815630239%2C2138801.524825841%2C6043788.777097312&map-list=1&layers=3%2C4> (2024.09.02.))
8. ábra: Morelli Gusztáv: "A fóthi parkból", 1877. (Rézmetszet Gévy Béla 1877-ben készített fényképe után.) 24
(Megjelent: Vasárnapi Újság XXIV. évf. 47. szám 1877. november 25. 740.o. – Károlyi család saját gyűjteménye)
9. ábra: Zombory Gusztáv (1835-1872): "Fóti emlék". Fóti részletek kilenc képben, 1858. (papír, színes litográfia) 25
(Károlyi István Gyermekközpont – Károlyi család saját gyűjteménye)
10. ábra: Johann Rauch-Karl Schwindt: A fóti Károlyi-kastély, 1843. (papír, litográfia) 26
(Károlyi László tulajdona)

11. ábra: Gévay Béla: Kastély főhomlokzata és virágkiültetés, 1877	27
<i>(Magyar Országos Levéltár, Károlyi Levéltár)</i>	
12. ábra: Hattyúk a tavon úszva, 1910 körül	28
<i>(https://www.darabanth.com/hu/gyorsarveres/270/kategoriak~Kepeslapok/Magyarorszag~300013/Fot--4-db-regi-kepeslap~II1367109 (2024.10.12.))</i>	
13. ábra: Kapunyításra várva a Koleszár kapunál, 1940 körül	30
<i>(Károlyi László tulajdona)</i>	
14. ábra: Épületek történeti vizsgálata	31
<i>(Saját készítésű ábra – felhasznált források: történeti térképek, helyszíni bejárás)</i>	
15. ábra: Kis-kastély épülete, 2024.06.;2024.08.; 2024.10.	34
<i>(Saját készítésű kép)</i>	
16. ábra: Zombory Gusztáv (1835-1872): "Fóti emlék". Fóti részletek kilenc képben, 1858. (Részlet: a romantikus épület és a még átalakítás előtti állapotban lévő Kis-kastély, 1858)	35
<i>(Károlyi István Gyermekközpont – Károlyi család saját gyűjteménye)</i>	
17. ábra: Épületek funkciójának vizsgálata	36
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
18. ábra: A kastély főhomlokzata előtt álló fekete diófa, 2024.....	41
<i>(Saját készítésű kép)</i>	
19. ábra: Lombkoronaborítottság.....	43
<i>(Saját készítésű ábra – felhasznált források: Google Earth, helyszíni bejárás)</i>	
20. ábra: Kataszteri térképen szereplő eredeti úthálózat vizsgálata.....	45
<i>(Saját készítésű ábra – felhasznált források: 1883-as kataszteri térkép)</i>	
21. ábra: Meglévő úthálózat vizsgálata - utak burkolata és használata	46
<i>(Saját készítésű ábra – felhasznált források: Google Earth, helyszíni bejárás, tájfutó térkép)</i>	
22. ábra: Meglévő funkciók a területen	47
<i>(Saját készítésű ábra – helyismeret, terepbejárások alapján)</i>	

23. ábra: Meglévő állapot helyszínrajza	48
<i>(Saját készítésű ábra – felhasznált források: Google Earth, helyszíni bejárás, tájfutó térkép)</i>	
24. ábra: Értéktérkép	49
<i>(Saját készítésű ábra – helyismeret, terepbejárások alapján)</i>	
25. ábra: Problématérkép	49
<i>(Saját készítésű ábra – helyismeret, terepbejárások alapján)</i>	
26. ábra: Épületek állapotának vizsgálata és eredménye	50
<i>(Saját készítésű ábra – helyismeret, terepbejárások alapján)</i>	
27. ábra: SWOT analízis	50
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
28. ábra: Kataszteri úthálózat és meglévő úthálózat viszonya és lehetőségei	52
<i>(Saját készítésű ábra – felhasznált források: 1883-as kataszteri térkép, Google Earth, helyszíni bejárás, tájfutó térkép)</i>	
29. ábra: Logó	53
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
30. ábra: Tervezett funkcióterv	55
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
31. ábra: Tervezett állapot programterve	56
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
32. ábra: Visszaállított látványtengelyek	60
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
33. ábra: Tervezett kisarchitektúrák jellege	61
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
35. ábra: Erdei tanterem jellege	62
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
34. ábra: Rönk játszóeszközök jellege	62
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	

36. ábra: Tervezett fitness eszközök jellege	63
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
37. ábra: Tervezett mászófák kialakítása és alapozása	64
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
38. ábra: Tervezett burkolatok rétegrendi kialakítása	64
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
39. ábra: Kastély nyugati szárnya előtti növényalkalmazás	66
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
40. ábra: Fenntartási-kezelési javaslat területei	67
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	
41. ábra: Területtípusokra bontott fenntartási munkák	68
<i>(Saját készítésű ábra)</i>	

Mellékletek

I. Képek jegyzéke és melléklete

a) Képek jegyzéke

1. **kép:** Gévay Béla: A főtí Károlyi-kastély délkeleti szárnya előtti ún. kis tér, 1887. (Magyar Országos Levéltár, Károlyi Levéltár)
2. **kép:** Gévay Béla: A főtí Károlyi-kastély, a park az északnyugati veranda feljáratától, 1877. (Magyar Országos Levéltár, Károlyi Levéltár)
3. **kép:** Gévay Béla: A főtí Károlyi-kastély északnyugat felől, 1877. (Magyar Országos Levéltár, Károlyi Levéltár)
4. **kép:** Gévay Béla: A főtí Károlyi-kastély, előtérben a kastélypark felső tava, 1877 (Magyar Országos Levéltár, Károlyi Levéltár)
5. **kép:** Ismeretlen: A főtí Károlyi-kastély főhomlokzata, 1940-es évek eleje (OMvH Fotótár – Károlyi család saját gyűjteménye)
6. **kép:** Gyermekváros, Károlyi-kastély. Fót, 1962
(<https://nemzetiarchivum.hu/photobank?query=k%C3%A1rolyi%20istv%C3%A1n> (2024.10.02))
7. **kép:** Gyermekváros, Károlyi-kastély. Fót, 1951.
(<https://fortepan.hu/en/photos/?q=F%C3%B3t,%20gyermekv%C3%A1ros> (2024.10.02))
8. **kép:** A Gyermekváros bejárata 1963 (Szerencsi Múzeum Képeslapgyűjtemény)
9. **kép:** Gyermekváros, tó a kastély parkjában. Fót, 1963
(<https://fortepan.hu/en/photos/?q=F%C3%B3t,%20gyermekv%C3%A1ros> (2024.10.02))
10. **kép:** Gyermekváros, háttérben a Károlyi-kastély. Fót, 1972
(<https://fortepan.hu/en/photos/?q=F%C3%B3t,%20gyermekv%C3%A1ros> (2024.10.02))
11. **kép:** Gyermekváros, Károlyi-kastély. Fót, 1965
(<https://fortepan.hu/en/photos/?q=F%C3%B3t,%20gyermekv%C3%A1ros> (2024.10.02))
12. **kép:** Fót gyermekváros, Károlyi-kastély. 1978
(<https://retronom.hu/node/37274> (2024.10.02))

- 13. kép:** Az átadott Gyermekváros parkjának taván csónakáznak az első lakók.
Fót, 1957.11.15.
(<https://nemzetiarchivum.hu/photobank?query=k%C3%A1rlyi%20istv%C3%A1n> (2024.10.02))
- 14. kép:** Gyerekek csónakáznak, játszanak a főtí gyermekváros parkjában, a háttérben az egészségház épülete. Fót, 1962.06.19.
(<https://nemzetiarchivum.hu/photobank?query=k%C3%A1rlyi%20istv%C3%A1n> (2024.10.02))
- 15. kép:** Az egykori örbódé épülete, amely ma gombüzem székhelye (2023) (https://www.google.com/maps/@47.6058815,19.1964608,3a,75y,291.5h,87.07t/data=!3m7!1e1!3m5!1sNuDPqo7x5ctZxWlX5DC1MA!2e0!6shttps:%2F%2Fstreetviewpixels-pa.googleapis.com%2Fv1%2Fthumbnail%3Fcb_client%3Dmaps_sv.tactile%26w%3D900%26h%3D600%26pitch%3D2.9284451738629826%26panoid%3DNUdpqo7x5ctZxWlX5DC1MA%26yaw%3D291.5038333681991!7i16384!8i8192?authuser=0&coh=205410&entry=tту&g_ep=EgoyMDI0MTAyOS4wIKXMDSoASAFQAw%3D%3D (2024.10.18.))
- 16. kép:** Tanácsadó iroda háttérében az egyik örbódé, 1915 (Szerencsi Múzeum Képeslapgyűjtemény)
- 17. kép:** Zombory Gusztáv (1835-1872): „Főtí emlék”. Főtí részletek kilenc képben, 1858. – Részlet: a kastély hátsó, udvari szárnya és melléképület kocsiszínnel (Károlyi István Gyermekközpont – Károlyi család saját gyűjteménye)
- 18. kép:** Kocsiszín épülete napjainkban, 2024 (Saját készítésű kép)
- 19. kép:** A kastély keleti szárnya melletti szökőkút és a körülötte fekvő római kori kövek, 2024 (Saját készítésű kép)
- 20. kép:** Záróvizsga utáni csoportkép a villa épület előtt, Evangélikus képgyűjtemény, Fót, 1950
(<https://gallery.hungaricana.hu/hu/Evangelikus/1453557/?list=eyJxdWVyeSI6ICJmXHUwMGYzdCJ9> (2024.10.12.))
- 21. kép:** Segédlelkész konferencia, Fót, Mandák Otthon, 1955
(<https://gallery.hungaricana.hu/hu/Evangelikus/1455998/?list=eyJxdWVyeSI6ICJmXHUwMGYzdCJ9> (2024.10.12.))

- 22. kép:** Az eredeti híd korlát, a kastély keleti szárnyánál, 2024 (Saját készítésű kép)
- 23. kép:** Kidőlt nyárfa a tópart mentén, 2024 (Saját készítésű kép)
- 24. kép:** Platánfasor a főút mentén, mögötte a napos rét, forgatások helyszíne, 2024 (Saját készítésű kép)
- 25. kép:** Gyermekközpont szolgálati épület (üres), 2024 (Saját készítésű kép)
- 26. kép:** Gyermekközpont szolgálati épület (lakott), 2024 (Saját készítésű kép)
- 27. kép:** Gyermekközpont ifjúsági ház épülete, 2024 (Saját készítésű kép)
- 28. kép:** Károlyi kastély főhomlokzata, 2024 (Saját készítésű kép)
- 29. kép:** Egykori kocsiszín épülete, volt iskolaépület (üres), 2024 (Saját készítésű kép)
- 30. kép:** Egykori porta épülete, 2024 (Saját készítésű kép)
- 31. kép:** Porta szolgálat és bejárat sorompórendszer, 2024 (Saját készítésű kép)
- 32. kép:** Raktárépület a park északi oldalán, 2024 (Saját készítésű kép)
- 33. kép:** Az egykori nyomdaépület, volt gimnázium, 2024 (Saját készítésű kép)
- 34. kép:** A felső tó partja, 2024 (Saját készítésű kép)
- 35. kép:** Standfürdő épületei, 2024 (Saját készítésű kép)
- 36. kép:** „Falu”, 2024 (Saját készítésű kép)
- 37. kép:** „Tanya” területén az elkezdett beruházás feltúrt állapota, 2024 (Saját készítésű kép)
- 38. kép:** Közösségi kert területe, 2024 (Saját készítésű kép)
- 39. kép:** Károlyi lovarda épülete, 2024 (Saját készítésű kép)
- 40. kép:** Lovarda kifutója, 2024 (Saját készítésű kép)

b) Képek melléklete

1. kép: Gévay Béla: A főti Károlyi-kastély délkeleti szárnya előtti ún. kis tér, 1887.

2. kép: Gévay Béla: A főti Károlyi-kastély, a park az északnyugati veranda feljáratától, 1877.

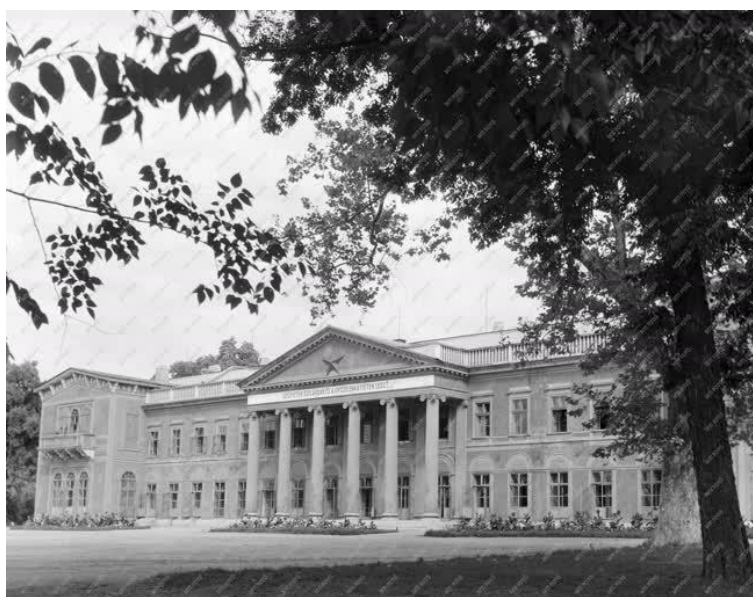
3. kép: Gévay Béla: A főti Károlyi-kastély északnyugat felől, 1877.

4. kép: Gévay Béla: A főtí Károlyi-kastély, előtérben a kastélypark felső tava, 1877.

5. kép: Ismeretlen: A főtí Károlyi-kastély főhomlokzata, 1940-es évek eleje

6. kép: Gyermekváros, Károlyi-kastély. Fót, 1962

7. kép: Gyermekváros, Károlyi-kastély. Fót, 1951.

8. kép: A Gyermekváros bejárata 1963

9. kép: Gyermekváros, tó a kastély parkjában. Fót, 1963

10. kép: Gyermekváros, háttérben a Károlyi-kastély. Fót, 1972

11. kép: Gyermekváros, Károlyi-kastély. Fót, 1965

12. kép: Fót gyermekváros, Károlyi-kastély. 1978

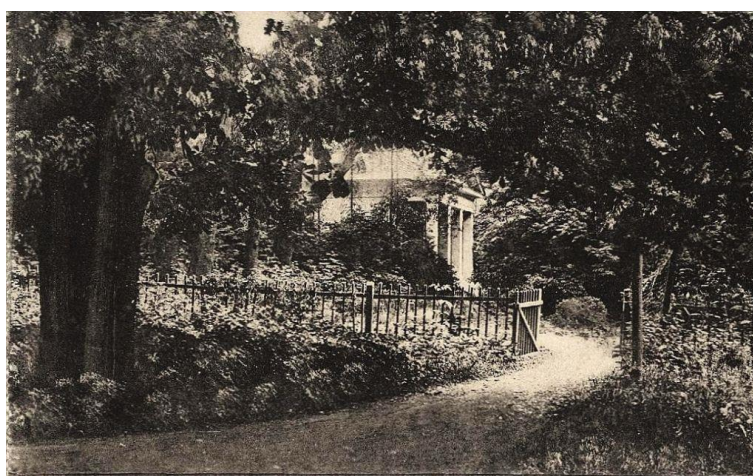
13. kép: Az átadott Gyermekváros parkjának taván csónakáznak az első lakók. Fót, 1957.11.15.

14. kép: Gyerekek csónakáznak, játszanak a fóti gyermekváros parkjában, a háttérben az egészségház épülete. Fót, 1962.06.19.

15. kép: Az egykori őrbódé épülete, amely ma gombüzem székhelye (2023)

16. kép: Tanácsadó iroda háttérében az egyik őrbódé, 1915

17. kép: Zombory Gusztáv (1835-1872): „Fóti emlék”. Fóti részletek kilenc képben, 1858. – Részlet: a kastély hátsó, udvari szárnya és melléképület kocsiszínnel

18. kép: Kocsiszín épülete napjainkban, 2024

19. kép: A kastély keleti szárnya melletti szökőkút és a körülötte fekvő római kori kövek, 2024

20. kép: Záróvizsga utáni csoportkép a villa épület előtt, Evangélikus képgyűjtemény, Fót, 1950

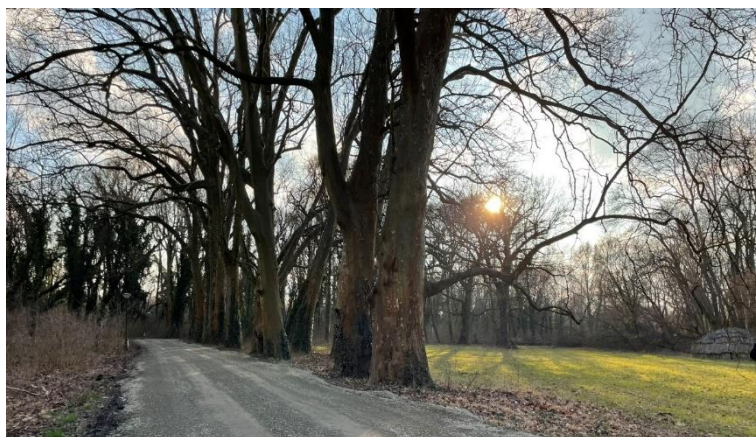
21. kép: Segédlelkész konferencia, Fót, Mandák Otthon, 1955

22. kép: Az eredeti híd korlát, a kastély keleti szárnyánál, 2024

23. kép: Kidőlt nyárfa a tópart mentén, 2024

24. kép: Platánfasor a főút mentén, mögötte a napos rét, forgatások helyszíne, 2024

25. kép: Gyermekközpont szolgálati épület (üres), 2024

26. kép: Gyermekközpont szolgálati épület (lakott), 2024

27. kép: Gyermekközpont ifjúsági ház épülete, 2024

28. kép: Károlyi kastély főhomlokzata, 2024

29. kép: Egykori kocsiszín épülete, volt iskolaépület (üres), 2024

30. kép: Egykori porta épülete, 2024

31. kép: Porta szolgálat és bejáratú sorompórendszer, 2024

32. kép: Raktárépület a park északi oldalán, 2024

33. kép: Az egykori nyomdaépület, volt gimnázium, 2024

34. kép: A felső tó partja, 2024

35. kép: Standfürdő épületei, 2024

36. kép: „Falu”, 2024

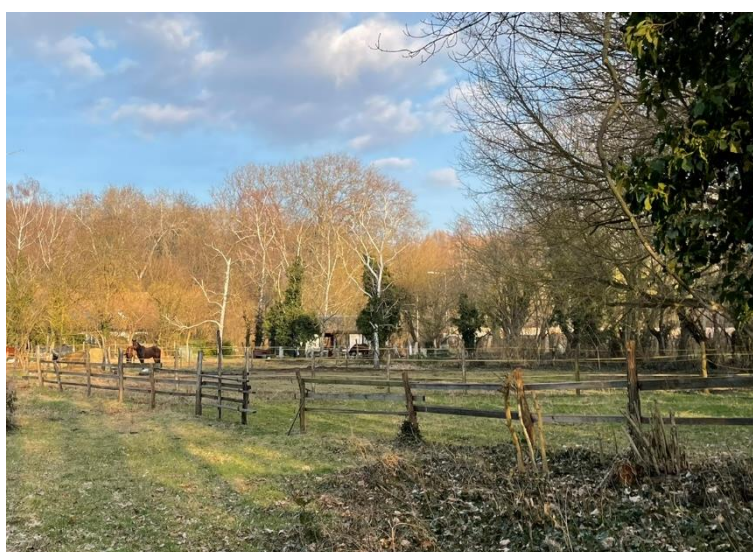
37. kép: „Tanya” területén az elkezdett beruházás feltúrt állapota, 2024

38. kép: Közösségi kert területe, 2024

39. kép: Károlyi lovarda épülete, 2024

40. kép: Lovarda kifutója, 2024

II. Térképes és egyéb tervi anyagok jegyzéke és melléklete

a) Térképek jegyzéke

1. **térkép:** Fót ábrázolása az első katonai felmérésen, 1783
(<https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?bbox=2133987.566372947%2C6039186.546837293%2C2140360.5036062235%2C6044164.508304365&map-list=1&layers=147> (2024.09.02.))
2. **térkép:** Fót ábrázolása a második katonai felmérésen, 1819-1869
(<https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2131362.4113645284%2C6035963.902631341%2C2144108.2858310817%2C6045919.825565485&map-list=1&layers=5> (2024.09.02.))
3. **térkép:** Fót ábrázolása a kataszteri felmérésen, 1883
(<https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?bbox=2132428.5875925645%2C6038810.815630239%2C2138801.524825841%2C6043788.777097312&map-list=1&layers=3%2C4> (2024.09.02.))
4. **térkép:** Fót ábrázolása a harmadik katonai felmérésen, 1869-1887
(<https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?bbox=2131362.4113645284%2C6035963.902631341%2C2144108.2858310817%2C6045919.825565485&map-list=1&layers=129> (2024.09.02.))
5. **térkép:** Pollack Ágoston – Ybl Miklós: A főtí károlyi-kastély tervei, 1841-42
(Károlyi család saját gyűjteménye)
6. **térkép:** A kastély kiépülésének állomásai a mai alaprajzra vetítve. Rekonstrukciós kísérlet (Károlyi család saját gyűjteménye)
7. **térkép:** Kiss József: Funkcióterv, 1982 (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal)
8. **térkép:** Kiss József: Tengelykapcsolatok, 1982 (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal)
9. **térkép:** Tájfutó térkép 2008 (<https://www.tajfutas.hu/hirek/hirkereso/23-tajfutas> (2024.08.12.))
10. **térkép:** Az első katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül (SAJBEN 2021, felhasznált alaptérkép forrása: <https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?bbox=2133987.566372947%2C6039186.546837293%2C2140360.5036062235%2C6044164.508304365&map-list=1&layers=147> (2024.08.10.))

- 11. térkép:** A második katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül (SAJBEN 2021, felhasznált alaptérkép forrása: <https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?bbox=2131362.4113645284%2C6035963.902631341%2C2144108.2858310817%2C6045919.825565485&map-list=1&layers=5> (2024.08.10.))
- 12. térkép:** A harmadik katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül (SAJBEN 2021, felhasznált alaptérkép forrása: <https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?bbox=2132428.5875925645%2C6038810.815630239%2C2138801.524825841%2C6043788.777097312&map-list=1&layers=3%2C4> (2024.08.10.))
- 13. térkép:** A negyedik katonai felmérés (1941) területhasználati elemzése a mai területhatáron belül (SAJBEN 2021, felhasznált alaptérkép forrása: <https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?bbox=2131362.4113645284%2C6035963.902631341%2C2144108.2858310817%2C6045919.825565485&map-list=1&layers=129> (2024.08.10.))
- 14. térkép:** Az ötödik katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül (SAJBEN 2021, felhasznált alaptérkép forrása: Magyar Honvédség térképészeti hivatal, 1942, L-34-15-A-d szelvény)
- 15. térkép:** A hatodik katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül (SAJBEN 2021, felhasznált alaptérkép forrása: Magyar Honvédség térképészeti hivatal, 1959, L-34-15-A-d szelvény)
- 16. térkép:** QGIS programban digitalizálás alapján számított adatokkal készült táblázat és diagramm (SAJBEN 2021)
- 17. térkép:** KSH történelmi statisztikai adatok alapján készített táblázat és diagramm (SAJBEN 2021)

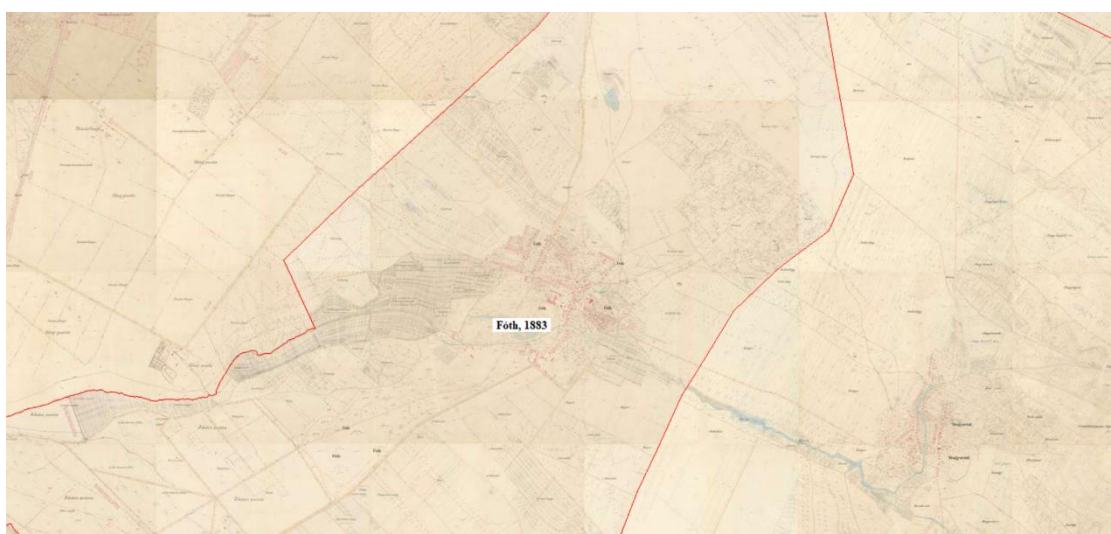
b) Térképek melléklete

1. térkép: Fót ábrázolása az első katonai felmérésen, 1783

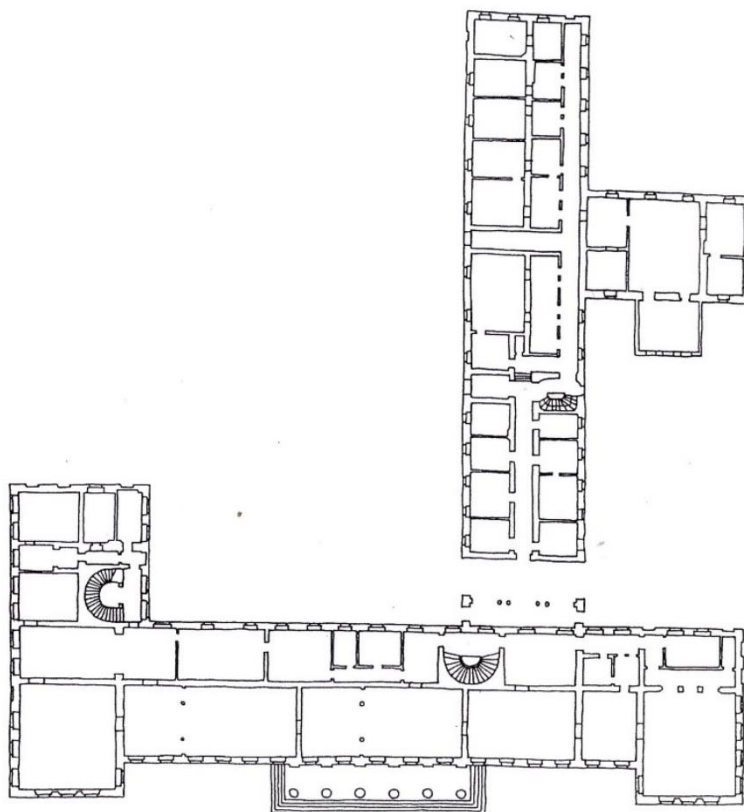
2. térkép: Fót ábrázolása a második katonai felmérésen, 1819-1869

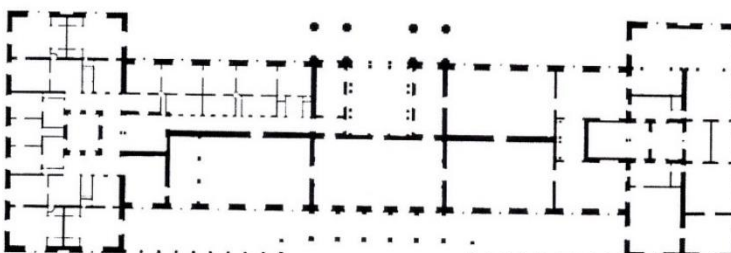
3. térkép: Fót ábrázolása kataszteri felmérésen, 1883

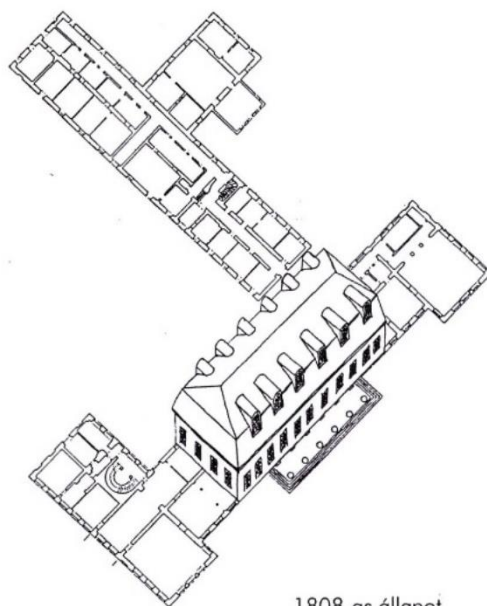
4. térkép: Fót ábrázolása a harmadik katonai felmérésen, 1869-1887

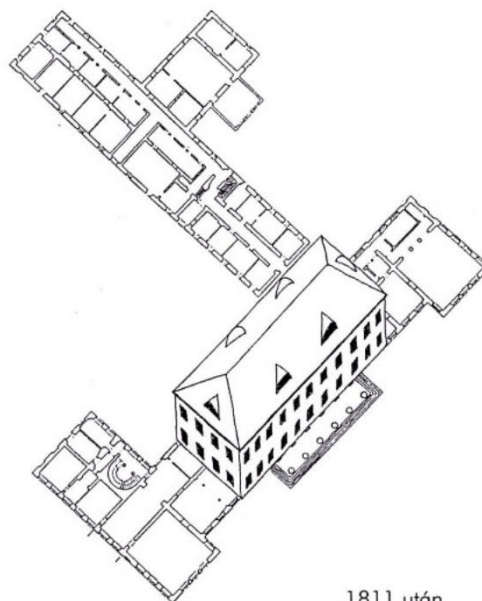
Pollack Ágoston–Ybl Miklós:
A fóti Károlyi-kastély tervei,
1841–42(?). Földszinti alaprajz,
tervváltozat. A megépült válto-
zattal legtöbb rokonságot mutató
alaprajz helyiségbeosztással,
a mennyezetfestés jelölésével
(BFL XV. 331 10/2)

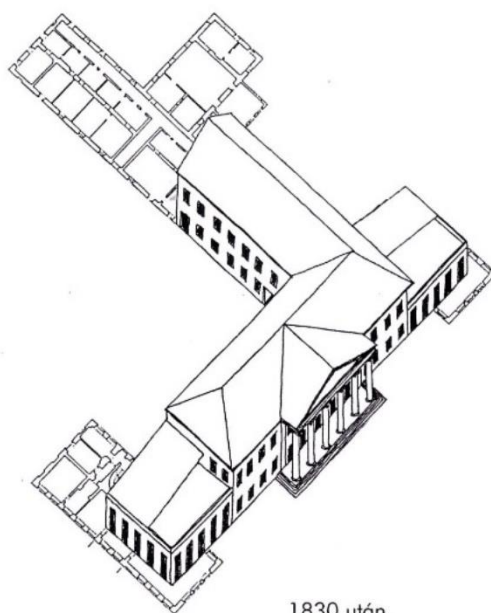
5. térkép: Pollack Ágoston – Ybl Miklós: A fóti károlyi-kastély tervei, 1841-42

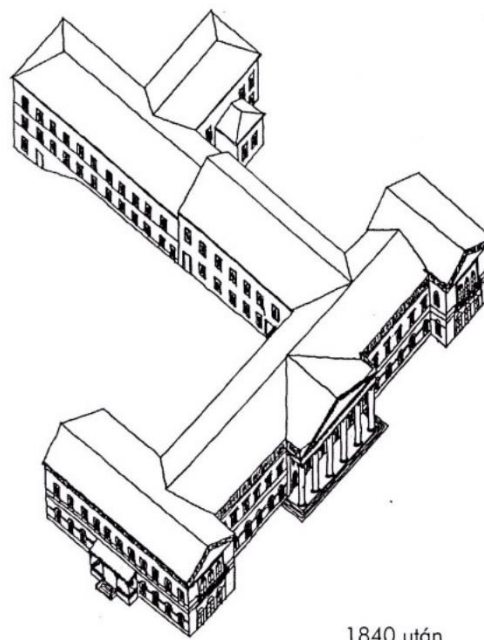
1808-as állapot

1811 után

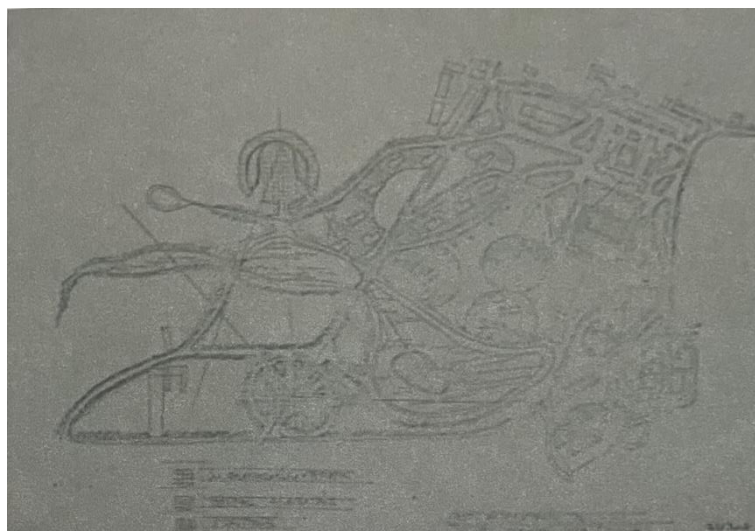
1830 után

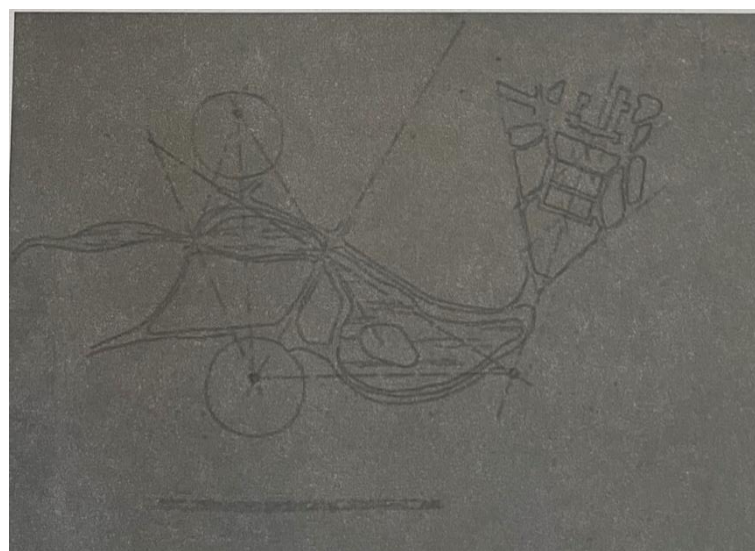
1840 után

6. térkép: A kastély kiépülésének állomásai a mai alaprajzra vetítve.

Rekonstrukciós kísérlet

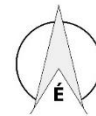
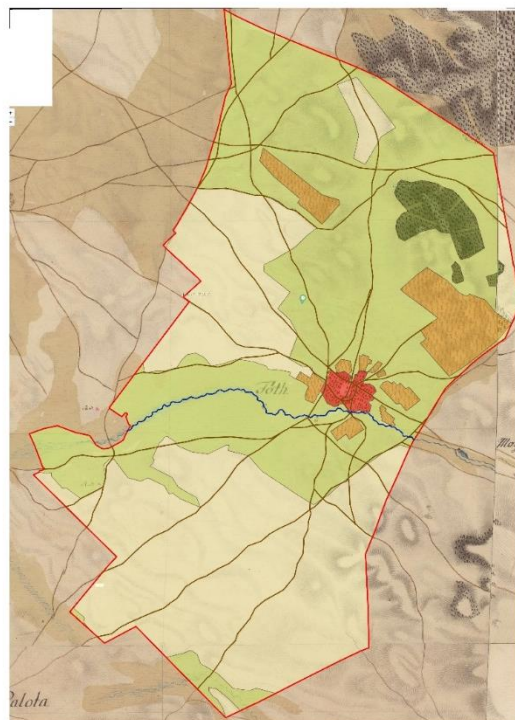
7. térkép: Kiss József: Funkcióterv, 1982

8. térkép: Kiss József: Tengelykapcsolatok, 1982

9. térkép: Tájfutó térkép 2008

Jelmagyarázat

Vonalas elemek	Területhasználatok
Közigazgatási határ	Víz
Vízfolyás	Szántó
Fasor	Beépített terület
Mezővédő erdősáv	Gyep
Burkolt út	Erdő
Földút	Kert
Turistaút	Gyümölcsös
Vasútvonal	Szőlő

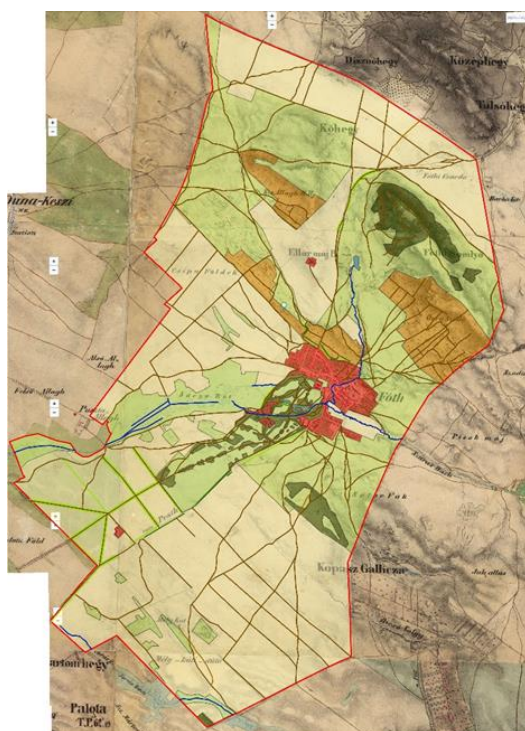
0 1000 2000 3000 4000 5000 m

Első katonai felmérés 1783

Térkép forrása: mapire.eu

M = 1 : 25 000

10. térkép: Az első katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül

Jelmagyarázat

Vonalas elemek	Területhasználatok
Közigazgatási határ	Víz
Vízfolyás	Szántó
Fasor	Beépített terület
Mezővédő erdősáv	Gyep
Burkolt út	Erdő
Földút	Kert
Turistaút	Gyümölcsös
Vasútvonal	Szőlő

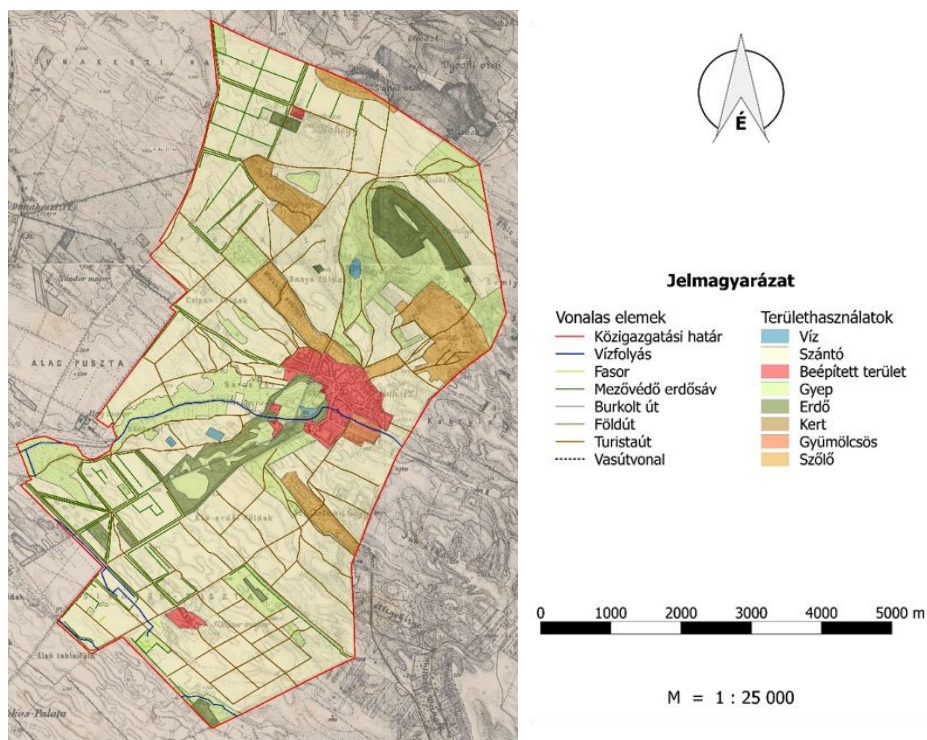
0 1000 2000 3000 4000 5000 m

Második katonai felmérés 1861

Térkép forrása: mapire.eu

M = 1 : 25 000

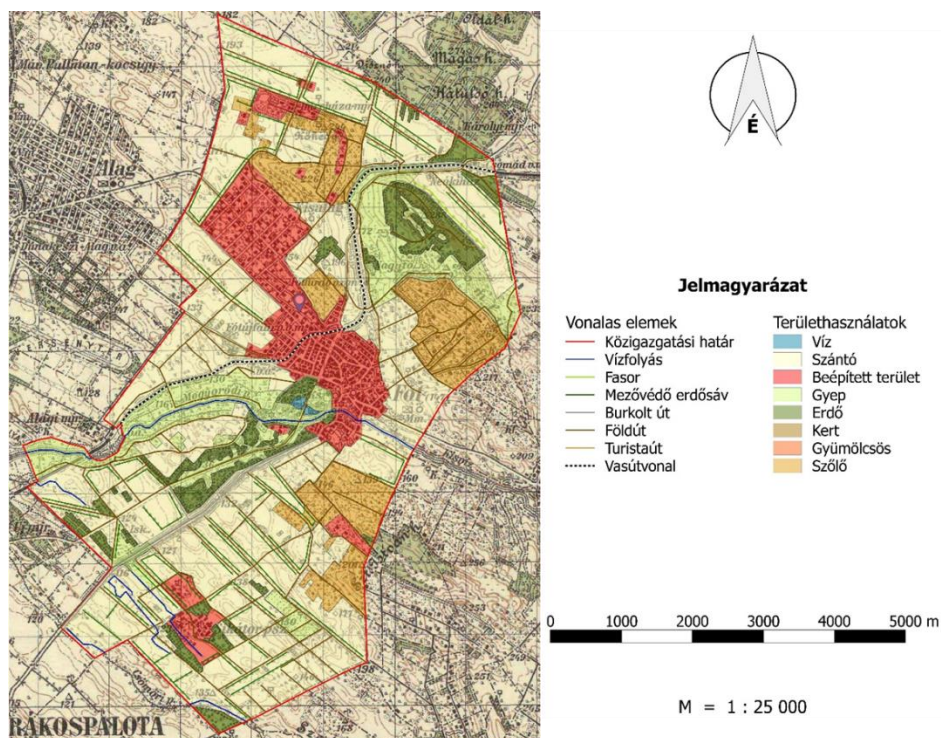
11. térkép: A második katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül

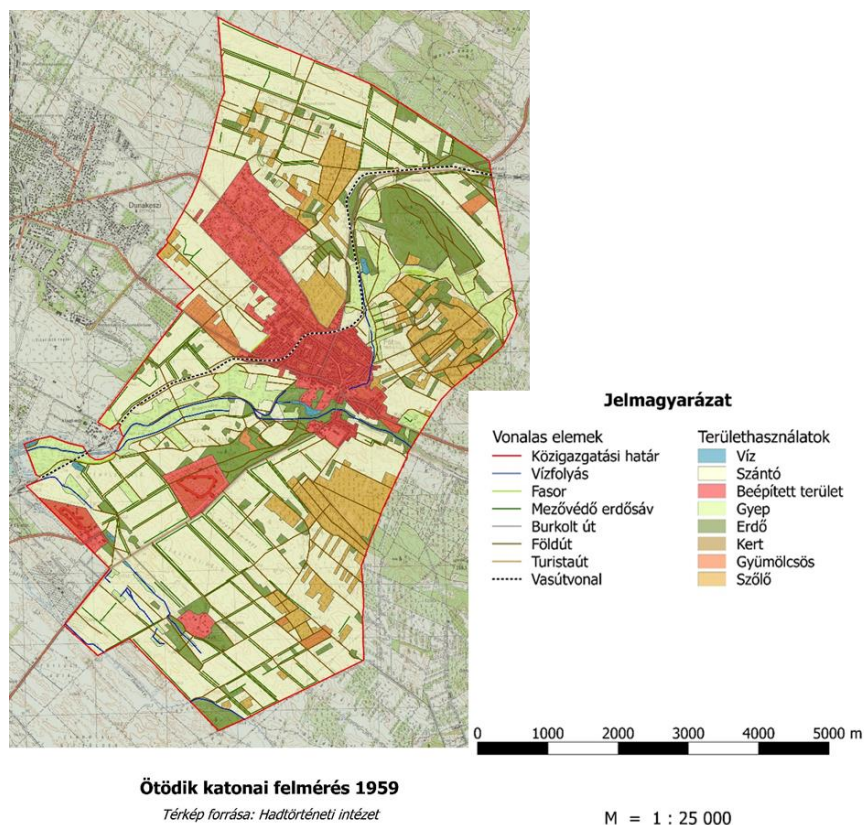
Harmadik katonai felmérés 1882

Térkép forrása: mapire.eu

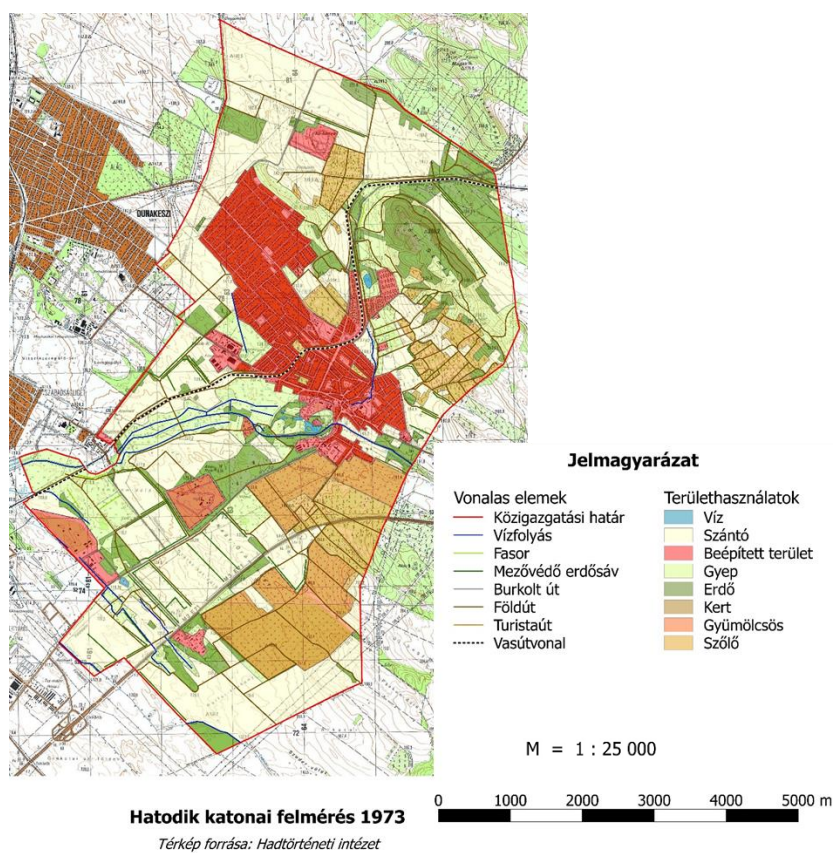
12. térkép: A harmadik katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül

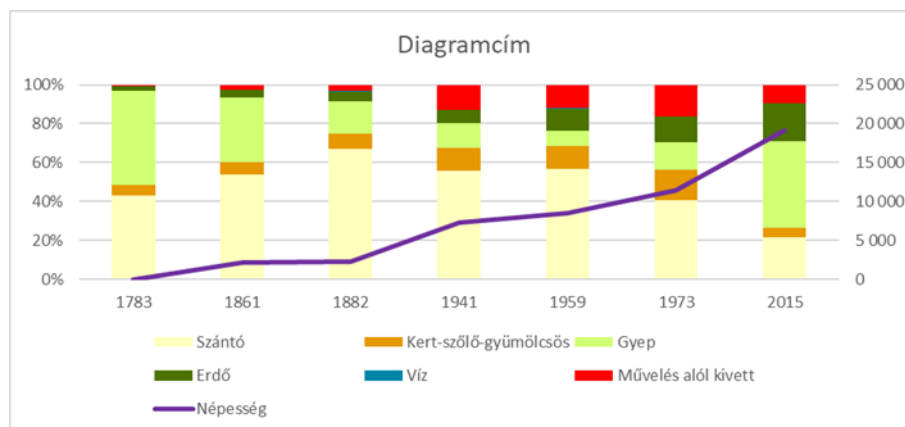
13. térkép: A negyedik katonai felmérés (1941) területhasználati elemzése a mai területhatáron belül

14. térkép: Az ötödik katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül

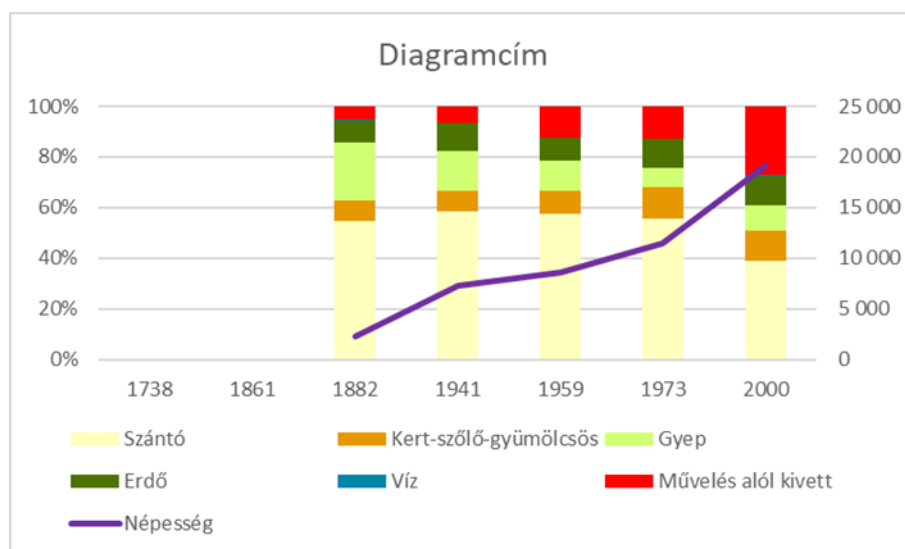

15. térkép: A hatodik katonai felmérés területhasználati elemzése a mai területhatáron belül

Évszám	Szántó	Kert-szőlő-gyümölcsös	Gye	Erdő	Víz	Művelés alól kivett	Néesség
1783	1617	193	1807	91	0	33	0
1861	2011	245	1236	154	3	91	2 176
1882	2515	285	615	195	10	119	2 307
1941	2098	443	467	263	4	476	7 303
1959	2137	436	292	423	9	453	8 542
1973	1523	589	530	492	6	614	11 412
2015	773	172	1596	703	1	335	19 121

16. térkép: QGIS programban digitalizálás alapján számított adatokkal készült táblázat és diagramm

Évszám	Szántó	Kert-szőlő-gyümölcsös	Gye	Erdő	Víz	Művelés alól kivett	Néesség
1738							
1861							
1882	1780	260	738	292	5	174	2 303
1941	1725	239	462	323	2	197	7 303
1959	2159	331	444	347	0	462	8 542
1973	2085	463	286	420	0	489	11 412
2000	1452	450	363	434	11	1021	19 121

17. térkép: KSH történelmi statisztikai adatok alapján készített táblázat és diagramm

III. Tervlapok jegyzéke és melléklete

a) Tervlapok jegyzéke

CS1 – Károlyi család

Saját készítésű ábra; felhasznált források:

- <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Kempelen-kempelen-bela-magyar-nemes-csaladok-1/5-kotet-7C52/karolyi-nagykarolyi-grof-982B/> (2024.08.26.)
- <https://www.hungaryfirst.hu/tags/sennyey-erzsebet>
- [https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rolyi_L%C3%A1szl%C3%B3_\(1931\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%A1rolyi_L%C3%A1szl%C3%B3_(1931)) (2024.08.26.)
- <https://www.geni.com/people/Ede-nagyk%C3%A1rolyi-K%C3%A1rolyi-gr%C3%B3f/6000000017476516139> (2024.08.26.)
- <https://www.geni.com/people/nagyk%C3%A1rolyi-gr%C3%B3f-K%C3%A1rolyi-M%C3%A1ria/6000000015509735786> (2024.08.26.)
- <https://www.geni.com/people/Istv%C3%A1n-K%C3%A1rolyi-de-Nagyk%C3%A1roly/6000000026085978701> (2024.08.26.)
- <https://www.geni.com/people/Istv%C3%A1n-K%C3%A1rolyi-de-Nagyk%C3%A1roly/6000000016388219417> (2024.08.26.)
- <https://www.geni.com/people/Anna-K%C3%A1rolyi-de-Nagyk%C3%A1roly/6000000087978023028> (2024.08.26.)
- <https://www.geni.com/people/Janos-Karolys/6000000087909141928> (2024.08.26.)
- <https://adt.arcanum.com/hu/collection/Nagyivan/> (2024.08.26.)
- <https://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0020/20.html> (2024.08.26.)
- Nagy Iván: *Magyarország családai. Címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. 6. kötet (1860); Pest: Ráth Mór. 1857–1868.
- ifj. dr. Reiszig Ede, Gorzó Bertalan: *Szatmár vármegye nemes családai*. Nagykároly, 1910.)

F1 – Fafelmérési helyszínrajz	M =1:2500
F2 – Fakataszter táblázat	
F3 – Fakivágási- és ritkítási terv	M =1:2500
K1 – Konceptióterv	M =1:2500
K2 – Konceptióterv – „történeti magterület”	M =1:1000
K3 – Konceptióterv – kastély környéke	M =1:500
K4 – Konceptióterv – erdei iskola	M =1:500
K5 – Konceptióterv – sportközpont	M =1:500
K6 – Növénytelepítési terv	M =1:200

b) Tervlapok melléklete

CS1 – Károlyi család

Diplomaterv 2024

JELMAGYARÁZAT

- Felmért, helyi védelem alatt álló fa
- Felmért, értékesnek ítélt fa
- Helyileg felmért, meg nem határozott fajú és állapotú fák
- Tervezési terület határa

A FŐTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ: Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

2151 FŐT
KÁROLYI KASTÉLY PARK

TELEK HSZR.
0242
1553
1555/3
1562
1565/2

TERÜLET: teljes tervezési terület

TERVLAP NEVE: **Fatelmérési helyszínrajz**

TERVLAP SZÁMA: **F1**

LÉPTÉK: M = 1: 2500
DÁTUM: 2024.11.04.

Sorszám	Latin név	Magyar név	Magasság (m)	Törzsátmérő (cm)	Fa jelentősége
1	Picea abies	Közönséges lucfenyő	18	62	
2	Pinus strobus	Simafenyő	17	58	
3	Picea abies	Közönséges lucfenyő	18	65	
4	Picea abies	Közönséges lucfenyő	18	60	
5	Picea abies	Közönséges lucfenyő	18	64	
6	Picea abies	Közönséges lucfenyő	16	55	
7	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	19	115	
8	Acer platanoides	Korai juhar	22	95	
9	Robinia pseudoacacia	Fehér akác	16	89	
10	Catalpa bignonioides 'Nana'	Gömbkoronájú szivarfa	8	45	
11	Pinus nigra	Feketefenyő	20	85	
12	Pinus nigra	Feketefenyő	20	74	
13	Acer platanoides	Korai juhar	22	95	
14	Robinia pseudoacacia	Fehér akác	13	87	
15	Robinia pseudoacacia	Fehér akác	13	78	
16	Robinia pseudoacacia	Fehér akác	16	108	
17	Styphnolobium japonicum	Közönséges pagodafa	14	112	
18	Broussonetia papyrifera	Kínai papíreperfa	8	56+35	
19	Tilia tomentosa	Ezüst hársligetfa	19	76	
20	Betula pendula	Közönséges nyír	15	82	
21	Betula pendula	Közönséges nyír	15	75	
22	Betula pendula	Közönséges nyír	15	84	
23	Pinus sylvestris	Erdeifenyő	21	72	
24	Pinus sylvestris	Erdeifenyő	13	57	
25	Pinus sylvestris	Erdeifenyő	21	80	
26	Pinus sylvestris	Erdeifenyő	14	75	
27	Pinus sylvestris	Erdeifenyő	22	84	
28	Acer negundo	Zöldjuhar	22	132	
29	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	121	
30	Fraxinus excelsior	Magas kőris	23	121	
31	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	18	132	
32	Magnolia × soulangeana	Nagyvirágú liliumfa	14	123	
33	Magnolia × soulangeana	Nagyvirágú liliumfa	12	108	
34	Magnolia grandiflora	Nagyvirágú liliumfa	8	47	
35	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	12	25+35+40	Helyi védettségű
36	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	13	50+40	Helyi védettségű
37	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	13	40+45+45	Helyi védettségű
38	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	112	Helyi védettségű
39	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	14	60	Helyi védettségű
40	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	12	30+25	Helyi védettségű
41	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	12	42	Helyi védettségű
42	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	13	45	Helyi védettségű
43	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	12	60	Helyi védettségű
44	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	10	40	Helyi védettségű
45	Magnolia × soulangeana	Nagyvirágú liliumfa	12	50	
46	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	23	78	
47	Betula pendula	Közönséges nyír	23	95	
48	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	23	95	
49	Styphnolobium japonicum	Közönséges pagodafa	20	82	
50	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	14	50	Helyi védettségű
51	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	13	38	Helyi védettségű
52	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	13	62	Helyi védettségű

53	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	11	41	Helyi védettségű
54	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	11	38	Helyi védettségű
55	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	14	48	Helyi védettségű
56	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	24	120	
57	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	105	
58	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	30	135	
59	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	130	
60	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	27	120	
61	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	12	60	
62	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	32	130	
63	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	25	150	
64	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	30	100	
65	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	155	
66	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	182	
67	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	161	
68	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	123	
69	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	156	
70	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	141	
71	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	19	80	
72	Fraxinus excelsior	Magas kőris	35	140	
73	Fraxinus excelsior	Magas kőris	33	130	
74	Quercus robur	Kocsányos tölgy	29	130	
75	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	28	130	
76	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	24	140	
77	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	134	Helyi védettségű
78	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	142	Helyi védettségű
79	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	130	Helyi védettségű
80	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	129	Helyi védettségű
81	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	142	Helyi védettségű
82	Platanus × hispanica	Közönséges platán	20	135	Helyi védettségű
83	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	120	
84	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	27	135	
85	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	27	90	
86	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	80	
87	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	100	
88	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	27	105	
89	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	130	
90	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	27	130	
91	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	26	100	
92	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	30	130	
93	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	130	
94	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	141	
95	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	25	120	
96	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	120	
97	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	100	
98	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	85	
99	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	24	130	
100	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	110	
101	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	25	120	
102	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	25	110	
103	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	26	130	
104	Celtis occidentalis	Nyugati osterfa	28	120	
105	Platanus × hispanica	Közönséges platán	33	150	
106	Platanus × hispanica	Közönséges platán	34	120	
107	Fraxinus excelsior	Magas kőris	28	120	

108	<i>Alnus glutinosa</i>	Enyves éger	25	120+85	
109	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	139	
110	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	142	
111	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	147	
112	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	
113	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	147	
114	<i>Celtis occidentalis</i>	Nyugati ostorfa	25	98	
115	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	139	
116	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	142	
117	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	147	
118	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	
119	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	147	
120	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	147	
121	<i>Juglans nigra</i>	Fekete dió	34	140	
122	<i>Fraxinus excelsior</i>	Magas kőris	25	126	
123	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	24	124	
124	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	32	145	
125	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	33	140	
126	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	34	138	
127	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	32	141	
128	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	32	115	
129	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	31	151	
130	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	175	Helyi védettségű
131	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	180	Helyi védettségű
132	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	175	Helyi védettségű
133	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	Helyi védettségű
134	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	180	Helyi védettségű
135	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	175	Helyi védettségű
136	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	174	Helyi védettségű
137	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	186	Helyi védettségű
138	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	167	Helyi védettségű
139	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	Helyi védettségű
140	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	175	Helyi védettségű
141	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	180	Helyi védettségű
142	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	175	Helyi védettségű
143	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	140	Helyi védettségű
144	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	154	Helyi védettségű
145	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	164	Helyi védettségű
146	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	143	Helyi védettségű
147	<i>Fraxinus excelsior</i>	Magas kőris	30	140	
148	<i>Quercus robur</i>	Kocsányos tölgy	23	140	Helyi védettségű
149	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	
150	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	
151	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	138	
152	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	145	
153	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	28	140	
154	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	34	150	
155	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	33	130	
156	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	140	
157	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	28	120	
158	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	100	
159	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	10	90	
160	<i>Platanus × hispanica</i>	Közönséges platán	35	130	
161	<i>Gymnocladus dioica</i>	Amerikai vasfa	22	111	Helyi védettségű
162	<i>Juniperus virginiana</i>	Virginiai boróka	20	70	Helyi védettségű

163	Juniperus virginiana	Virginiai boróka	18	62	Helyi védettségű
164	Gymnocladus dioicus	Amerikai vasfa	25	108	Helyi védettségű
165	Gymnocladus dioicus	Amerikai vasfa	24	102	Helyi védettségű
166	Juniperus virginiana	Virginiai boróka	20	72	Helyi védettségű
167	Gymnocladus dioicus	Amerikai vasfa	22	80	Helyi védettségű
168	Gymnocladus dioicus	Amerikai vasfa	23	110	Helyi védettségű
169	Betula pendula	Közönséges nyír	20	102	Helyi védettségű
170	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	130	
171	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	140	
172	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	150	
173	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	140	
174	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	190	
175	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	190	
176	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	150	
177	Fagus sylvatica	Európai bükk	26	120	
178	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	29	120	
179	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	28	160	
180	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	28	130	
181	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	120	
182	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	120	
183	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	130	
184	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	120	
185	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	130	
186	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	130	
187	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	140	
188	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	180	
189	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	150	
190	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	130	
191	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	120	
192	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	115	
193	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	140	
194	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	160	
195	Platanus × hispanica	Közönséges platán	35	160	
196	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	34	125	
197	Platanus × hispanica	Közönséges platán	22	90+110+70	Helyi védettségű
198	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	29	140	
199	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	29	120	
200	Tilia platyphyllos	Nagylevelű hárs	22	130	
201	Corylus colurna	Törökmogyoró	16	50	Helyi védettségű
202	Corylus colurna	Törökmogyoró	16	60	Helyi védettségű
203	Corylus colurna	Törökmogyoró	16	53	Helyi védettségű
204	Platanus × hispanica	Közönséges platán	30	125	
205	Platanus × hispanica	Közönséges platán	28	132	
206	Fraxinus excelsior	Magas kőris	34	165	
207	Quercus robur	Kocsányos tölgy	24	101	
208	Acer negundo	Zöldjuhar	24	146	
209	Fraxinus excelsior	Magas kőris	32	113	
210	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	35	162	
211	Platanus × hispanica	Közönséges platán	26	120	
212	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	25	127	
213	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	24	115	
214	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	24	121	
215	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	24	118	
216	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	35	158	
217	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	30	145	

218	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	25	100	
219	Quercus robur	Kocsányos tölgy	28	130	
220	Fraxinus excelsior	Magas kőris	40	180	
221	Aesculus hippocastanum	Közönséges vadgesztenye	34	120	
222	Platanus × hispanica	Közönséges platán	28	125	
223	Platanus × hispanica	Közönséges platán	29	134	
224	Platanus × hispanica	Közönséges platán	27	112	
225	Juglans nigra	Fekete dió	21	174	Helyi védettségű
226	Calocedrus decurrens	Kaliforniai gyantásciprus	20	78	Helyi védettségű
227	Calocedrus decurrens	Kaliforniai gyantásciprus	20	74	Helyi védettségű
228	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	15	47	
229	Platanus × hispanica	Közönséges platán	24	105	
230	Quercus robur	Kocsányos tölgy	20	145	Helyi védettségű
231	Fraxinus excelsior	Magas kőris	27	90	
232	Platanus × hispanica	Közönséges platán	22	70	Helyi védettségű
233	Tilia platyphyllos	Nagylevelű hárs	21	101	Helyi védettségű
234	Acer negundo	Zöldjuhar	21	135	Helyi védettségű
235	Celtis occidentalis	Nyugati ostorfa	29	152	
236	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	11	59	
237	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	10	51	
238	Taxus baccata	Közönséges tiszafa	11	63	
239	Celtis occidentalis	Nyugati ostorfa	28	132	
240	Carpinus betulus	Közönséges gyertyán	24	142	

Diplomaterv 2024

- JELMAGYARÁZAT
- Kivágandó, felmért fa
 - Ritkítandó terület
 - Tervezési terület határa

A FÓTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS
GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS
REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ: Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

2151 FÓT KÁROLYI KASTÉLY PARK	TELEK HSZR. 0242 1553 1555/3 1562 1565/2
----------------------------------	---

TERÜLET: teljes tervezési terület

TERVLAP NEVE: **Fakivágási- és ritkítási terv**

TERVLAP SZÁMA: **F3**

LÉPTÉK M = 1 : 2500	DÁTUM 2024.11.04.
------------------------	----------------------

MATE
MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
Tájépítészeti,
Településtervezési és
Dizajneri Intézet

1118 Budapest, Vilányi út 29-43.
Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék
Tájépítészeti és Kertművészeti
mesterképzési szak (MA)
Intézetigazgató: Dr. Fekete Albert
Tanszékvezető: Dr. Sárosipatoki Mária

Diplomaterv 2024

A FÓTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ: Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

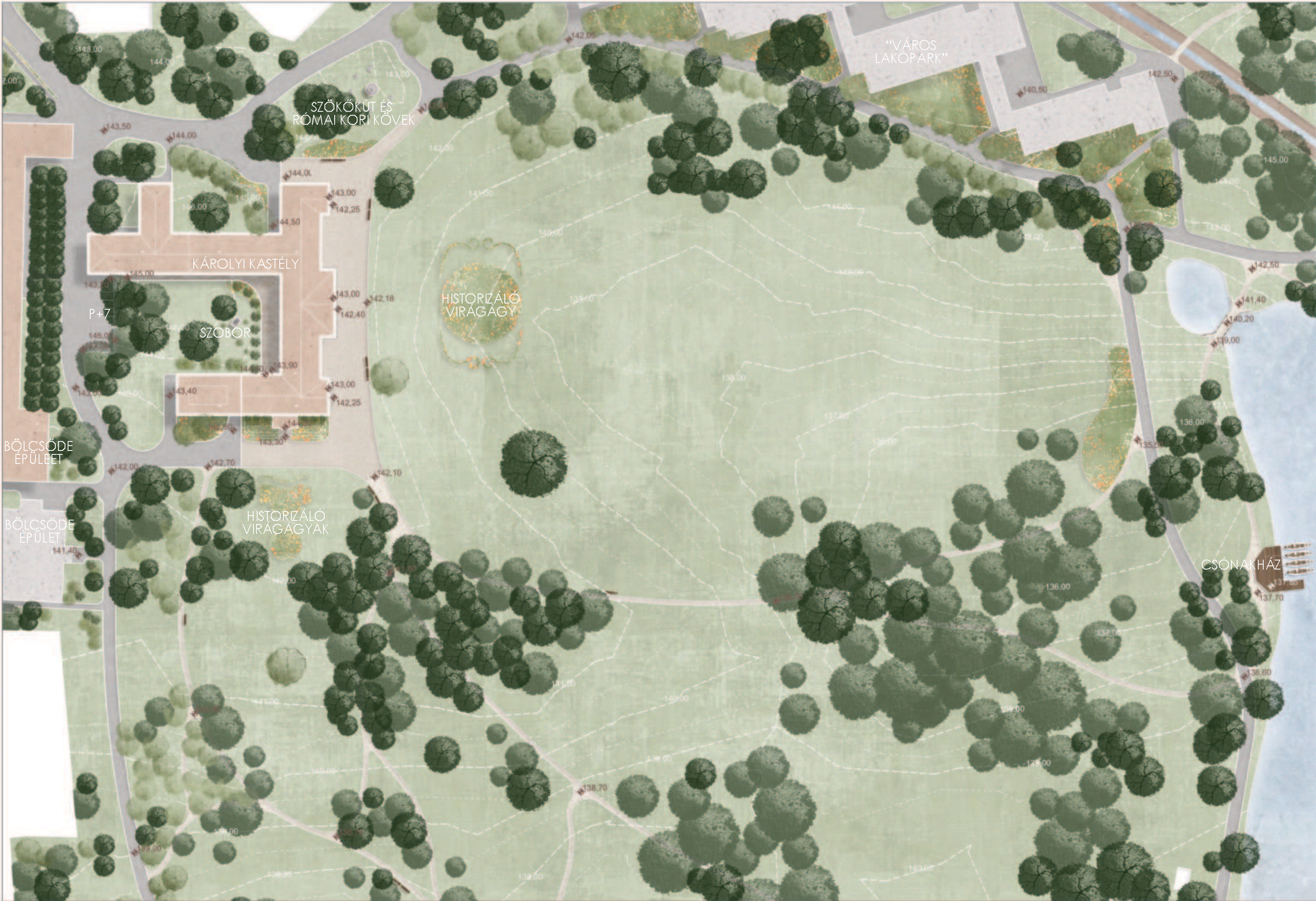
2151 FŐT
KÁROLYI KASTÉLY PARK
TELEK HSZR:
0242
1553
1555/3
1562
1565/2

TERÜLET: teljes tervezési terület

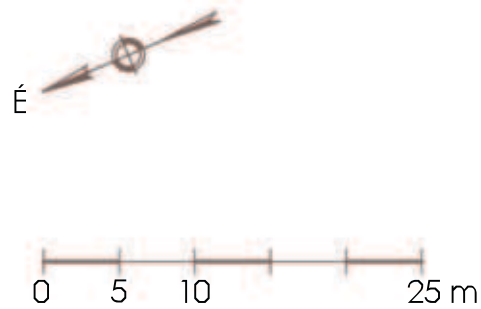
TERVLAP NEVE: **Koncepcióterv**

TERVLAP SZÁMA: **K1**

LÉPTÉK: M = 1: 2500
DÁTUM: 2024.11.04.

- MEGLÉVŐ, FELMÉRT FÁK
- ERDŐTERÜLET
- CSERJÉK
- TERVEZETT ÉVELŐFELÜLET
- GYEP
- ASZFALTBURKOLAT
- STABILITÁLT SZÓRT BURKOLAT
- SZÓRT BURKOLAT
- TERMÉSKŐ BURKOLAT
- MEGLÉVŐ ÉPÜLET
- EREDETI TÖRTÉNETI ÉPÜLET
- TERVEZETT KISARHITEKTÚRÁK
- MEGLÉVŐ SZÖKŐKÚT, RÓMAI KORI KÖVEK
- MEGLÉVŐ SZOBOR
- TERVEZETT CSÓNAKHÁZ

MATE

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Tájépítészeti,
Településtervezési és
Dizájnérkezeti intézet

1118 Budapest, Vilányi út 29-43.
Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék
Tájépítészeti és Kertművészeti
mesterképzési szak (MA)
Intézetigazgató: Dr. Fekete Albert
Tanszékvezető: Dr. Sárosipatoki Mária

Diplomaterv 2024

A FÓTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS
GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS
REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ:

Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS:

Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

2151 FŐT
KÁROLYI KASTÉLY PARK

TELEK HSRZ:
0242
1553
1555/3
1562
1565/2

TERÜLET:

"történelmi magterület"

TERVLAP NEVE:

Koncepcióterv - "történelmi magterület"

TERVLAP SZÁMA:

K2

LÉPTÉK
M = 1: 1000

DÁTUM
2024.11.04.

- MEGLÉVŐ FÁK
- MEGLÉVŐ ERDŐ
- TERVEZETT FÁK
- CSERJÉK
- ÉVELŐÁGYÁS
- GYEP
- ASZFALTBURKOLAT
- STABILIZER BURKOLAT
- STABILIZÁLT SZÓRT BURKOLAT
- TERVEZETT PADOK
- SZÖKŐKÚT ÉS RÓMAI KÖVEK
- SZOBOR

Diplomaterv 2024

A FŐTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ: Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

2151 FŐT
KÁROLYI KASTÉLY PARK

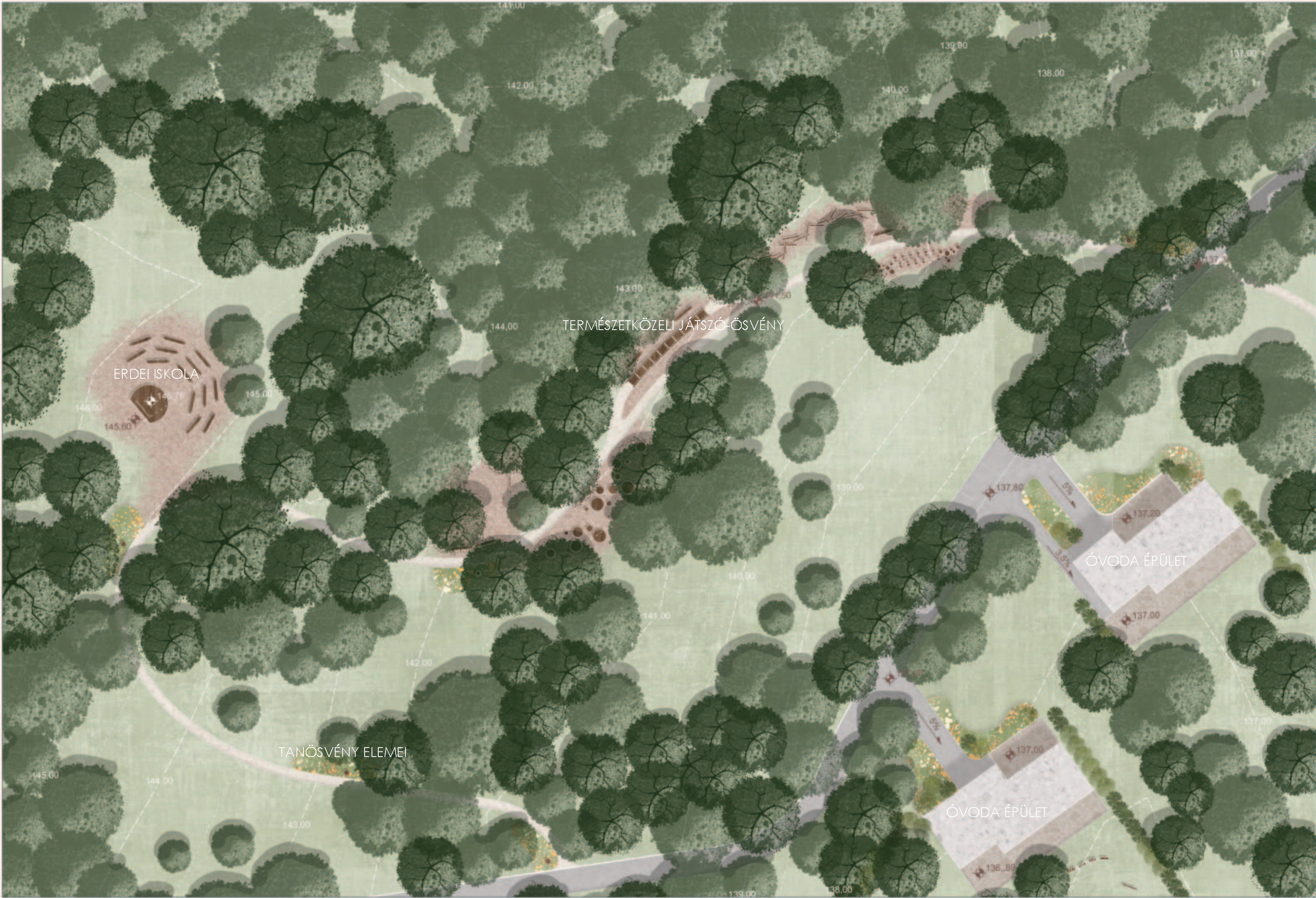
TELEK HSZR.
0242
1553
1555/3
1562
1565/2

TERÜLET: kastély környéke

TERVLAP NEVE: **Koncepcióterv - kastély környéke**

TERVLAP SZÁMA: **K3**

LÉPTÉK: M = 1: 500
DÁTUM: 2024.11.04.

- MEGLÉVŐ, FELMÉRT FÁK
- ERDŐTERÜLET
- CSERJÉK
- TERVEZETT ÉVELŐFELÜLET
- GYEP
- MULCSBURKOLAT
- ASZFALTBURKOLAT
- SZÓRT BURKOLAT
- TERMÉSKŐ BURKOLAT
- MEGLÉVŐ ÉPÜLET

Diplomaterv 2024

A FÓTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ: Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

2151 FÓTI
KÁROLYI KASTÉLY PARK

TELEK HSZR:
0242
1553
1555/3
1562
1565/2

TERÜLET: erdei iskola

TERVLAP NEVE: **Koncepcióterv - erdei iskola**

TERVLAP SZÁMA: **K4**

LÉPTÉK: M = 1: 500
DÁTUM: 2024.11.04.

MEGLÉVŐ FÁK
MEGLÉVŐ ERDŐ
TERVEZETT FÁK
CSERJÉK
ÉVELŐÁGYÁS
GYEP
MULCSBURKOLAT
ASZFALTBURKOLAT
STABILIZÁLT SZÓRT BURKOLAT
SZÓRT BURKOLAT
GUMI BURKOLATÚ FUTÓÚT
SPORTPÁLYA
EGYEDI MÁSZÓRÖNKÖK
FITNESZ ESZKÖZÖK
TERVEZETT PADOK
TERVEZETT KERÉKPÁRTÁROLÓK
TERVEZETT ÖLTÖZŐÉPÜLET

MATE

MAGYAR AGRÁR- ÉS
ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Tajépítészeti,
Településtervezési és
Dizajneri Intézet

1118 Budapest, Vilányi út 29-43.
Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék
Tajépítészeti és Kertművészeti
mesterképzési szak (MA)

Intézetigazgató: Dr. Fekete Albert
Tanszékvezető: Dr. Sárosipatoki Máté

Diplomaterv 2024

A FŐTI KÁROLYI KASTÉLY PARK ÉS
GYERMEKVÁROS TÖRTÉNETI KUTATÁSA ÉS
REVITALIZÁCIÓS TERVE

HALLGATÓ: Sajben Angelika Panna

BELSŐ KONZULENS: Dr. Gecséné Dr. Tar Imola
egyetemi docens

2151 FŐT
KÁROLYI KASTÉLY PARK

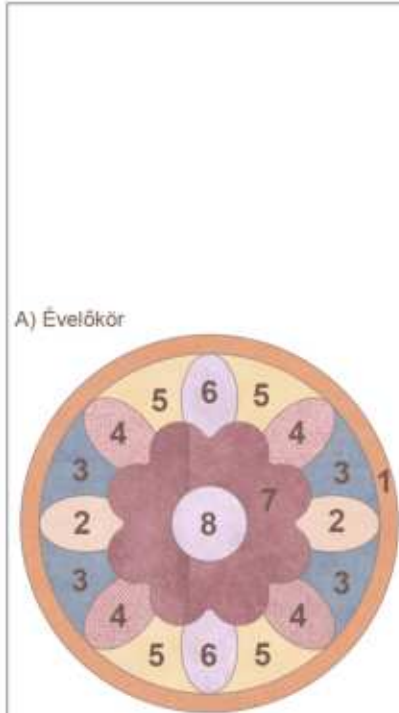
TELEK HSZR:
0242
1553
1555/3
1562
1565/2

TERÜLET: sportközpont

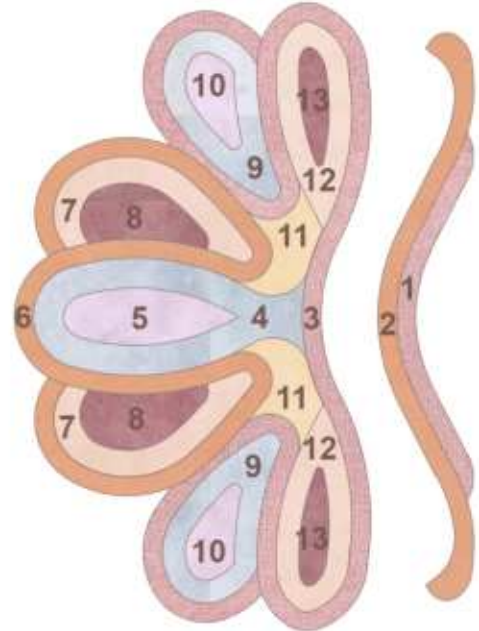
TERVLAP NEVE: Konceptióterv - sportközpont

TERVLAP SZÁMA: K5

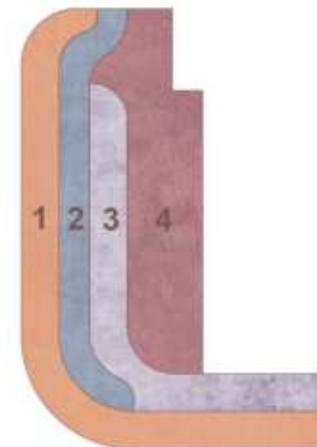
LÉPTÉK: M = 1: 500
DÁTUM: 2024.11.04.

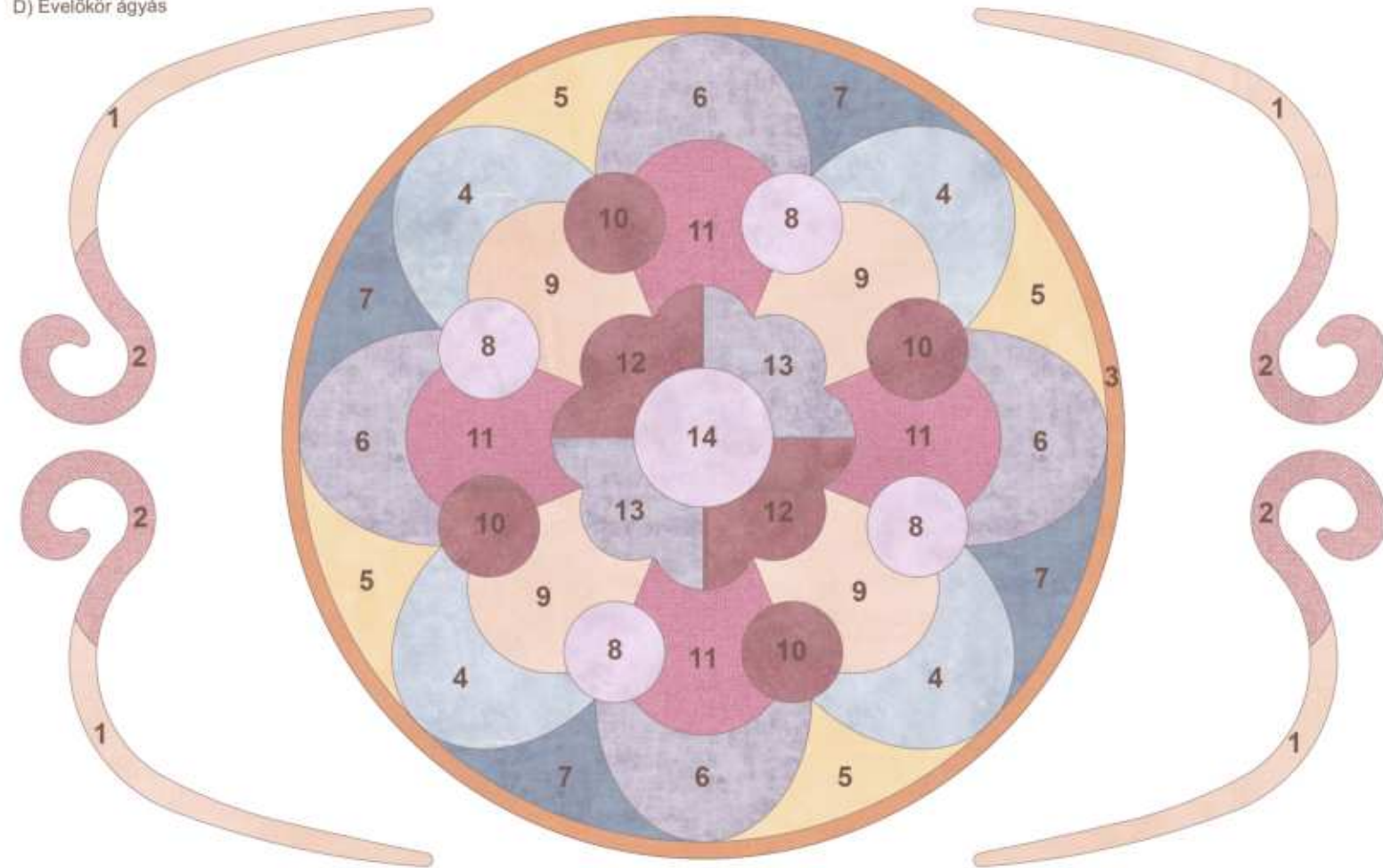
B) Évelő legyezőágyás

C) Épületmelletti évelőágyás

D) Évelőkör ágyás

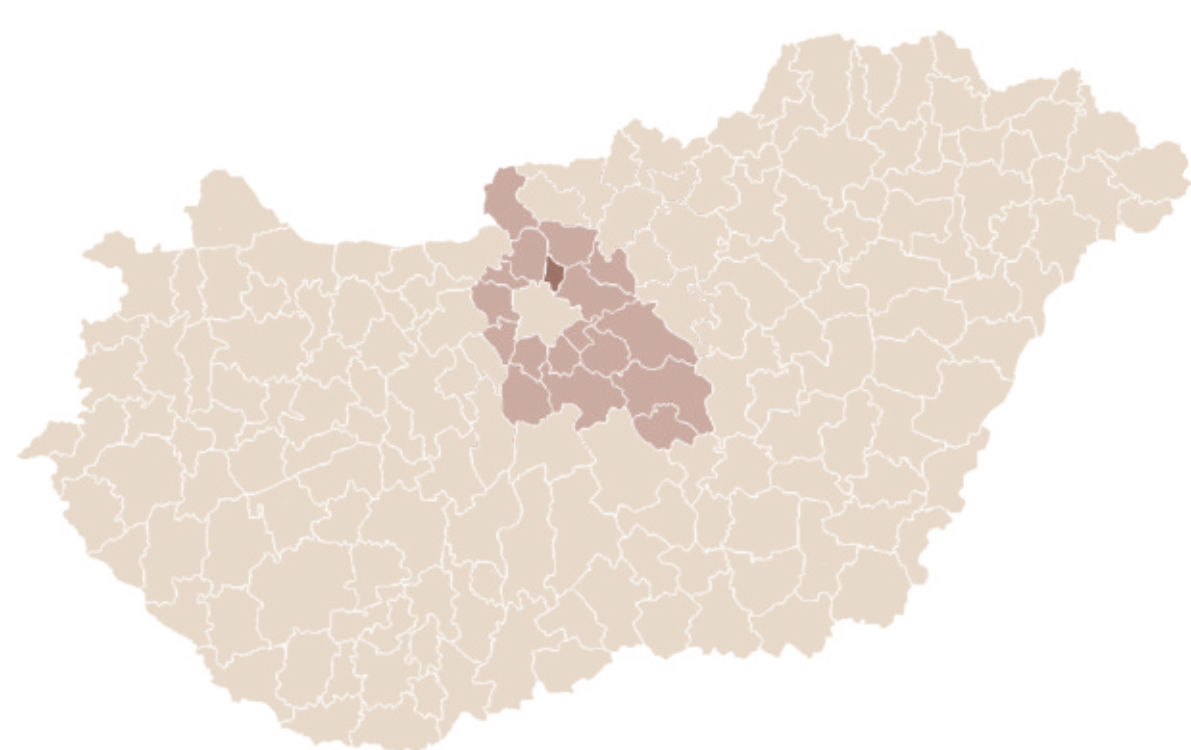
A. (78,58m2)				B. (127,5m2)				C. (116,42m2)				D. (566,22m2)			
arány	rész m²	db/folt	Latin név	arány	rész m²	db/folt	Latin név	arány	rész m²	db/folt	Latin név	arány	rész m²	db/folt	Latin név
1	14,92		Helianthemum 'Ben Fhada'	1	4,82		Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'	1	17,85		Helianthemum 'Ben Fhada'	1	9,79		Helianthemum 'Ben Fhada'
			Gaillardia aristata 'Fire Wheels'				Gypsophila repens 'Filou Rose'				Gaillardia aristata 'Fire Wheels'				Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'
			Helianthemum 'The Bride'				Crocus speciosus (őszi)				Helianthemum 'The Bride'				Phlox subulata
			Stipa tenuissima								Stipa tenuissima				Stipa tenuissima
			Crocus vernus (tavaszi)								Crocus vernus (tavaszi)				Echinacea 'Flamingo'
2	2,53		Helianthemum 'Ben Fhada'	2	8,64		Helianthemum 'Ben Fhada'	2	9,32		Salvia officinalis 'Tricolor'	2	8,83		Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'
			Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'				Gaillardia aristata 'Fire Wheels'				Calamintha nepeta 'Blue Cloud'				Gypsophila repens 'Filou Rose'
			Phlox subulata				Helianthemum 'The Bride'				Helictotricon sempervirens				Crocus speciosus (őszi)
			Stipa tenuissima				Stipa tenuissima				Gypsophila paniculata 'Festival White Flare'				Narcissus 'Tahiti'
			Echinacea 'Flamingo'				Crocus vernus (tavaszi)				Narcissus 'Tahiti'				
			Crocus speciosus (őszi)												
			Narcissus 'Tahiti'												
3	2,69		Salvia officinalis 'Tricolor'	3	11,52		Gaillardia aristata 'Fire Wheels'	3	12,79		Salvia officinalis	3	38,49		Helianthemum 'Ben Fhada'
			Calamintha nepeta 'Blue Cloud'				Phlox subulata				Geranium sanguineum 'Tiny Monster'				Gaillardia aristata 'Fire Wheels'
			Helictotricon sempervirens				Calamintha nepeta 'Blue Cloud'				Achillea millefolium 'Sunny Seduction'				Helianthemum 'The Bride'
			Gypsophila paniculata 'Festival White Flare'				Stipa tenuissima				Echinacea 'Meteor Pink'				Stipa tenuissima
			Narcissus 'Tahiti'				Organum vulgare 'Country Cream'				Echinops ritro				Crocus vernus (tavaszi)
							Gaura lindheimeri 'Sparkle White'								
4	2,53		Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'	4	5,15		Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire'	4	18,25		Phlox russelliana	4	18,05		Gaillardia aristata 'Fire Wheels'
			Gypsophila repens 'Filou Rose'				Pennisetum alupeuroides 'Hamein'				Echinacea 'Aloha'				Phlox subulata
			Crocus speciosus (őszi)				Echinacea 'Aloha'				Pennisetum alupeuroides 'Hamein'				Calamintha nepeta 'Blue Cloud'
							Allium 'Millenium'				Verbena bonariensis 'Lollipop'				Stipa tenuissima
							Tulipa 'Dynamic Change'				Tulipa 'Red Princess'				Organum vulgare 'Country Cream'
											Tulipa 'Orange Princess'				Gaura lindheimeri 'Sparkle White'
5	2,69		Gaillardia aristata 'Fire Wheels'	5	17,5		Helianthemum 'Ben Fhada'	5				5	10,35		Gaillardia aristata 'Fire Wheels'
			Organum vulgare 'Country Cream'				Gaillardia aristata 'Fire Wheels'								Organum vulgare 'Country Cream'
			Stipa tenuissima				Helianthemum 'The Bride'								Stipa tenuissima
			Narcissus 'Flower Record'				Stipa tenuissima								Narcissus 'Flower Record'
							Crocus vernus (tavaszi)								
6	2,53		Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire'	6	5,02		Helianthemum 'Ben Fhada'	6				6	18,05		Salvia officinalis
			Pennisetum alupeuroides 'Hamein'				Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'								Geranium sanguineum 'Tiny Monster'
			Echinacea 'Aloha'				Phlox subulata								Achillea millefolium 'Sunny Seduction'
			Allium 'Millenium'				Stipa tenuissima								Echinacea 'Meteor Pink'
			Tulipa 'Dynamic Change'				Echinacea 'Flamingo'								Pennisetum alupeuroides 'Hamein'
							Crocus speciosus (őszi)								Echinops ritro
							Narcissus 'Tahiti'								
7	18,76		Phlox russelliana	7	3,99		Phlox russelliana	7				7	10,35		Salvia officinalis 'Tricolor'
			Echinacea 'Aloha'				Echinacea 'Aloha'								Calamintha nepeta 'Blue Cloud'
			Pennisetum alupeuroides 'Hamein'				Pennisetum alupeuroides 'Hamein'								Helictotricon sempervirens
			Verbena bonariensis 'Lollipop'				Verbena bonariensis 'Lollipop'								Gypsophila paniculata 'Festival White Flare'
			Tulipa 'Red Princess'				Tulipa 'Red Princess'								Narcissus 'Tahiti'
			Tulipa 'Orange Princess'				Tulipa 'Orange Princess'								
8	3,14		Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire'	8	5,97		Gaillardia aristata 'Fire Wheels'	8				8	7,07		Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire'
			Pennisetum alupeuroides 'Hamein'				Phlox subulata								Pennisetum alupeuroides 'Hamein'
			Echinacea 'Aloha'				Calamintha nepeta 'Blue Cloud'								Echinacea 'Aloha'
			Allium 'Millenium'				Stipa tenuissima								Echinacea 'Aloha'
			Tulipa 'Dynamic Change'				Organum vulgare 'Country Cream'								Allium 'Millenium'
			Tulipa 'Dynamic Change'				Gaura lindheimeri 'Sparkle White'								Tulipa 'Dynamic Change'

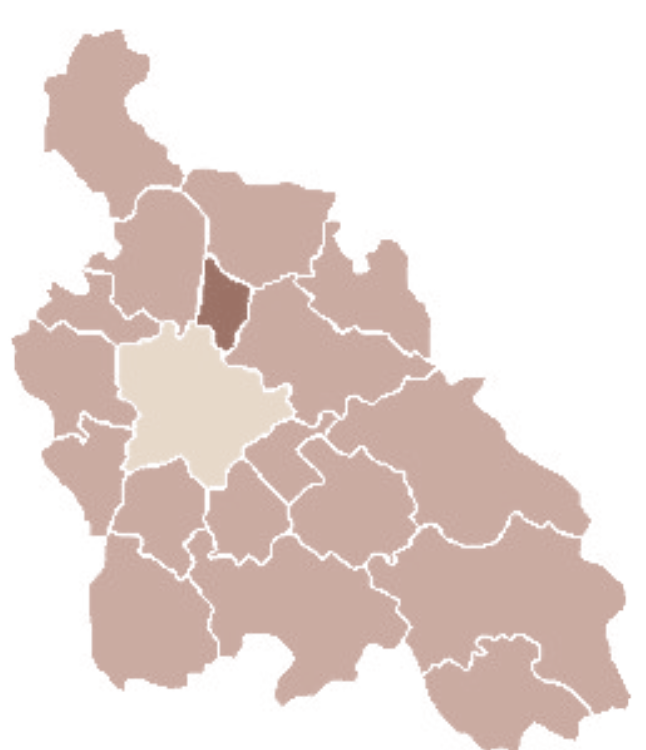
A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Táji és település szintű vizsgálatok

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

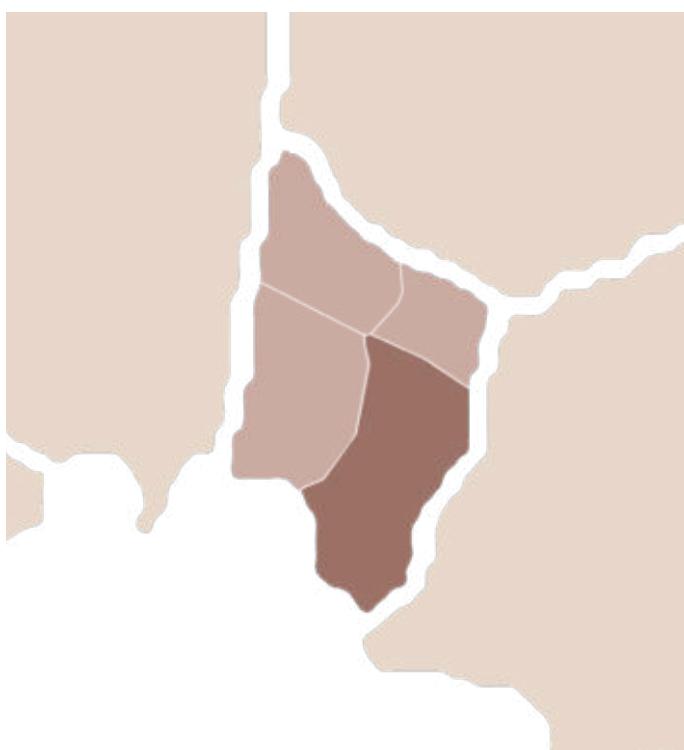
ELHELYEZKEDÉS

MAGYARORSZÁGON BELÜL PEST VÁRMEGYÉBEN TALÁLHATÓ
Saját készítésű ábra

DUNAKESZI JÁRÁS
Saját készítésű ábra

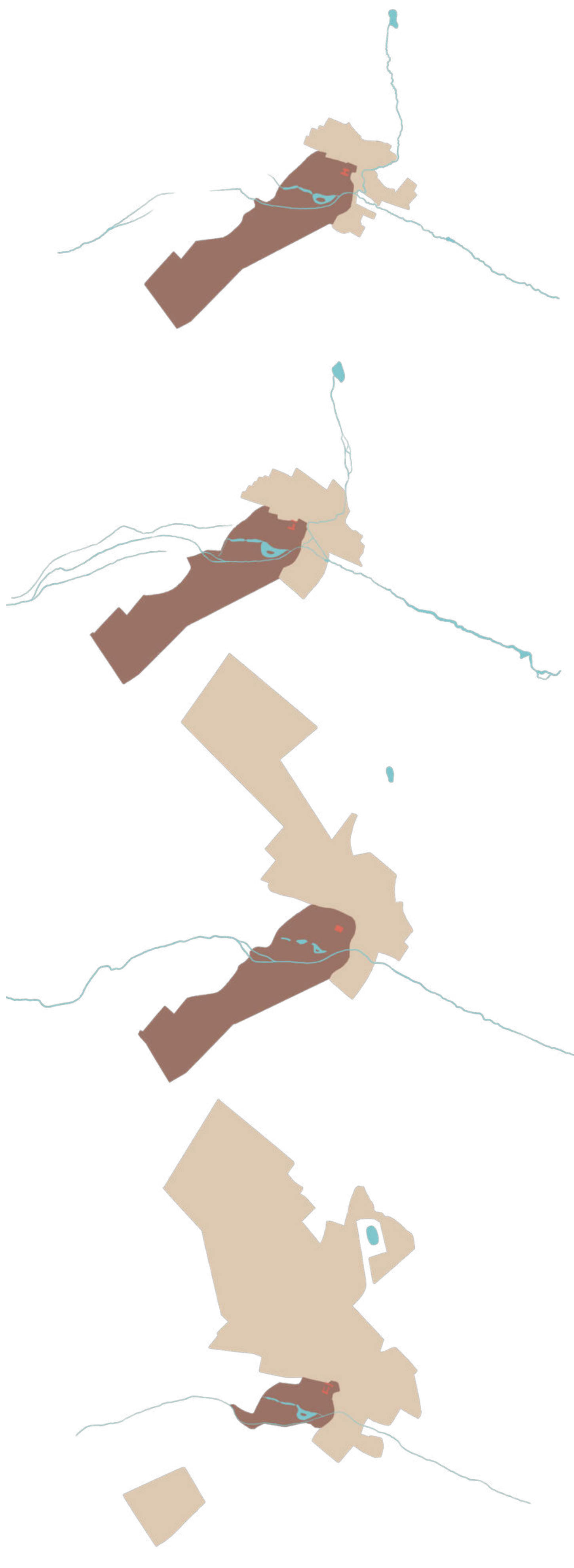
FÓT
Saját készítésű ábra

A tervezési területemül a fóti Károlyi kastély parkját választottam, amely a Károlyi István Gyermekközpont székhelye is egyben. A park Pest vármegyén belül Fót városának szívében helyezkedik el, Dunakeszi járásban, közvetlen Dunakeszi és Mogyoród települések között. Fóton belül Öregfalu - másnéven Régifót - városrészben található. Fót a főváros közelsége miatt jelentős agglomerációs központtá vált. A várost két autópálya övezi, az M0-s és az M3-as utak. Az autópályák valamelyest tehercsökkentik a várost, azonban átmenő forgalma még így is magas. A kastélypark a központi elhelyezkedése végett fontos szervező eleme a településnek. Területe közel 40 hektár, amellyel a város legnagyobb közparkjának számít. Számos természeti értékkel és közéleti szerepvállalással kitűnik a városmagból.

ZÖLDFELÜLETKAPCSOLATOK ÉS TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETEK A TÉRSÉGBEN

A kastélypark Fót városának legnagyobb félprivát közparkja. Közvetlen szomszédságában, a nyugati oldalán a fóti Tőzeges Helyi Természetvédelmi terület található. A városon keresztülfolyó Mogyoródi-patak a park és a Tőzeges területén egyaránt áthalad, táplálva mindkét területen belüli tavakat. A Tőzeges területe az ökológiai magterület fontos eleme, a patak és a kastélykert pedig a hozzá tartozó ökológiai folyosó szerves részét képezik. A fóti Somlyó területe a település másik jelentős természeti értéket képviselő természetvédelmi területe. A hegy mellett egy tó is található, a Solyó-tó, azonban ennek mérete nem haladja meg a Károlyi kastélypark törekszerének méretét. A Somlyó szintén hozzátartozik az ökológiai magterülethez és folyosóhoz. A városközpontban kevés kis méretű park jelenik meg. Ezeknek többsége főként játszótéri funkciót tölt be, kivéve Római Katolikus templom előtti tér, amely díszteri funkciót szolgál elsősorban. Az intézményi zöldterületek mind privát kertek, melyek állapota többségében eléggé leromlott.

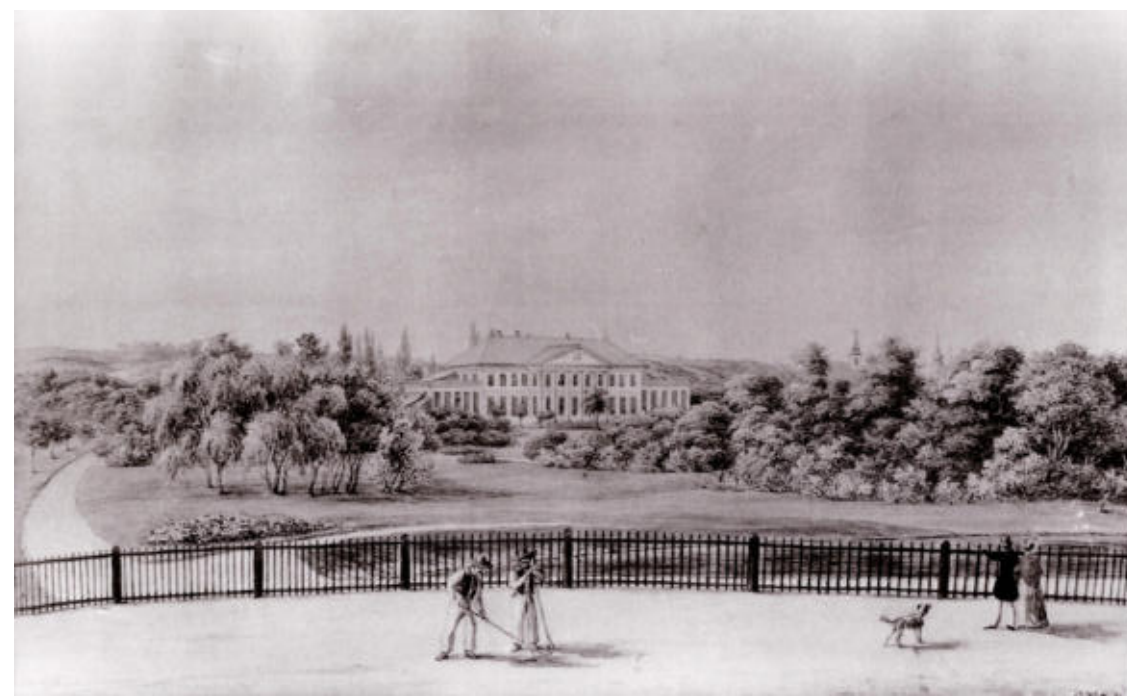
PARK TÖRTÉNETI JELENTŐSÉGE A TELEPÜLÉS ÉLETÉBEN

MÁSODIK KATONAI FELMÉRÉS 1819-69

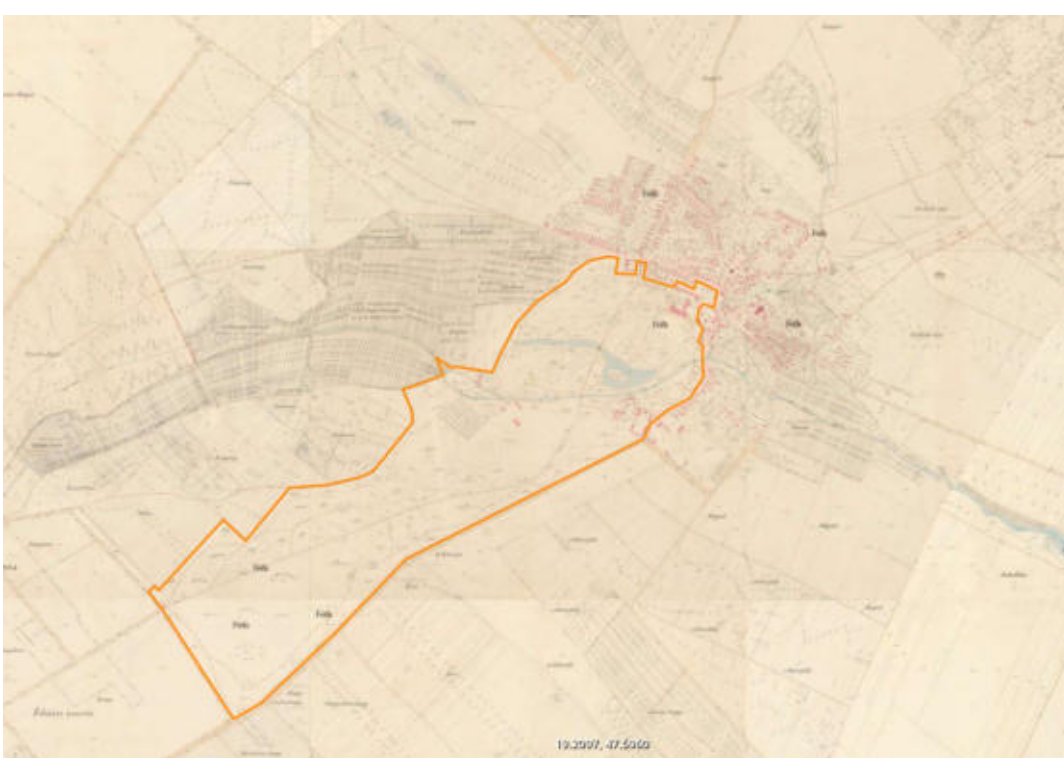

A park kialakítása feltehetően több ütemben zajlott, mivel a fennmaradt írásos forrásokban a terület méretére és kialakulási dátumára eltérő hivatkozások lelhetők fel. A legpontosabb források alapján 1824-ben kezdődött meg a kertészeti kialakítás, ami 1837-ben fejeződött be. A második katonai térképen a kert szerkezete még nincs ábrázolva, azonban határa jól kövonalazható. A falu halmazos beépítésével szervesen kapcsolódik a park északkeleti részéhez. Ennek oka, hogy a lakosok kiszolgálták az uradalmat, ott végeztek jobbágyi munkával.

Klette Károly: A fóti kastély (1835)
Károlyi család saját gyűjteménye

KATASZTERI TÉRKÉP 1883

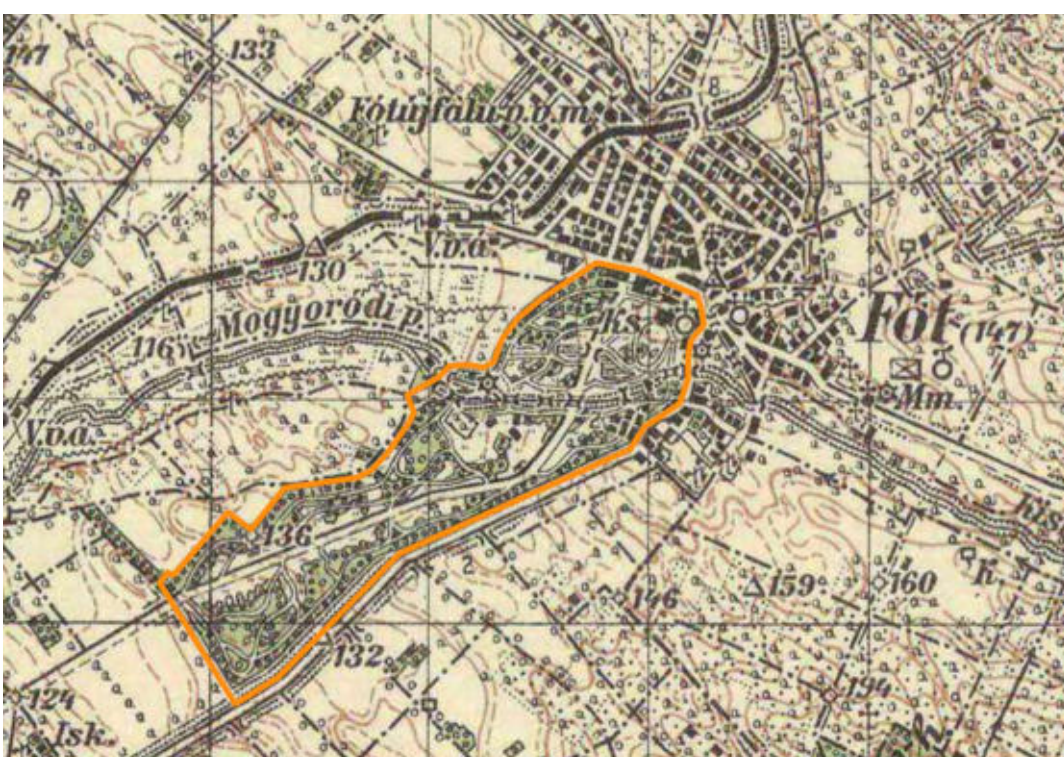

Az 1883-ban készült kataszteri térképen már jól követhető a park szerkezete. A növényzeti ábrázolás igazolja a park tájképi stílusát, épületegyüttese pedig gazdasági jelentőségéről tanúskodnak. A területen épületcsoportok láthatóak, ezek különbözőféle gazdasági egységek voltak, többek között állattenyésztéssel, növénytermesztéssel és számos további tevékenységgel gazdagított területek voltak. A kertet átszelte egy főút, amely fontos szállítási útvonal volt. A falu életében fontos gazdasági központ volt a park és az uralkodó család.

A fóti Károlyi-kastély, a kastélypark a zsillippel, háttérben a katolikus templom (1868)
Károlyi család saját gyűjteménye

KATASZTERI TÉRKÉP 1941

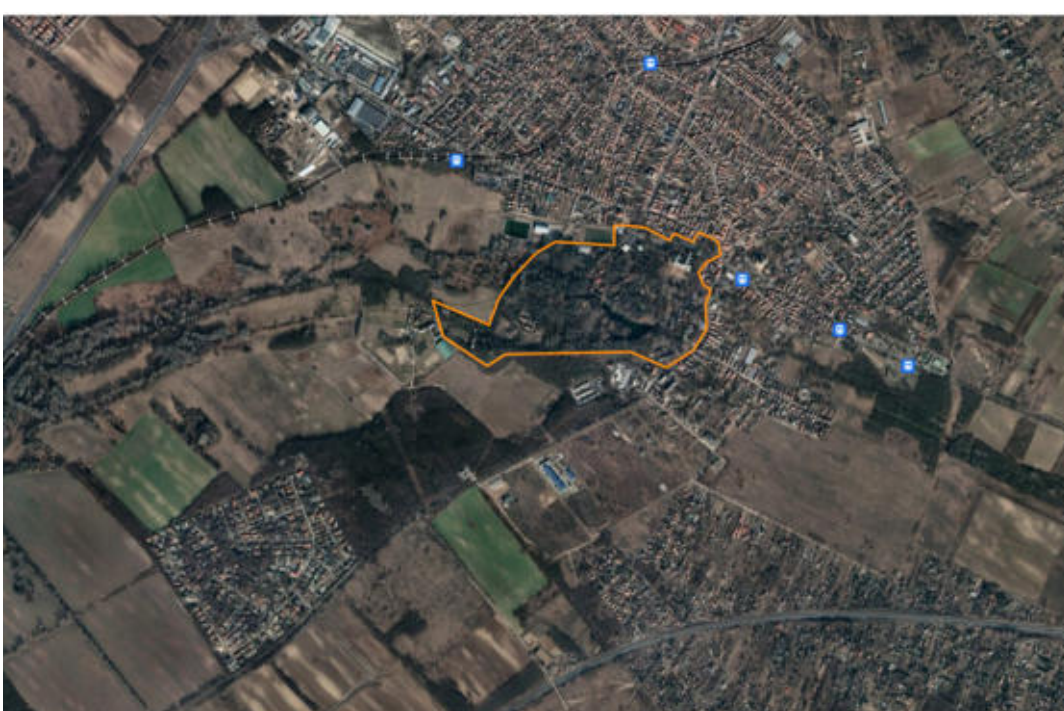
A park szerkezete az 1941-es kataszteri felmérésen látható a legpontosabban. Szerkezetében változás nem történt a kert elkészülése után. A falu életében játszott fontos szerepe továbbra is fennállt. A község fejlődését a Károlyi család betelepítése előmozdította, mivel az uradalmuk gazdasági lehetőségeket és stabilitást hozott a helyiek életébe. A stabilitást a meglévő művelési ágak mellett -szántók művelése, szőlőtermesztés, haszonállat legeltetés - megjelenő új sokirányú gazdálkodás - például állattenyésztés, növényfeldolgozás, zöldség és gyümölcstermesztés - biztosította. A gazdasági fejlődés következtében a község mérete is tovább növekedett, azonban a beépítési formáját megőrizte.

A fóti Károlyi-kastély főhomlokzata (1940-es évek eleje)
Károlyi család saját gyűjteménye

Az első világháborút követően államosítani akarták a Károlyi birtokot, amely végül nem történt meg. 1945. március 15-én megalapították a Földosztó Bizottságot, amely szervezet államosította a területet. Megközelítőleg 2200 kataszteri hold szántóterületet és 600 kataszteri hold erdő és szőlőterületet osztottak szét 413 helyi lakos között. A táj szerkezetét a mezőgazdaság fejlődésével, a majorságok épülése határozta meg. Az 1950-es évek végére a lakosság döntő többsége már nem a mezőgazdaságban, hanem ipari területeken tevékenykedett. Ebben az időben alakultak meg a helyi termelőszövetkezetek. A szövetkezetek a kastélypark területére is betelepültek, ezzel átalakult a kert egykori szerkezete. A Fóti Gyermekváros 1957-ben alakult meg - a gróf Károlyi István rezidencián -, amelyet egy országos mozgalom indikált.

GOOGLE EARTH 2022

Fót jelenlegi szerkezetét tekintve megtartotta a zárt halmazos beépítési jelleget. A kastélykert a Károlyi István Gyermekközpont székhelye, ahol számos szociális épület és szolgálati lakás épült fel. A park továbbá otthont ad a Fóti Népművészeti Szakgimnázium és Gimnázium, valamint több óvoda növendékeinek is. A város életében a szociális és oktatási központi szerepvállalása mellett közéleti jelentősége is van. A park kirándulási helyszíneként, a helyi horgászegyesület fontos helyszíneként, valamint a kastély kulturális események helyszíneként is szolgál. Továbbá a kastélyba beköltözött étteremnek köszönhetően, fontos rendezvényhelyszín lett a terület.

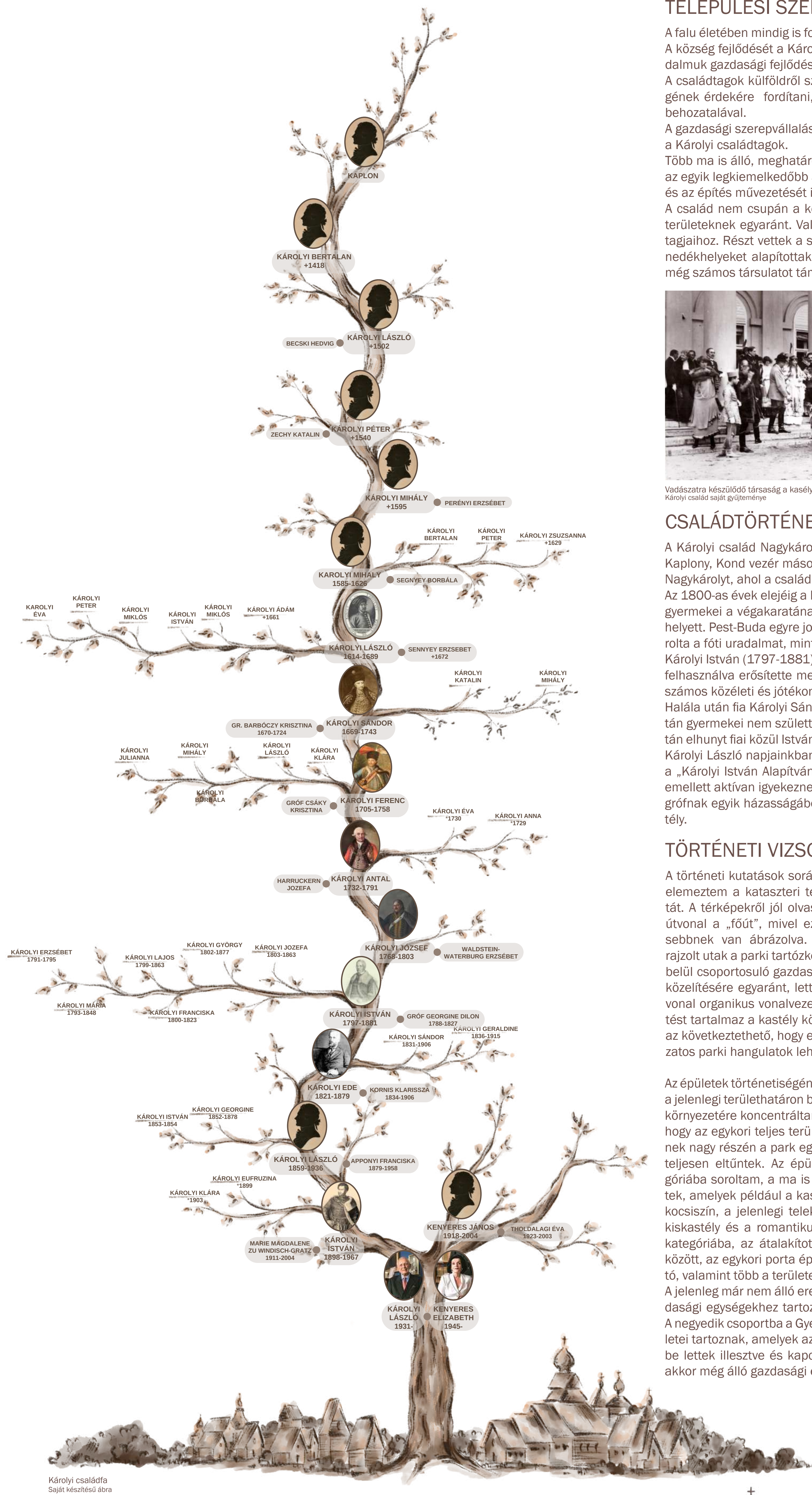

A fóti Károlyi-kastély főhomlokzata (1940-es évek eleje)
Saját készítésű kép

A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Tervezési terület - Történeti kutatás

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFUGNL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

Károlyi család
Saját készítésű ábra

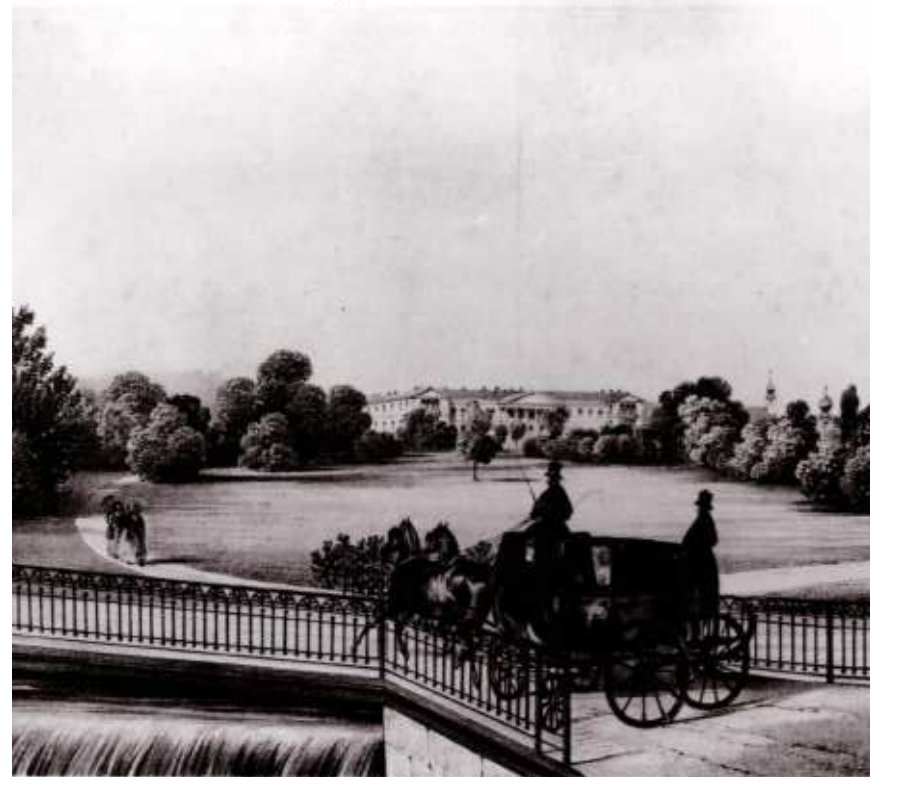
TELEPÜLÉSI SZEREPVÁLLALÁS - PARK FUNKCIÓI ÉS SZEREPE A FALU ÉLETÉBEN

A falu életében mindig is fontos szerepet vállalt a Károlyi család és a kastélypark. A község fejlődését a Károlyi család sok területen előremozdította, mivel az uradalmuk gazdasági fejlődési lehetőségeket és stabilitást hozott a helyiek életébe. A családtagok külföldről szerzett tapasztalataikat megpróbálták a falu közösségének érdekében fordítani, gazdasági formák változtatásával, új művelési ágak behozatalával.

A gazdasági szerepvállalás mellett a művészetek kedvelői és támogatói is voltak a Károlyi családtagok.

Több ma is álló, meghatározó épületet is építettek a településen, amelyek közül az egyik legkiemelkedőbb a Szeplőtelen Fogantatás templom. A templom terveit és az építés művezetését is Ybl Miklósnak köszönhetjük.

A család nem csupán a községnek hozott fejlődési lehetőséget, de a környező területeknek egyaránt. Valamint számos jótékony cselekedet köthető családjuk tagjaihoz. Részt vettek a szabadságharcban, saját huszárezreddel, gyermekmenedékhelyeket alapítottak, több művészeti intézet megalapítását segítették és még számos társulatot támogattak bel- és külföldön egyaránt.

Johann Rauch-Karl Schwindt: A fóti Károlyi-kastély (1843)
Károlyi család saját gyűjteménye

Vadászatra készülődő társaság a kasély portikusza előtt (1930-as évek eleje)
Károlyi család saját gyűjteménye

Johann Rauch-Karl Schwindt: A fóti Károlyi-kastély (1843)
Károlyi család saját gyűjteménye

CSALÁDTÖRTÉNET

A Károlyi család Nagykárolyból származó, ősi magyar főnemesei család, akiknek története a honfoglalás korában kezdődött. Kaplony, Kond vezér második fia, a család őse. A nemzetségük a honfoglaláskor szerezte birtokait, többek között Kaplont és Nagykárolyt, ahol a család monostora található, valamint amiről a nevé kapta a család.

Az 1800-as évek elejéig a Károlyi család Bécsben élt, azonban mikor 1803-ban gróf Károlyi József hirtelen elhunyt, felesége és gyermekei a végakarataának megfelelően Magyarországra települtek. A család a pesti Károlyi-palotába költözött, az ősi birtok helyett. Pest-Buda egyre jobban kezdett az ország fővárosává nőni, ennek okán Waldstein Erzsébet a városhoz közel megvásárolta a fóti uradalmat, mintegy nyári pihenőnek.

Károlyi István (1797-1881) külföldi tanulmányait követően a fóti birtokon folytatta a felújítások sorát. Idegenhoni tapasztalatait felhasználva erősítette meg a község gazdaságát. A kastély felújíttatta és a jobbágyaiknak új otthonokat építtetett. Nevéhez számos közéleti és jótékony cselekedet köthető.

Halála után fia Károlyi Sándor (1831-1906) örökölte a birodalmat. Apjához hasonlóan sok jótékony tett köthető nevéhez. Miután gyermekei nem születtek, fivére, Ede gyerekei örökölték birtokait. Károlyi László (1859-1936) kapta a fóti uradalmat. Miután elhunyt fiai közül István (1898-1967) kapta a fóti birtokot. Halála után, fia Károlyi László (1931-) lett a birtok új tulajdonosa. Károlyi László napjainkban is a kastély tulajdonosa és lakója, második feleségével, Kenyeres Elizabethel (1945-). A házaspár a „Károlyi István Alapítvány” munkásságát támogatja, amely szociálisan hátrányos helyzetű és árva gyerekekkel foglalkozik, emellett aktívan igyekeznek a kastély helyreállításán, a park és a kastély közösség felé nyújtott szolgáltatások fellendítésén. A grófnak egyik házasságából sem születtek gyermekei, így halála után, feltehetően a család egy másik ágára száll majd a kastély.

TÖRTÉNETI VIZSGÁLATOK

A történeti kutatások során nagy hangsúllyal elemeztem a kataszteri térképek úthálózatát. A térképekről jól olvasható, hogy melyik útvonal a „főút”, mivel ez a szakasz szélesebbnek van ábrázolva. A keskenyebbnek rajzolt utak a parki tartózkodásra és a parkon belül csoportosuló gazdasági egységek megközelítésére egyaránt, lettek tervezve. Az útvonal organikus vonalvezetésű, sok kis átkötést tartalmaz a kastély környékén, amelyből az következtethető, hogy ezen a részen változatos parki hangulatok lehettek.

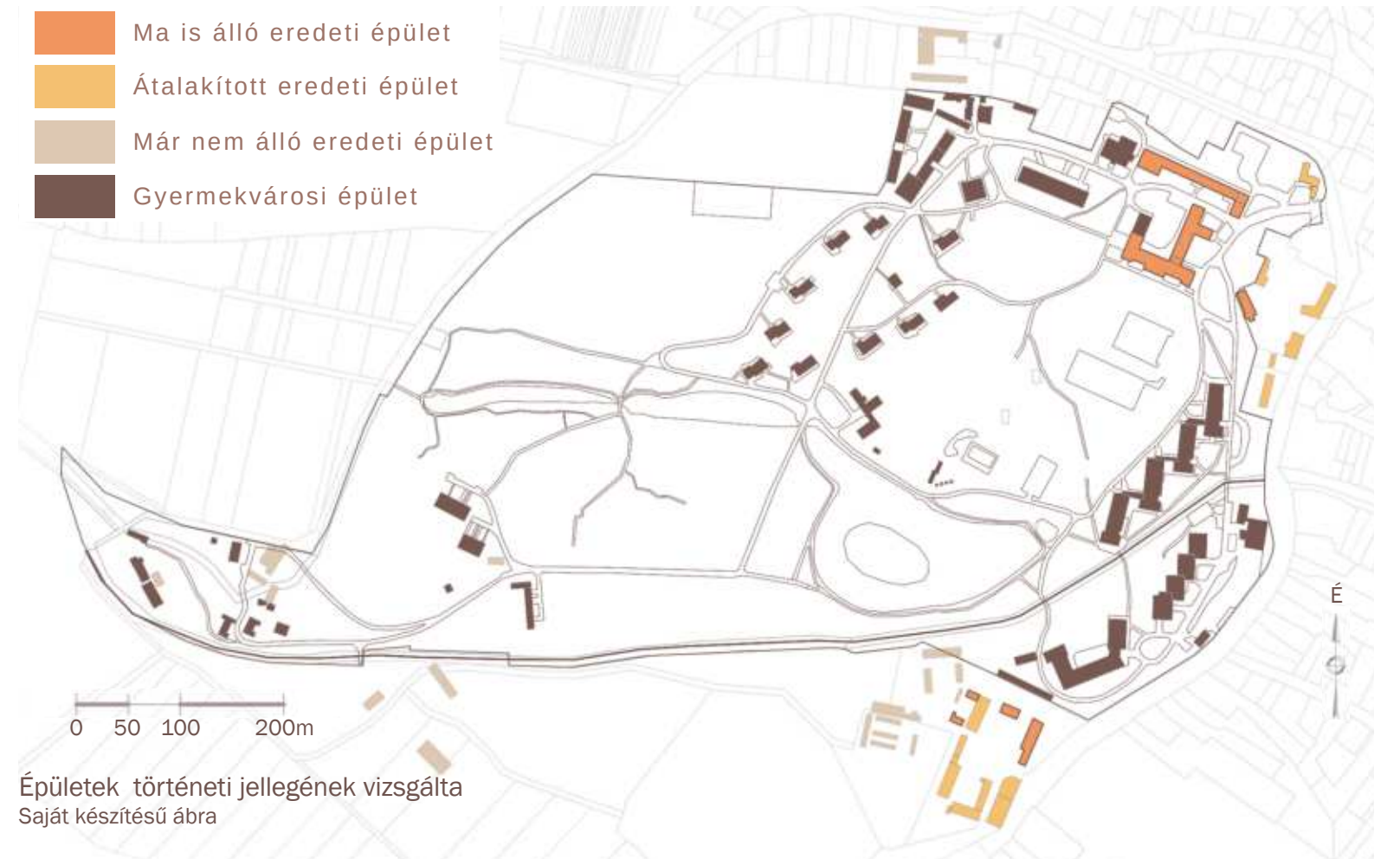
Az épületek történetiségének elemzése során a jelenlegi területhatáron belülről és közvetlen környezetére koncentráltam. Ezt az indikálta, hogy az egykori teljes terület elcsatolt részeinek nagy részén a park egykori elemei szinte teljesen eltűntek. Az épületeket négy kategóriába soroltam, a ma is álló eredeti épületek, amelyek például a kastély és az egykori kocsiszín, a jelenlegi telekhatáron kívül eső kiskastély és a romantikus villa. A második kategóriába, az átalakított eredeti épületek között, az egykori porta épület is megtalálható, valamint több a területen kívül álló épület. A jelenleg már nem álló eredeti épületek gazdasági egységekhez tartozó épületek voltak. A negyedik csoportba a Gyermekközpont épületei tartoznak, amelyek az egykori szerkezetbe lettek illesztve és kapcsolatban álltak az akkor még álló gazdasági egységekkel.

Kataszteri térképen szereplő eredeti úthálózat vizsgálata
Saját készítésű ábra

Jelmagyarázat:

- Ma is álló eredeti épület
- Átalakított eredeti épület
- Már nem álló eredeti épület
- Gyermekvárosi épület

Épületek történeti jellegének vizsgálata
Saját készítésű ábra

Waldstein-Waterburg Erzsébet megvásárolta Fót helyiséget

Károlyi István (1797-1881) lett a birtok új tulajdonosa

Befejeződik a birtok parkjának kiépítése

Megalakul a Földosztó Bizottság és felosztják a terület nagyrészét 413 fóti lakos között

Megalapult a Gyermekváros, a szervezet az épületek funkcióit saját igényeinek megfelelően alakítja, további épületek építtetését kezdik meg

A fóti birtok parkosításának elkezdése, a kastély felújítása Heinrich Koch tervei alapján

Fontos reformkori művészi központi találkozóhely Fót helyiség és az angolpark

Elkezdődik a fóti templom építtetése

Felszentelika az elkészült templomot

Károlyi László (1931-) örökölte a kastélyt

A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Tervezési terület - Meglévő állapot

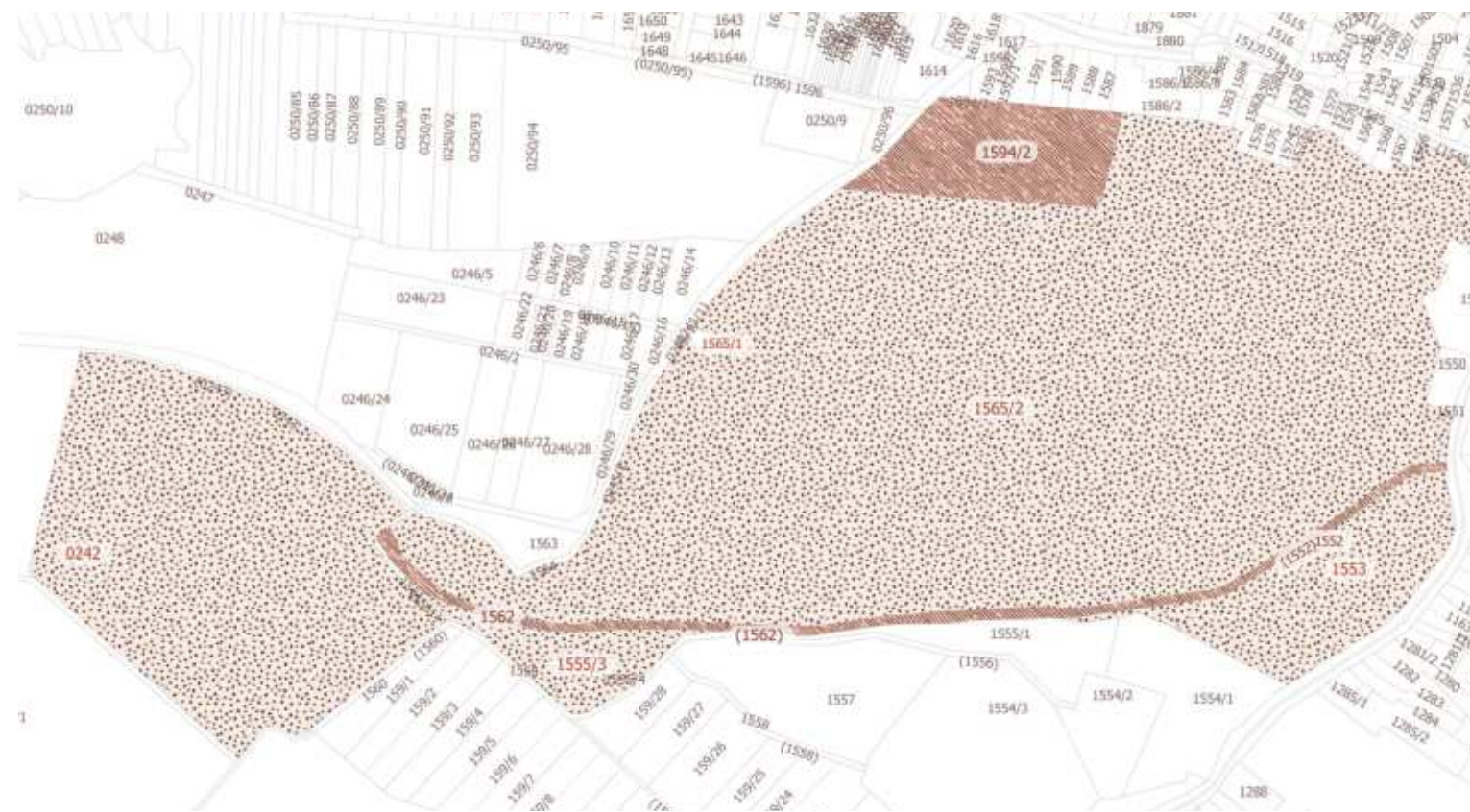
SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

ÁLTALÁNOS VIZSGÁLATOK ÉS EREDMÉNYEK

Meglévő funkciók a területen
Saját készítésű ábra

A kastélyparkban jelenleg megtalálható funkciók rendszer nélkül, szétszórtn foglalják el a területet.
A kert Gyermekközponti szerepvállalása végett leginkább oktatási és lakóterületek találhatóak a területen. Az intézmények szükségleteinek megfelelően egy sportterület, valamint egy strand is megtalálható a parkban. A törendszer felső tava horgásztóként funkcionál.
A Kárlly kastély azonfelül, hogy otthona a grófnak, alsó szintjén éttremként és rendezvénytemeként funkcionál.
A területen található még egy lovarda is, amely a Károlyi család tulajdonában áll.

Jelmagyarázat:

Fót önkormányzata

Magyar állam tulajdona -
Dunakeszi önkormányzat
fennhatósága alatt

A kastélypark területe a Magyar Állam tulajdonában áll. Igazgatását a Károlyi István Gyermekközpont igazgatósága és a grófi család együttesen intézi. A terület kezelője a Dunakeszi járási hivatal.

A parkon átfolyó Mogyoródi-patak közigazgatásilag a fóti önkormányzathoz tartozik.

Jelmagyarázat:

Szilárd burkolatú út
-vegyes használat
Burkolatlan ösvény
-gyalogos használat

burkolat jelenik meg. Az ösvényeken burkolat nincs, ezek kikaposás során jöttek létre és kizárólag gyalogos forgalom jellemző rájuk.
Az úthálózat az épületcsoportok elérését és körbejárhatóságát szolgálja elsősorban. A sétálásra alkalmas ösvények száma kevés. A burkolt utakon való gyalogos közlekedés esetén veszélyes, mivel az utak állapota végett az autós forgalomnak kell elsőbbséget adni.

Jelmagyarázat:

Kastély épület
Lakó épületek
Iskola
Óvoda
Ifjúsági épületek
Garázs
Nyomda épület -
jelenleg műhely
Lovarda épületei
Strand épületei
Ismeretlen funkció
Porta
Posta

Úthálózat vizsgálata - utak burkolata és használata
Saját készítésű ábra

A park növényállományát főként fák alkotják. A területen közel 80%-os lombkoronaborítottság van. A nagymértékű beerdősülés okán a cserje és aljnövényzet nagyrésze elpusztult a fény hiányában.
Díszesebb és többszintű növényállomány csupán az épületek közvetlen környezetében található. Itt főként örökzöld cserjéket és néhol talajtakaró évelőket találhatunk. Egy két helyen megjelennek egynyáriakkal beültetett virágládák is a bejáratok oldalain.
A beerdősült területeken legjellemzőbb egyedek a nyugati osterfa (*Celtis occidentalis*) és a magas kőris (*Fraxinus excelsior*). A kastély és az épületek környezetében például számos platán (*Platanus x hispanica*), tiszafa (*Taxus baccata*), vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), erdei fenyő (*Pinus sylvestris*) egyedeket találunk.
Az angolparkokra jellemző különleges fafajok megjelenésére utalnak például a kastély környékén megtalálható liliumfák (*Magnolia x soulangeana*), vagy például az amerikai vasma (*Gymnocladus dioica*).

Platánfasor a főút mentén
Saját készítésű fénykép

A területen igen koros faállomány van. A főút mentén közönséges platánok (*Platanus x hispanica*) alkotnak fasort. Ezek az egyedek kiemelkedő méretűekké nőttek az évek során. A platánok magassága átlagosan 35 méter. A legnagyobb egyedek törzsátmérője a 200 cm-t is eléri. A legtöbb platán faj állapota nem kritikus, azonban több egyednél is megfigyeltem odvasodást, korhadást, letört vázágakat és stabilitásvesztést is, amelyet szükséges lenne mielőbb kezelni az állomány megóvása érdekében.

Platánfák a felső-tó partján
Saját készítésű fénykép

Platánfák a park keleti oldalán
Saját készítésű fénykép

TERVEZÉSI TERÜLET - MEGLÉVŐ ÁLLAPOT

Károlyi kastély
Saját készítésű fénykép

Felső tó és a sziget a déli partról
Saját készítésű fénykép

Óvoda épület az északi oldal mentén
Saját készítésű fénykép

Károlyi lovarda, mögötte a közösségi kert
Saját készítésű fénykép

Lakóépület a délkeleti sarokban
Saját készítésű fénykép

A Károlyi kastélyparkban jelenleg számos funkció és épület megtalálható. Az épületek nagyrészt eléggé leromlott állapotúak, közülük sok üresen áll. Az eredeti épületek közül már csak a kastély és a mögötte álló, eredetileg kocsiszín épülete, valamint a főbejárat melletti egykori porta épület áll.

A park bejáratánál egy parkoló is megtalálható, amely mellett az egykori kocsiszín épületének oldalába kialakított posta és porta szolgálat található. Az épület fő szárnyában egykor iskola működött, de mára üresen maradt.

A terület északi határa mellett tovább haladva több raktárépület is láthatunk. Egy elhagyott nyomda épület is van ezen a területen, amelynek a felében egykor iskola működött, mára azonban ez is üresen áll.

Délre haladva a Gyermekközpont további épületeit láthatjuk, nyugatra főként oktatási, keletre elsősorban lakó épületekkel.

Az épületek stílusa nagyon eltérő, állapotuk többnyire kritikuson rossz.

Tovább haladva délre láthatjuk a területe átszelő törendszert, amelynek vize eléggé szennyezett, környezetének állapota nagyon elhanyagolt. A felső tó északi oldalán egy strandfürdő található. A fürdő már több mint 35 éve üzemben kívül van.

A terület keleti oldalára szintén a lakó és oktatási intézmények váltakozása jellemző. A délkeleti sarokban a Fóti Népművészeti Gimnázium épülete található, amely előtt egy bejárat is van, ami azonban le van lakotva, használaton kívüliség miatt.

A terület nyugati részén két lakóterület található, a „Falu” és a „Tanya”. Az itt lakók egy közösségi kertet is létrehoztak, amely a Károlyi lovarda mellett található. Az álló épülettel szemközt tisztáson a lovarda kifutója kapott helyet.

Meglévő állapot helyszínrajza
Saját készítésű ábra

A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Átfogó koncepcióterv alapvetései

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

ALKALMAZOTT VIZSGÁLATI EREDMMÉNYEK

Kataszteri úthálózat és a meglévő úthálózat viszonya és lehetőségei
Saját készítésű ábra

Az 1883-as kataszteri úthálózat szerkezetét vetítettem alá a meglévő úthálózatnak és így vizsgáltam a viszonyukat egymással. Mindkét térképen szerepel a középső főút, amelynek vonalvezetése, mérete és szerepe is azonos maradt. Az alsóbbrendű utak tekintetében a tőrendszer körüli sétányok, valamint a kastély és a délkeleti sarkot összekötő szakaszon figyelhető meg egyezés. A történeti úthálózat sétányai teljesen eltűntek, helyüket funkcionális szakaszok alakultak ki, amelyek az épületeket kötik össze. A vizsgálatok egymásra vetítésével egy komplex úthálózatot lehet kialakítani a mai kor igényeivel és a történetiség megidézésével.

Jelmagyarázat:
Rossz állapotú - bontandó
Jó állapotú, funkcióját veszített - bontandó
Jó állapotú épület
Rossz állapotú - felújítandó épület
Felújítás alatt álló épület

Az épületek állapotát helyszíni felmérés után kategorizáltam. A kritikus állapotú és funkcióvesztett épületeket ennek alapján ítéltm bontásra.

- 1 Leromlott állapotú, nem méltó történeti környezet
- 2 Leromlott állapotú sportpályák a történeti tengelyben
- 3 Rosszul pozícionált nagyméretű parkoló
- 4 Üzemen kívüli, leromlott állapotú strand
- 5 Bemocsarasodott, elszennyeződött tó
- 6 Beerdősült sziget, vízminőséget rontó állapotban
- 7 Veszélyes partszakasz
- 8 Elhanyagolt állapotú patak
- 9 Hiányos fasor
- 10 Elkezdett beruházás
- 11 Leromlott állapotú, üres épületek
- 12 Nagyszámú tárolóépület

Egyéb problémák a területen:
- Fenntartás hiánya
- Tulajdonosi viszonyok
- Filmforgatások
- Útburkolatok rossz minősége
- Gyalogos ösvények céltalanul, kitaposás okán alakultak

Problématerkép
Saját készítésű ábra

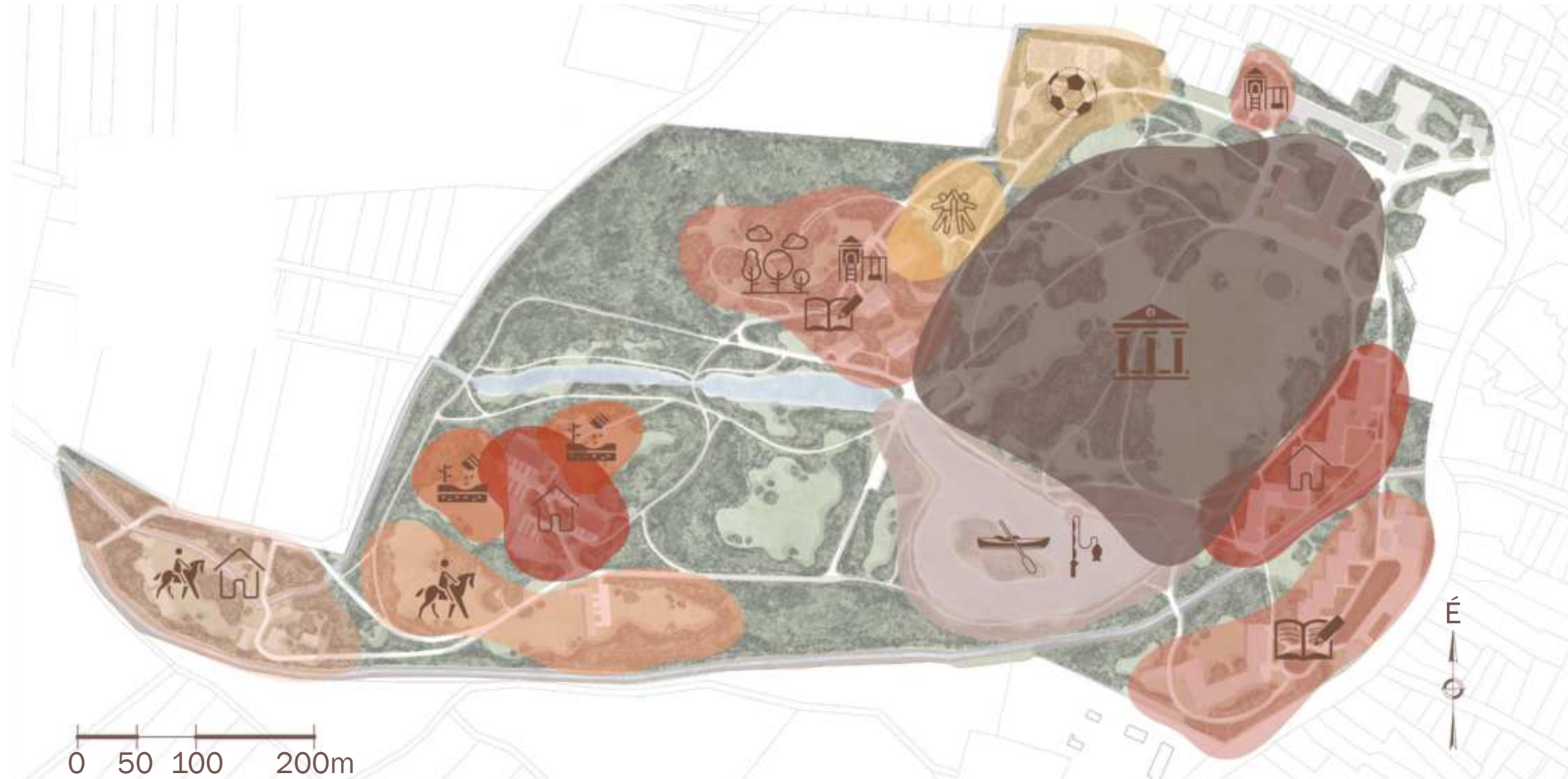
- 1 Műemléki környezet, eredeti épületekkel
- 2 Nagyfelületű tőrendszer
- 3 Károlyi lovarda
- 4 Mogyoródi-patak

Egyéb értékek a területen
- Értékes, koros növényállomány
- Védett természeti környezet
- Gazdag élővilág
- Közpark a város szívében
- Oktatás jelenléte

Értéktérkép
Saját készítésű ábra

TERVEZETT FUNKCIÓTERV

A koncepcióm alapját a funkciók csoportosítása határozta meg. A kastély környékére egy történeti magterületként funkcionáló rekonstruált környezetet terveztem, amely köré csoportosultak a további funkció csoportok. Az oktatási intézményeket három részre csoportosítottam, északra az óvoda és különleges gondozási igényű intézmények, délkeletre az elemi iskolai és gimnáziumi intézmények kerültek. A terület északi sarkába helyeztem a sportolásra alkalmas egységet, mellette délre pedig egy közösségi központot terveztem. A felső-tó egy horgászatra és csónakázásra egyaránt alkalmas terület lenne. Két fő lakóegységet alakítottam ki, a keleti oldalon és a nyugati sarokban kaptak helyet ezek az egységek. A grófi lovarda helye megmaradt, azonban mérete és szerepe nőtt. Az elkezdett beruházás a helyét illetően nem változott, csupán funkciója okán egy leválasztott területté alakult.

PROGRAMTERV

A funkciók csoportosításával lehetőség adódott egy új bejárat kialakítására a park délkeleti oldalán, a gimnázium épületével szemközt. Az oktatási egységek és az azokhoz kapcsolódó további létesítmények területei a „Történeti magterület”-en kívülre kerültek. A magterületen a látványtengelyek feltárása és történeti szerkezet megidézése mellett, a meglévő egészségház épületét és környékét egy művészeti központtá alakítottam, amely szervesen tud kapcsolódni a vízparthoz és a csónakházhoz. A terület északnyugati részén egy erdei iskola, természetközeli játszó-ösvény, valamint egy tanösvény került kialakításra, amelyek az óvodások és iskolás tanulók számára egyaránt jól kihasználható területté alakult. A csoportosított lakóterületekhez egy-egy privát kert is csatlakozik. Az épületegyüttesek csoportosításával és a közösségi kert áthelyezésével egy nagyobb kiterjedésű lovardai területet tudtam a Károlyi lovardának biztosítani.

TÖRTÉNETI FELTÁRÁSOK - REHABILITÁLT TERÜLETEK

A rekonstruált parki szerkezetet a történeti szerkesztés határozza meg. A központi történeti magterületen a visszaállított úthálózat mentén, a meghagyott nagyobb erdőfoltok mellett ligetes facsoportok is láthatóak. A faállomány ritkítása ezen a területen a legjelentősebb. Ezt nem csak az erdőállomány állapota, de elsősorban a visszaállított látványkapcsolatok is indikálták. A három fő látványtengelyből kettő teljesen egy pedig részben került visszaállításra. A kastély környékén díszes kiültetések kerültek visszaállításra, a mai kornak megfelelő évelőanyaggal beültetve. A tőrendszeren átívelő hidak rekonstrukciója fontos feladata az új tervnek, mivel ez egy nagyon meghatározó eleme a területnek és nagyban emeli a parki környezet adta élmény. A szerkezeti rekonstrukciókon túl, a történeti dokumentumokból fellelhető funkciók egy része is visszakerült a parkba. Ilyen például a felső-tavi csónakázás, illetve a művészet szerves beintegrálása a park életébe.

Tervezett állapot programterve
Saját készítésű ábra

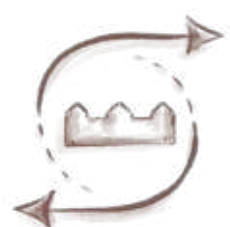
A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Átfogó koncepcióterv

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

KONCEPCIÓ MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐI

ADOTTSÁGOK
épületek, vízrendszer, lovardák, bejárat, növényállomány, védettség

TÖRTÉNETI VÁLTOZÁSOK ÉS ELEMEEK
kastély épülete, úthálózat, lovarda, fasor

FELHASZNÁLÓI IGÉNYEK
lakhatás, iskolák, szociális gondozás, menekült szállás, sport, rekreáció, esküvő, rendezvény, horgászat

„Dompás angolkerije valóban megérdemli, hogy azt budapesti szépeinknek vasárnapi kirándulásul ajánljuk. A nemes gróf egész nagyszerű etablissementja táma nyitra áll vendégek' látogatására. „

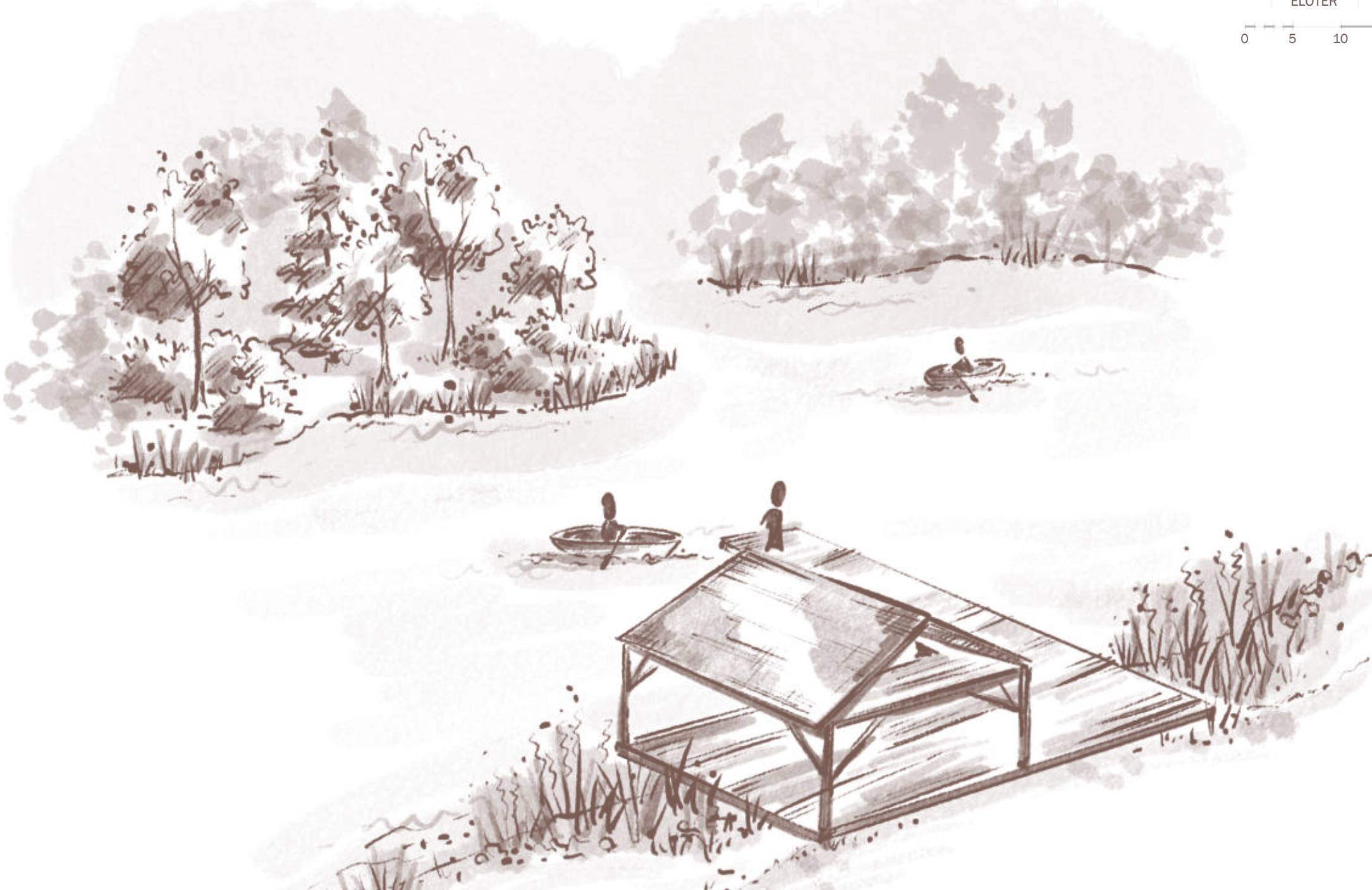
KONCEPCIÓTERV

/Ismeretlen szerző: Honderű I. (1843.07.15 2.szám)/

A programterv és a tervezett funkciókat bemutató résznél bemutatásra kerültek a koncepcióterv elkészítéséhez és kialakulásához vezető elvek. Ezek alapján készült el a koncepcióterv. A terven jól kirajzolódik az utak hierarchiai viszonya, az úthálózat vonalvezetéséből és szélességéből adódó eltérések okán. A növényi szintek változásai feltárják a visszaállított látványkapcsolatokat. Megmutatják a kialakított tisztásokat, lehatárolják az egyes funkcióegységeket.

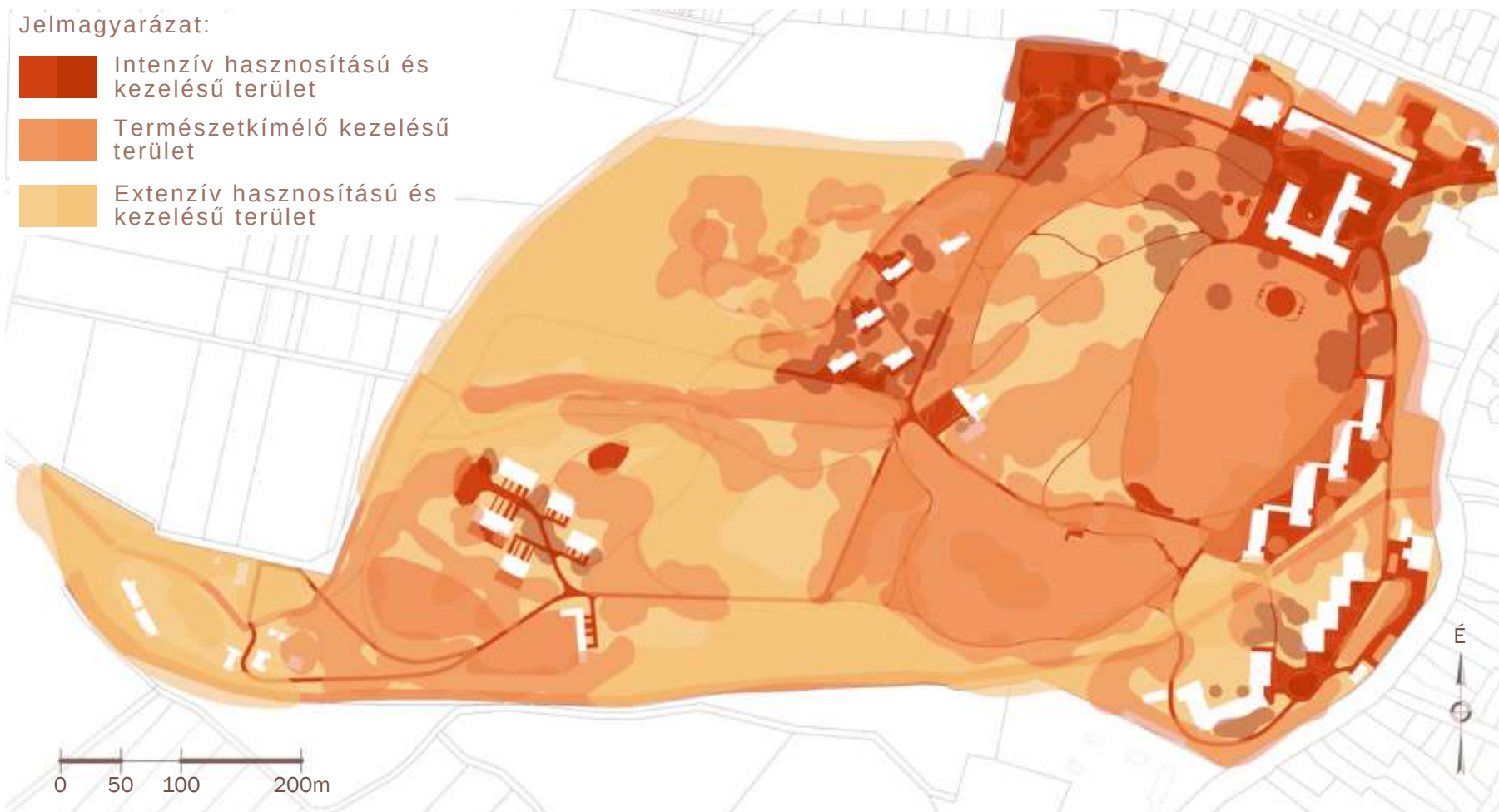
F-F FŐTENGYEL METSZETE - A KASTÉLY ÉPÜLETE ÉS A TAVON ÁTMENŐ HÍD KÖZÖTT

PARK NÖVÉNYZETÉSEK FENTARTÁSI - KEZELÉSI JAVASLATOK

Jelmagyarázat:

- Intenzív hasznosítású és kezelési terület
- Természetkímélő kezelési terület
- Intenzív hasznosítású és kezelési terület

Kezelési-hasznosítási szintek, területek
Saját készítésű ábra

A területre készített kezelési javaslatban három fő szintre osztottam a területeket. Az intenzív hasznosítású és kezelési területek közé tartoznak a nagyforgalmú útvonalak, az intenzív használatban lévő teretek és az azokat övező növényzet. Természetkímélő fenntartásra a kevésbé intenzív kiterjedésű nagyfelületű zöldfelületek, a vízrendszer, valamint a történelmi magterületen kívül eső gyalogos ösvényeket javaslom. Intenzív fenntartást a további területek tisztásai, erdei igényelnek. ezeken a területek kevesebb beavatkozással több teret kap a természet a saját körforgásainak megoldására.

TERÜLETTÍPUSOK	INTENZÍV HASZNOSÍTÁSÚ ÉS KEZELÉSI TERÜLETEK	TERMÉSZETKÍMÉLŐ KEZELÉSI TERÜLETEK	EXTENZÍV HASZNOSÍTÁSÚ TERÜLETEK
parkolók	havonta tisztítás, évszaktól függő karbantartás	—	—
út, ösvény	havonta tisztítás, évszaktól függő karbantartás	félévenkénti ellenőrzés, szórt burkolat pótlás, egyengetés, tisztítás	—
játszóterek, sportpályák	kéthavonta ellenőrzés, karbantartás	kéthavonta ellenőrzés, karbantartás	—
gyep, évelő	intenzív gyepfenntartás, kéthetente gyepnyesés, öntözőrendszer karbantartása évente 2x, szükséges metszés, ritkítás, gyomirtás, pótlás	évente 4x kaszálás, havária öntözés	évi 2x kaszálás
cserje	évente metszés, öntözés	szükség szerű metszés	—
fa, facsoport, erdő	kétévente fafelmérés, faápolás, pótlás	ötévente állapotfelmérés, száialás, pótlás	ötévente száialás
vízrendszer	—	patakpart kaszálása évente 2x, szükséges vízkapcsolatok ellenőrzése kétfévente, töredszer élővilágnak ellenőrzése kétfévente, hulladékgyűjtés évente	—

A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Kiemelt tervezési terület - „Sportközpont”

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

ELHELYEZKEDÉS - TERVEZÉSI TERÜLET

A kastélypark északi sarkába terveztem egy sportközpontot. Ez a terület viszonylag könnyen elérhető mind a három oktatási központ irányából, miközben egy olyan helyen található, ahonnan az esetleges zajok nem zavarják a pihenni érkezett látogatókat, a kastélyban tartott rendezvények békés környezetét. A terület közel sík felülete ideális sportpályák kialakítására, valamint a főbejárat közelsége végett, betérő sportolni vágyók számára is könnyen elérhető helyen van.

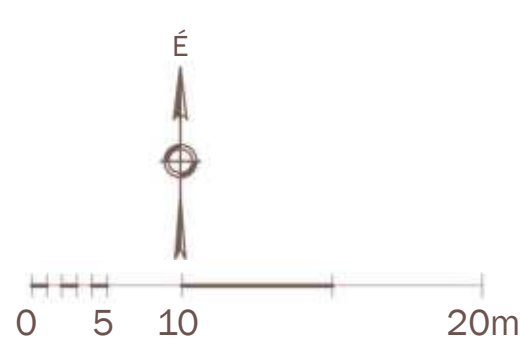

Tervezett fitness eszközök jellege
Saját készítésű ábra

„Sportközpont” területének terve (M=1:500)
Saját készítésű terv

- MEGLÉVŐ FÁK
- MEGLÉVŐ ERDŐ
- TERVEZETT FÁK
- CSERJÉK
- ÉVELŐÁGYÁS
- GYEP
- MULCS
- ASZFALTBURKOLAT
- STABILIZER BURKOLAT
- STABILIZÁLT SZÓRT BURKOLAT
- GUMBURKOLAT
- SPORTPÁLYA
- EGYEDI MÁSZÓRÖNKÖK
- FITNESS ESZKÖZÖK
- TERVEZETT PADOK
- TERVEZETT KERÉKPÁRTÁROLÓ
- TERVEZETT ÖLTÖZŐÉPÜLET

A sportközpont bejáratát követően az északi oldalon egy kisebb fogadóter került kialakításra, melyen kerékpártárolók, padok, valamint ivókút is helyet kaptak.

A bejáratit tért követően egy 20x40 méteres sportpálya, valamint két egymással szembeni streetball pálya található, mely akár kosárlabdázásra is használható. A pályák körül padok biztosítják a nézők számára a helyet.

A nyugati oldalon egy öltöző és kiszolgáló épület található, amely a diákok és a látogatók számára is nyitva áll.

Elhelyezésre került egy nagyméretű mulccsal burkolt felület is, amelyen fából készült játszó, illetve fitness eszközök találhatók. A bejárat közelében egyedi kialakítású mászófák kerültek elhelyezésre. Ezek kialakítása a parkban kivágott fák törzséből készül, amelyekre mászókövek rögzítésével alakul ki a végző formájuk.

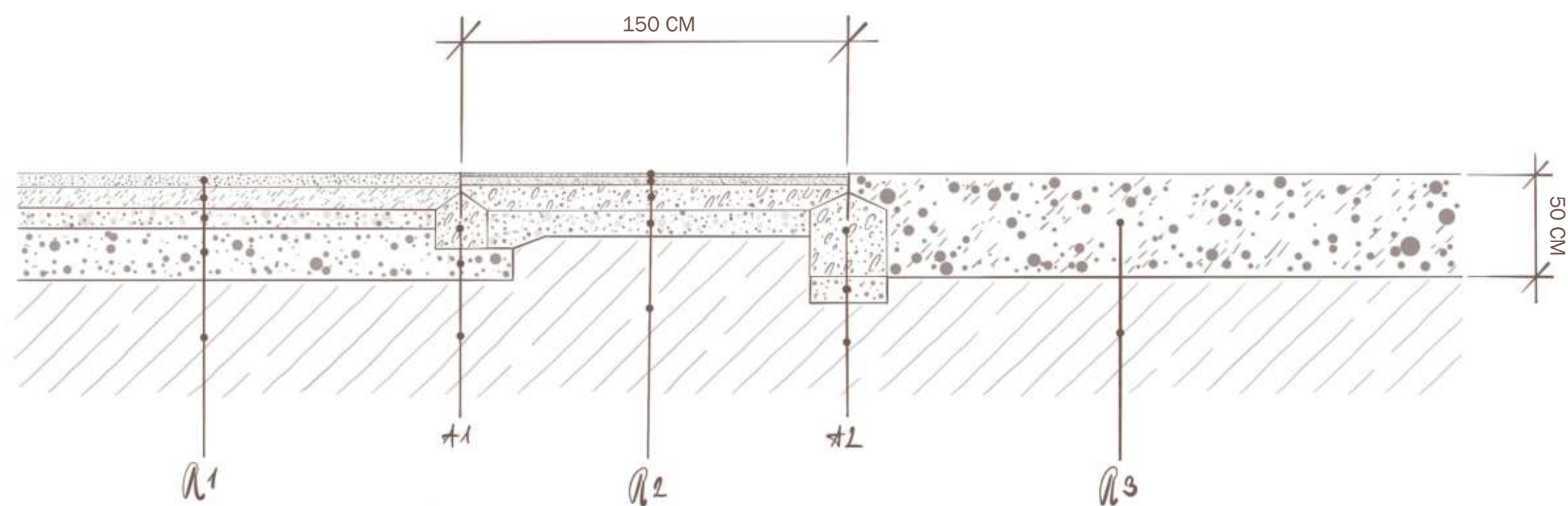
A mulcsos területet egy 400 méteres gumi burkolatú futópálya veszi körbe. Így a terület alkalmassá válik egy komplex torna óra megtartására is.

A területen a járófelületet Stabilizer burkolat biztosítja. A szilárd, ám kissé porózus felület alatt vízáteresztő alapozásnak köszönhetően, valamint a zöldfelületek irányába való lejtés végett, vízelvezető rendszerre nincs szükség a területen. A burkolatban a pályák és a fitnesspark közötti fás-évelős ágyások biztosítanak némi elhatárolást és árnyékolást.

A sportterülettel szemközt nyílt gyeses területek további potenciális szabad tereket biztosítanak játékra és sportlásra.

A területet egy köris (Fraxinus ornus 'Huba') fasor zárja az északnyugati oldalról. A fasor alatt vegyes cserjesor, valamint magiszórt évelők találhatók. A délkeleti oldalon, a főút mentén, a parkban megjelenő platánfasor folytatása látható, azonban itt keleti platánok (Platanus orientalis) adják a sort. A területen további lombos fák, cserjék kerültek betervezésre, amelyek biztosítják az árnyékolást és a határolást.

MEGOLDÁSOK - RÉSZLETEK

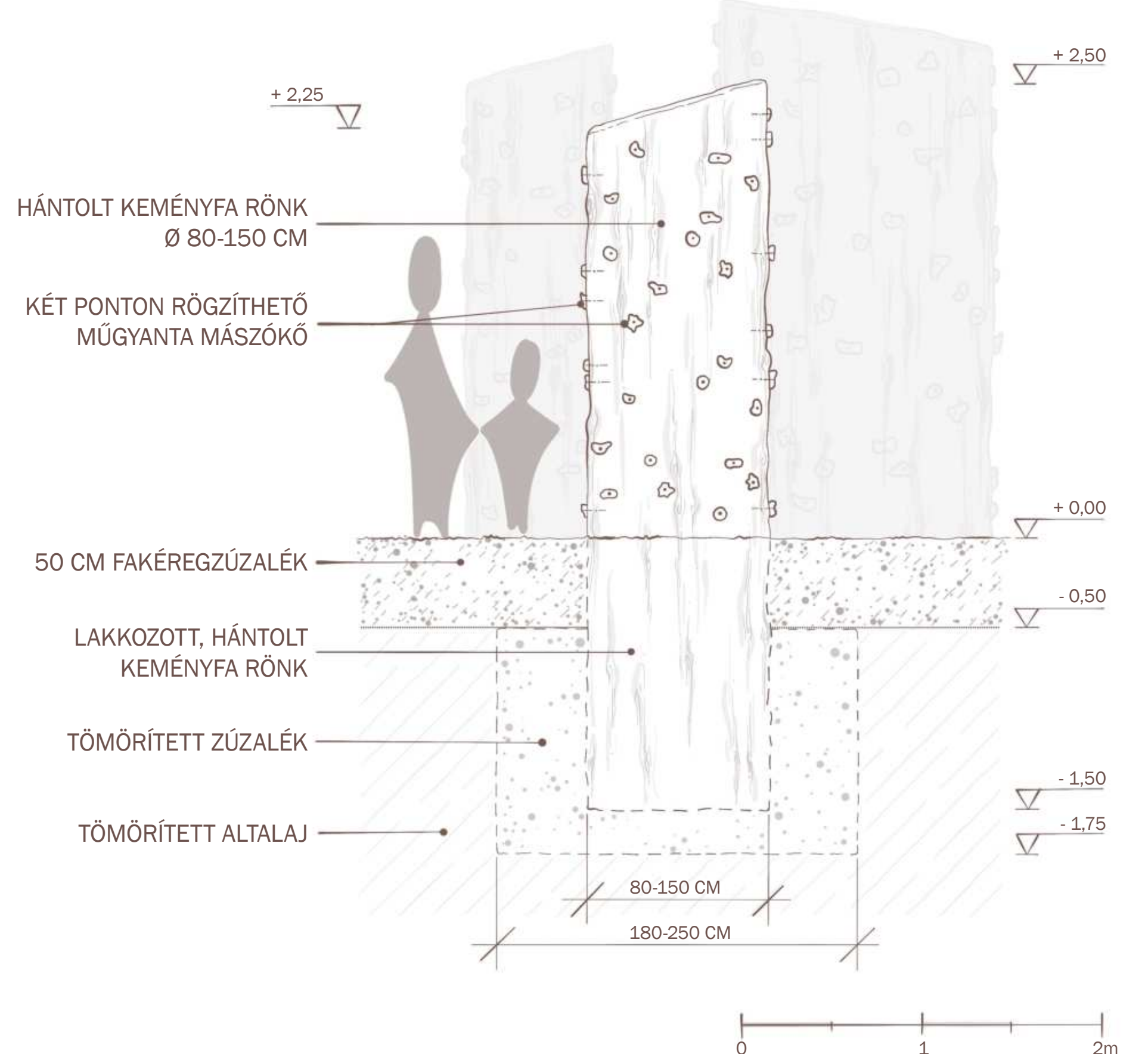
- R1 STABILIZÁLT SZÓRT BURKOLAT**
- 5 cm vízzel kötött szórt burkolat tömörítve
 - 8 cm UNZ 4/11
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - 8 cm UNZ 11/22
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - 20 cm UNZ 20/25
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - tömörített teherbíró altalaj (Try=90%)

- R2 GUMBURKOLAT**
- 1 cm EPDM réteg RAL 2004
 - 3 cm SBR gumiörlemény
 - 10 cm C16 vasbeton alap (4mm vasalat)
 - 10 cm UNZ 11/22
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - tömörített teherbíró altalaj (Try=90%)

- R3 ÜTÉSCSILLAPÍTÓ MULCS BURKOLAT**
- 50 cm 5-30 mm szemcsenagyságú, tiszta, homogén szerkezetű fakéregzúzalék
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - tömörített teherbíró altalaj (Try=90%)

- A1 SZEGÉLY**
- horganyzott rozsdamentes fémszegély (4mm vastag)
 - 25 cm C8/10 FN beton sávalap
 - 5 cm UNZ 11/22
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - tömörített teherbíró altalaj (Try=90%)

- A2 SZEGÉLY**
- horganyzott rozsdamentes fémszegély (4mm vastag)
 - 40 cm C8/10 FN beton sávalap
 - 10 cm UNZ 11/22
 - 1 rtg. geotextília 100g/m²
 - tömörített teherbíró altalaj (Try=90%)

A Főti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Kiemelt tervezési terület - „Történeti magterület”

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

ELHELYEZKEDÉS - TERVEZÉSI TERÜLET

A történeti magterület a kastély épület és a felső-tó közötti területen került kialakításra. Az utak szerkezetét a kataszteri térképen látható nyomvonal határozta meg, azonban elsősorban azok az átkötések lettek helyreállítva, amelyeket kapcsolatok, vagy növény-foltok indokoltak. Ezzel egy nagyvonalúbb vonalvezetés alakult ki, mely teret ad a nyílt gyepek szabad használatára. A meglévő út-vonalakból is maradtak meg szakaszok, mivel az autóval történő közlekedésnek is teret kellett biztosítani.

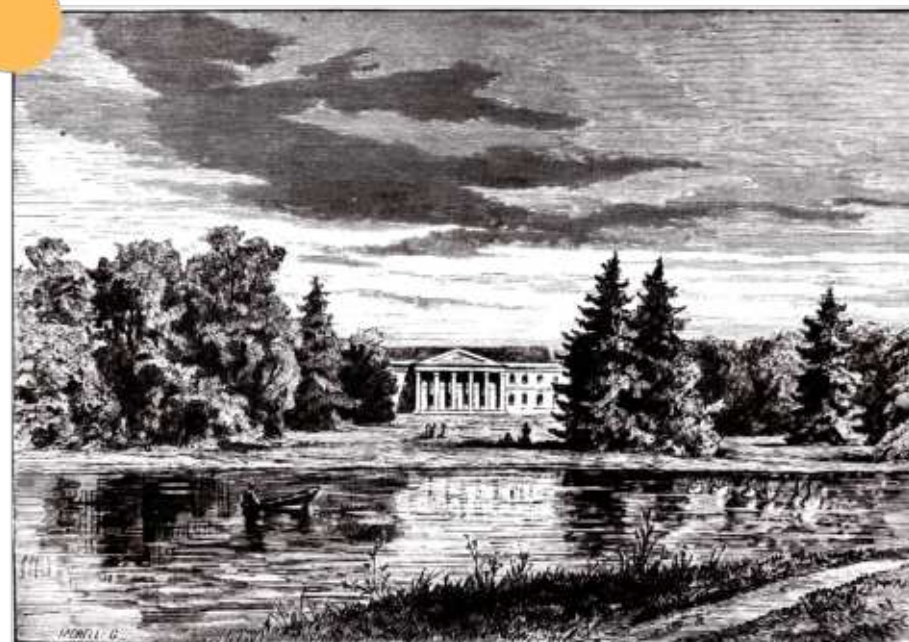
Ezen a központi területen történt a legnagyobb mértékű beavatkozás a faállomány tekintetében. A területen egykor megtalálható látványtengelyek visszaállítása, valamint a szerkezet lazítása érdekében. Azon helyeken, ahol a látványkapcsolatok megnyitása miatt nyiladékok alakítottak ki, a faegyedek kevésbé voltak értékesek, többségük invazív faj volt.

„... a kis Sakos által táplált tava pompás tükrével, sárgán kinyíló újjaival, az ezüst hárs fehéré s a tükrével fényű sötétzöldje közt pompás változatban festő ligeteinek tömbjeivel, s a távolban elötünő kastély meggett a vidéket uráló Csomlyóhegygyel ... „

/Ismeretlen szerző: A Főthi kastély. Vasárnapi Újság (1877. november 25.)/

Gévay Béla: A főti Károlyi-kastély, a park az északnyugati veranda feljártatótól (1877)
Károlyi család saját gyűjteménye

Morelli Gusztáv: „A főthi parkból” (1877)
Károlyi család saját gyűjteménye

- MEGLÉVŐ FÁK
- MEGLÉVŐ ERDŐ
- TERVEZETT FÁK
- CSERJÉK
- ÉVELŐÁGYÁS
- GYEP
- ASZFALTBURKOLAT
- STABILIZER BURKOLAT
- STABILIZÁLT SZÓRT BURKOLAT
- TERVEZETT PADOK
- SZÖKŐKÚT ÉS RÓMAI KÖVEK
- SZOBOR

0 5 10 20m

A park legmagasabb pontján áll a Károlyi kastély, amely a történeti magterület „szívének” tekinthető. Konceptiótervben is kiemelt területként kezeltem épület környékét.

A kastélyt természetes kötőanyaggal stabilizált világos színű szórt burkolat veszi körbe a déli oldalról, ezzel kiemelve a történetiségét a helynek és az épületre helyezve a fókusz.

A kastély déli homlokzata elé egy historizáló virágágy került, amely formailag megidéz az egykoron itt elterülő ágyást. Pótlásra került egy fa is az épület főhomlokzata előtt, amelynek fontos történeti szerepe van, a szimmetria megteremtésének szempontjából.

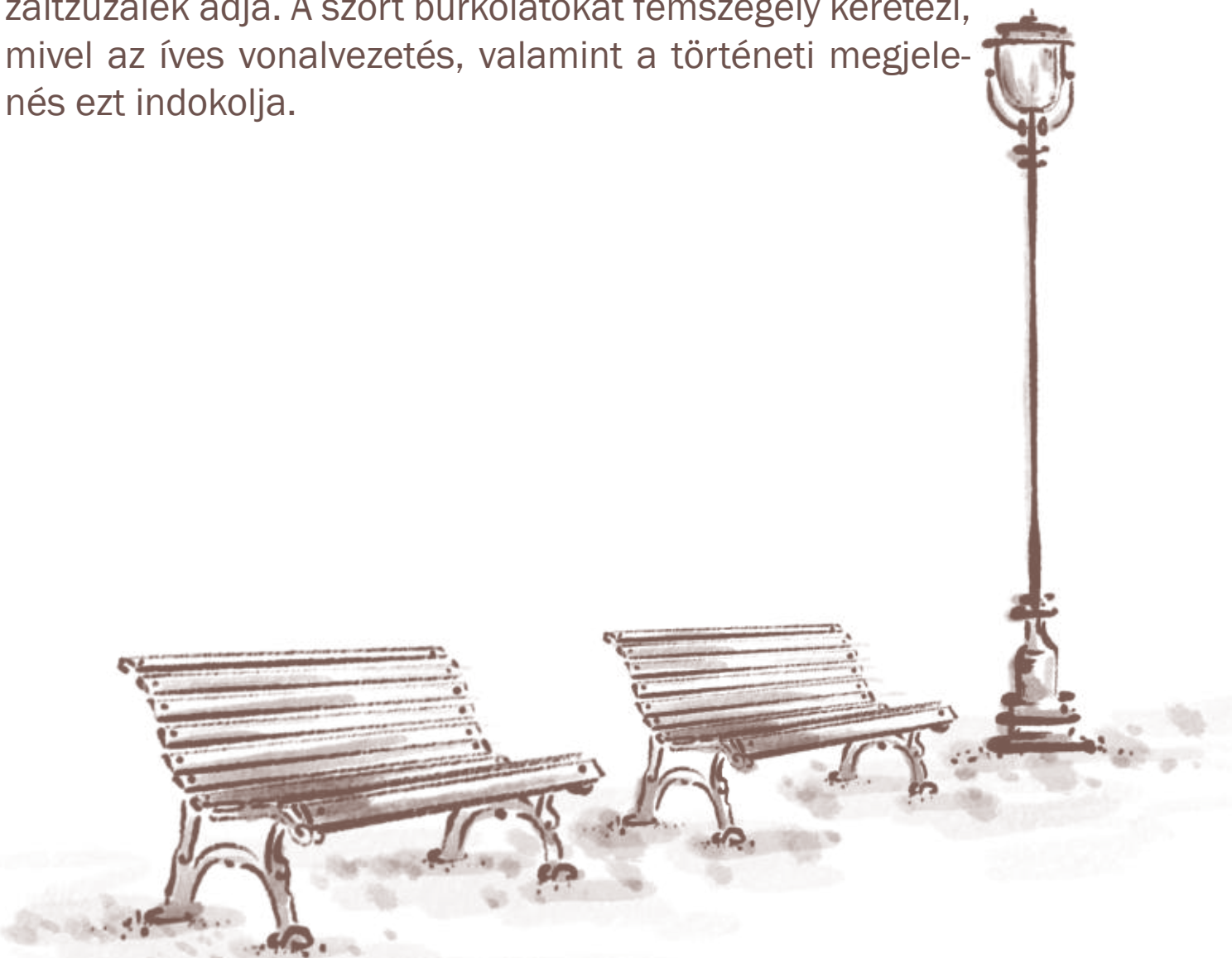
Az épület nyugati szárnya egy terasszal nyílik a park irányába. A terasról levezető lépcsőkar lábánál két ágyás került helyreállításra, amelyben örökzöld nyírt cserjék, rózsák és évelők kaptak helyet. A terasról leérkezve a burkolatot követő nagy nyílt gyepek területen további két historizáló ágyás található, melyek szintén formavilágukban idézik meg az egykori ágyásokat. A tisztás közepén egy ezüsthárs (*Tilia tomentosa*) áll, amely a látványtengely záró elemeként szolgál.

A keleti oldalon egy nagyobb zöldfelületben áll egy szökőkút, amely körül római korból fennmaradó köveket helyeztek el. A területen kialakításra került egy nagyobb évelőágyás, valamint virágos és örökzöld cserjék tagolják a területet.

A kastély belső udvarában a meglévő növényzet került kiegészítésre új örökzöld gömbre nyírt cserjékkel, rózsákkal, valamint évelőágyással.

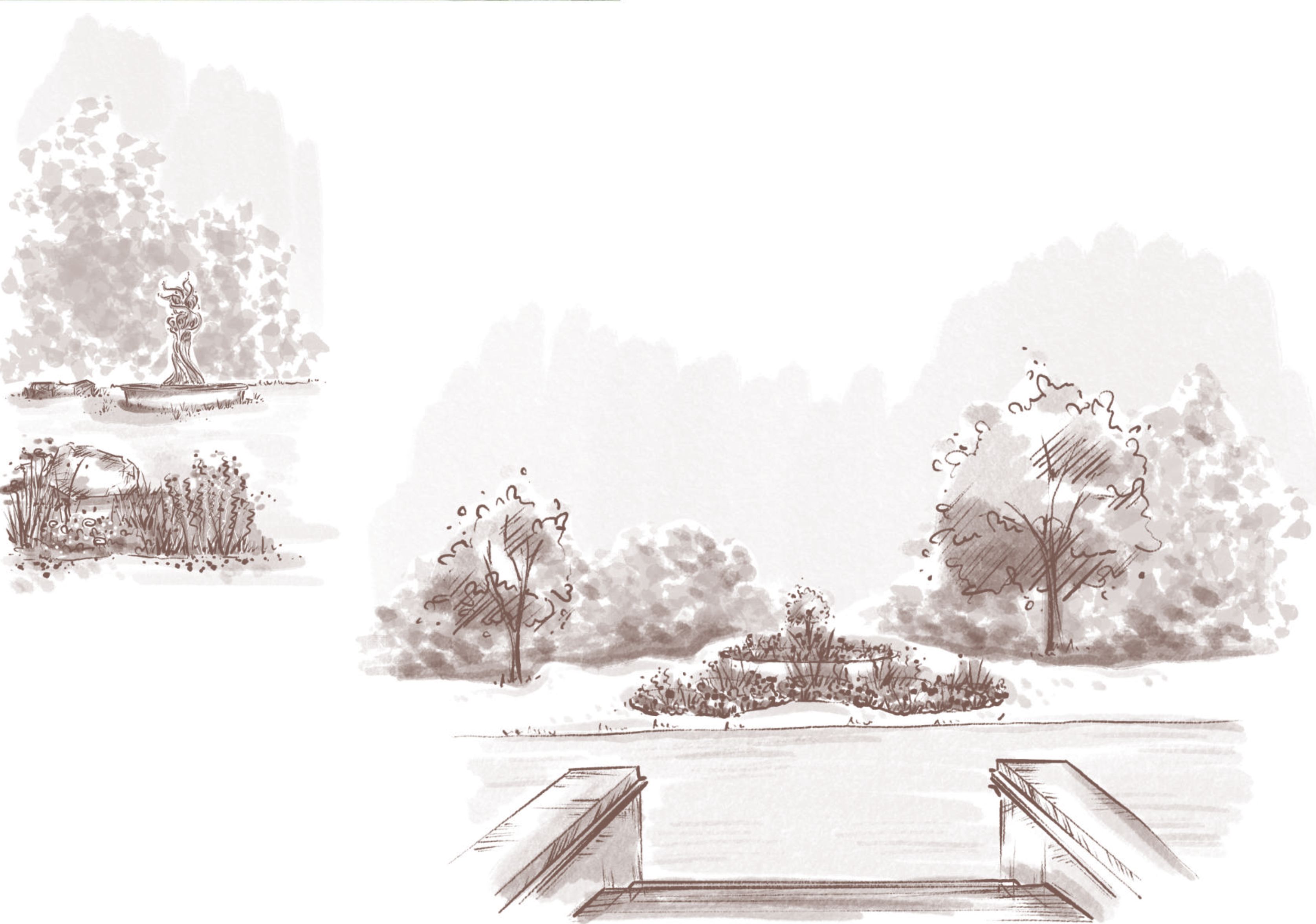
KISARCHITEKTÚTÁK ÉS BURKOLATOK

A kastélyhoz a főbejáratától egy aszfaltburkolatú út vezet fel, a kastély előtt azonban a burkolat természetes kötőanyaggal stabilizált világos színű szórt burkolatra vált. Ez az épület történeti megjelenéséhez jobban illeszkedik, mégis egy szilárd járőfelületet biztosít. Alapozása vízáteresztő kialakítást kap, amelynek, valamint a lejtésirányoknak köszönhetően a csapadékvíz helyben a talajba tud elszivárogni. A kerti ösvények szórt burkolatát döngölt kis frakciójú bazaltzúalék adja. A szórt burkolatokat fémszegély keretezi, mivel az íves vonalvezetés, valamint a történeti megjelenés ezt indokolja.

Tervezett kisarchitektúrák jellege
Saját készítésű ábra

A kastély környékére kihelyezett padok, kandeláberes és egyéb kisarchitektúrák anyagukat tekintve fém és fa szerkezetek. Stílusukban a kastélyhoz illőek, de nem hivatkoznak rá.

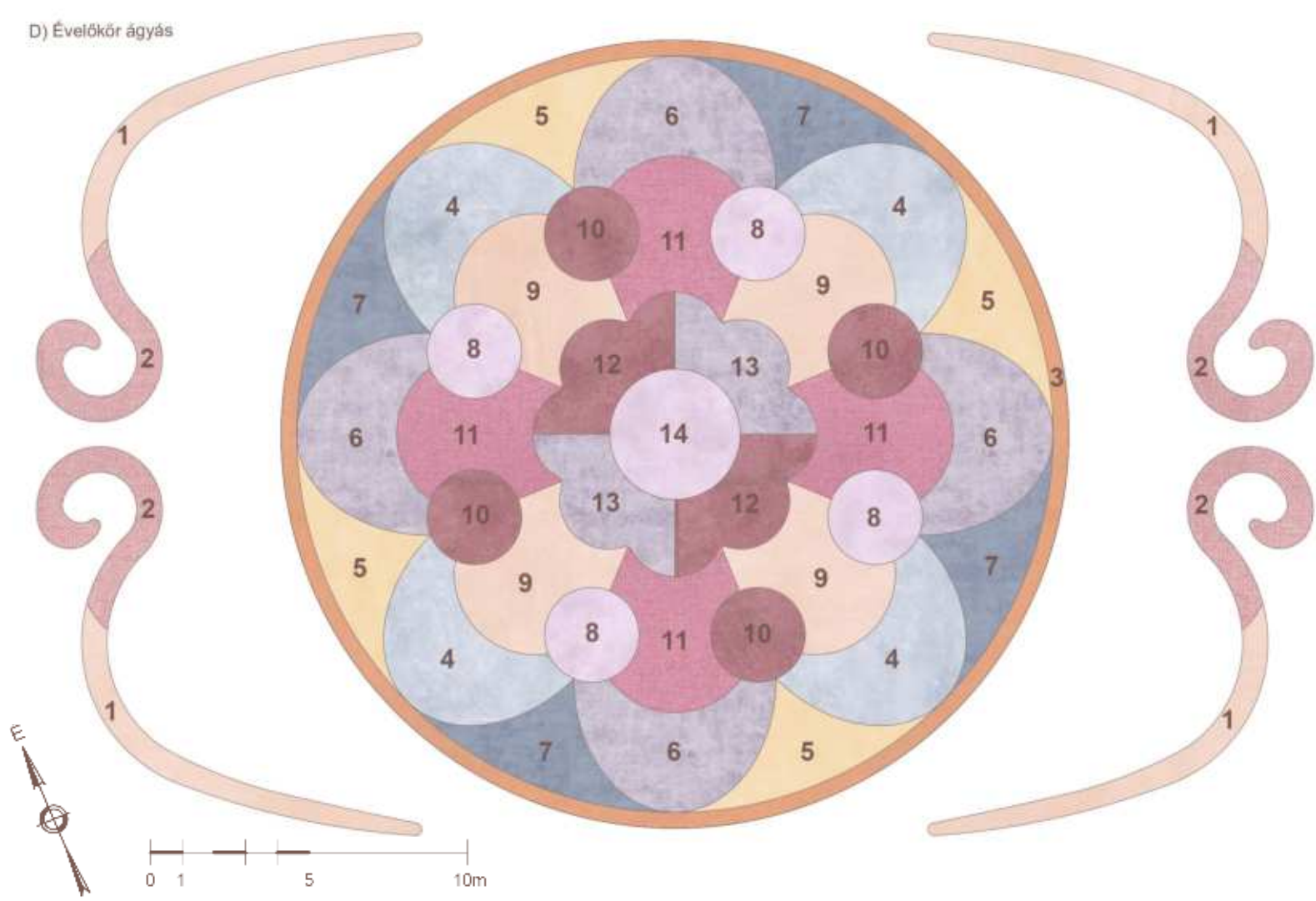
A Főti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve | Növényalkalmazási koncepció

SAJBEN ANGELIKA PANNA | FFU6NL | KERTMŰVÉSZETI ÉS KERTÉPÍTÉSZETI TANSZÉK | TÁJÉPÍTÉSZETI, TELEPÜLÉSTERVEZÉSI ÉS DÍSKERTÉSZETI INTÉZET | KONZULENS: DR. GECSÉNÉ DR. TAR IMOLA

NÖVÉNYALKALMAZÁS

A növényalkalmazásnál fontos szempontnak tartottam, hogy a tervezett növényanyag vázát a helyi vegetáció fajai adják, ki-egészülve a tájképi kertekre jellemző különleges egyedekkel. Fót települése a Pesti hordalékkúp-síkság kistájba tartozik. A helyiség potenciális vegetációjának összetevői a nyílt homokpuszta gyepek, a homoki sztyepprétek, homoki tölgyesek, ártéri ligeterdők, mocsarak, kontinentális molyhos tölgyesek és tatárjuharos lösztölgyesek. A Somlyó-hegy környékén a nyáras-bo-rókás vegetáció a jellemző, így ez a társulás is potenciálisan megidézhető fajaiban a kastélyparkban. További fontos elve volt a tervezésnek a történeti kutatás során felmerült fajták feltérképezése és kerti kompozícióba integrálása.

KASTÉLY FŐHOMLOKZATA ELŐTTI DÍSZES ÉVELŐÁGYÁSÁNAK KIÜLTETÉSI TERVE

D. (566,22m2)	folt m ²	Latin név	arány	rész m ²	db/folt
1	9,79	Helianthemum 'Ben Fhada' Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel' Phlox subulata Stipa tenuissima Echinacea 'Flamingo' Crocus speciosus (őszi) Narcissus 'Tahiti'	20% 10% 15% 30% 25% 40% 40%	1,96 0,98 1,47 2,94 2,45 3,92 3,92	39 20 29 18 10 78 23
2	8,83	Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel' Gypsophila repens 'Filou Rose' Crocus speciosus (őszi)	30% 70% 40%	2,65 6,18 3,53	53 124 71
3	38,49	Helianthemum 'Ben Fhada' Gaillardia aristata 'Fire Wheels' Helianthemum 'The Bride' Stipa tenuissima Crocus vernus (tavaszi)	20% 30% 20% 30% 20%	7,70 11,55 7,70 11,55 7,70	154 92 62 92 154
4	18,05	Gaillardia aristata 'Fire Wheels' Phlox subulata Calamintha nepeta 'Blue Cloud' Stipa tenuissima Origanum vulgare 'Country Cream' Gaura lindheimeri 'Sparkle White'	10% 10% 20% 25% 15% 20%	1,81 1,81 3,61 4,51 2,71 3,61	14 36 22 27 22 18
5	10,35	Gaillardia aristata 'Fire Wheels' Origanum vulgare 'Country Cream' Stipa tenuissima Narcissus 'Flower Record'	40% 30% 30% 60%	4,14 3,11 3,11 6,21	33 25 19 37

6	18,05	Salvia officinalis Geranium sanguineum 'Tiny Monster' Achillea millefolium 'Sunny Seduction' Echinacea 'Meteor Pink' Pennisetum alpeccuroides 'Hameln' Echinops ritro	10% 15% 15% 30% 20% 10%	1,81 2,71 2,71 5,42 3,61 1,81	9 14 14 22 18 11
7	10,35	Salvia officinalis 'Tricolor' Calamintha nepeta 'Blue Cloud' Helictotricon sempervirens Gypsophila paniculata 'Festival White Flare' Narcissus 'Tahiti'	20% 20% 30% 30% 60%	2,07 2,07 3,11 3,11 6,21	14 12 19 19 37
8	7,07	Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire' Pennisetum alpeccuroides 'Hameln' Echinacea 'Aloha' Allium 'Millenium' Tulipa 'Dynamic Change'	30% 30% 40% 40% 30%	2,12 2,12 2,83 2,83 2,12	6 8 17 17 13
9	13,96	Helianthemum 'Ben Fhada' Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel' Phlox subulata Stipa tenuissima Echinacea 'Flamingo' Crocus speciosus (őszi) Narcissus 'Tahiti'	10% 5% 10% 40% 35% 30% 50%	1,40 0,70 1,40 5,58 4,89 4,19 6,98	28 14 28 34 20 84 42
10	7,07	Phlomis russeliana Echinacea 'Aloha' Pennisetum alpeccuroides 'Hameln' Verbena bonariensis 'Lollipop' Tulipa 'Red Princess' Tulipa 'Orange Princess'	30% 40% 30% 40% 40% 30%	2,12 2,83 2,12 2,83 2,83 2,12	8 17 11 17 17 13
11	13,96	Potentilla fruticosa 'Goldstar' Knautia macedonica 'Mars Midget' Rudbeckia fulgida var. Sullivantii 'Goldsturm' Phlomis russeliana Centaurea cyanus	10% 30% 40% 20% 30%	1,40 4,19 5,58 2,79 4,19	6 21 28 11 25
12	11,1	Salvia officinalis Geranium sanguineum 'Tiny Monster' Achillea millefolium 'Sunny Seduction' Echinacea 'Meteor Pink' Pennisetum alpeccuroides 'Hameln' Echinops ritro	20% 10% 10% 15% 25% 20%	2,22 1,11 1,11 1,67 2,78 2,22	11 6 6 7 14 13
13	11,1	Gaillardia aristata 'Fire Wheels' Aubrieta x cultorum 'Fiona' Calamintha nepeta 'Blue Cloud' Stipa tenuissima Origanum vulgare 'Country Cream' Gaura lindheimeri 'Sparkle White'	15% 5% 20% 15% 20% 25%	1,67 0,56 2,22 1,67 2,22 2,78	13 11 13 10 18 14
14	13,41	Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire' Pennisetum alpeccuroides 'Hameln' Echinacea 'Aloha' Allium 'Millenium' Tulipa 'Dynamic Change'	30% 40% 30% 30% 50%	4,02 5,36 4,02 4,02 6,71	12 21 24 24 40

A kastély főhomlokzata elé tervezett historizáló virágágyás alaprajzi megjelenésében utal a történeti kialakításra, azonban növényanyagában egy biodiverz élővilágot terveztem hozzá. A könnyű fenntartás és a helyi adottságok tekintetében egy szárazságtűrő, tűző napsütést toleráló növényanyagot komponáltam.

A tervezett évelők között több díszfű, talajtakaró és hagymás dísnövény is megtalálható

Az ágyásba tízféle évelőkeverék került kiosztásra. A keverékek magasságukba eltérő összetételűek. A kör ágyásba került kiültetés rabatt típusú kialakítás mentén terveztem meg, úgy, hogy az ágyást körbejárva a szélektől a közepéig a növényanyag magassága fokozatosan növekedjen, néhol kisebb-nagyobb hullámzásokkal. A kört két oldalról indák övezik, amelyeknek növényanyaga egységes magasságú, de változatos összetételű.

Tervezett rabatt kiültetés jellege
Saját készítésű ábra

Tervezett évelőágy hangulati előképe

Helianthemum 'Ben Fhada'
Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'
Phlox subulata
Stipa tenuissima
Echinacea 'Flamingo'
Crocus speciosus (őszi)
Narcissus 'Tahiti'

Dianthus gratianopolitanus 'Pink Jewel'
Gypsophila repens 'Filou Rose'
Crocus speciosus (őszi)

Helianthemum 'Ben Fhada'
Gaillardia aristata 'Fire Wheels'
Helianthemum 'The Bride'
Stipa tenuissima
Crocus vernus (tavaszi)

Gaillardia aristata 'Fire Wheels'
Phlox subulata
Calamintha nepeta 'Blue Cloud'
Stipa tenuissima
Origanum vulgare 'Country Cream'
Gaura lindheimeri 'Sparkle White'

Gaillardia aristata 'Fire Wheels'
Origanum vulgare 'Country Cream'
Stipa tenuissima
Narcissus 'Flower Record'

Salvia officinalis
Geranium sanguineum 'Tiny Monster'
Achillea millefolium 'Sunny Seduction'
Echinacea 'Meteor Pink'
Pennisetum alpeccuroides 'Hameln'
Echinops ritro

Salvia officinalis 'Tricolor'
Calamintha nepeta 'Blue Cloud'
Helictotricon sempervirens
Gypsophila paniculata 'Festival White Flare'
Narcissus 'Tahiti'

Perovskia atriplicifolia 'Blue Spire'
Pennisetum alpeccuroides 'Hameln'
Echinacea 'Aloha'
Allium 'Millenium'
Tulipa 'Dynamic Change'

Phlomis russeliana
Echinacea 'Aloha'
Pennisetum alpeccuroides 'Hameln'
Verbena bonariensis 'Lollipop'
Tulipa 'Red Princess'
Tulipa 'Orange Princess'

Potentilla fruticosa 'Goldstar'
Knautia macedonica 'Mars Midget'
Rudbeckia fulgida var. Sullivantii 'Goldsturm'
Phlomis russeliana
Centaurea cyanus

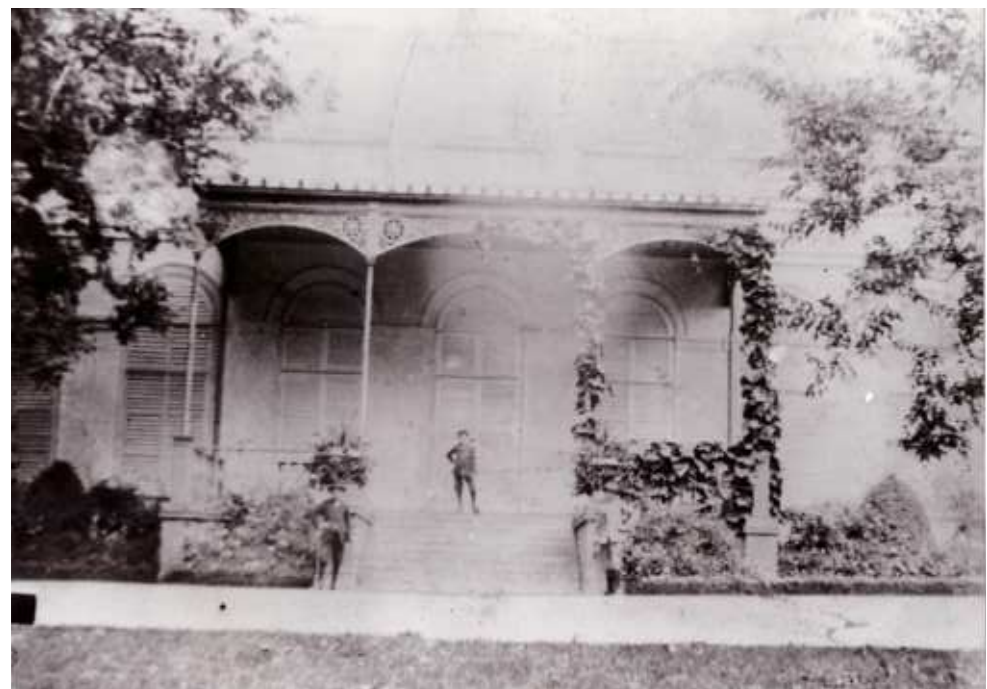
KIÜLTETÉSEK TÖRTÉNETI ALÁTÁMASZTÁSA

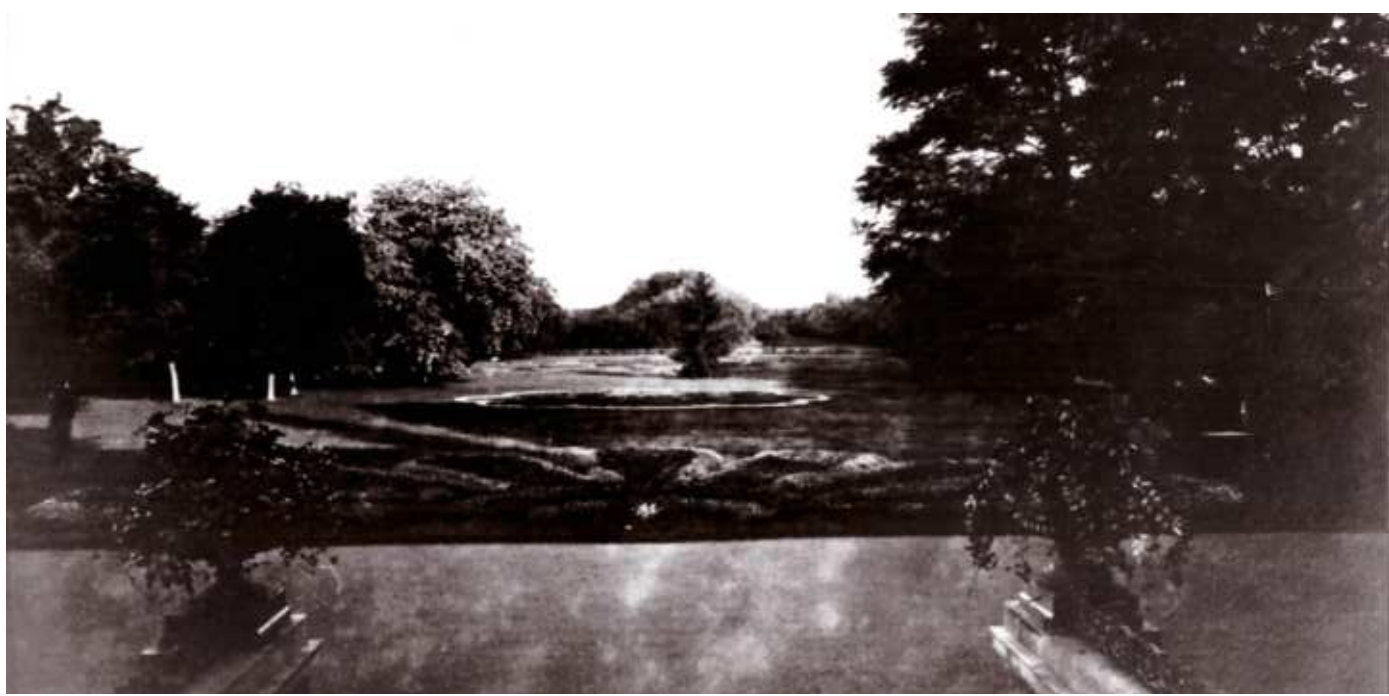
Gévay Béla: „Kastély főhomlokzata és virágkiültetés” (1877)
Károlyi család saját gyűjteménye

Morelli Gusztáv: „A főti kastély” (1877)
Károlyi család saját gyűjteménye

„A főti Károlyi-kastély, veranda a kastély északnyugati homlokzata előtt” (1915 körül)
Károlyi család saját gyűjteménye

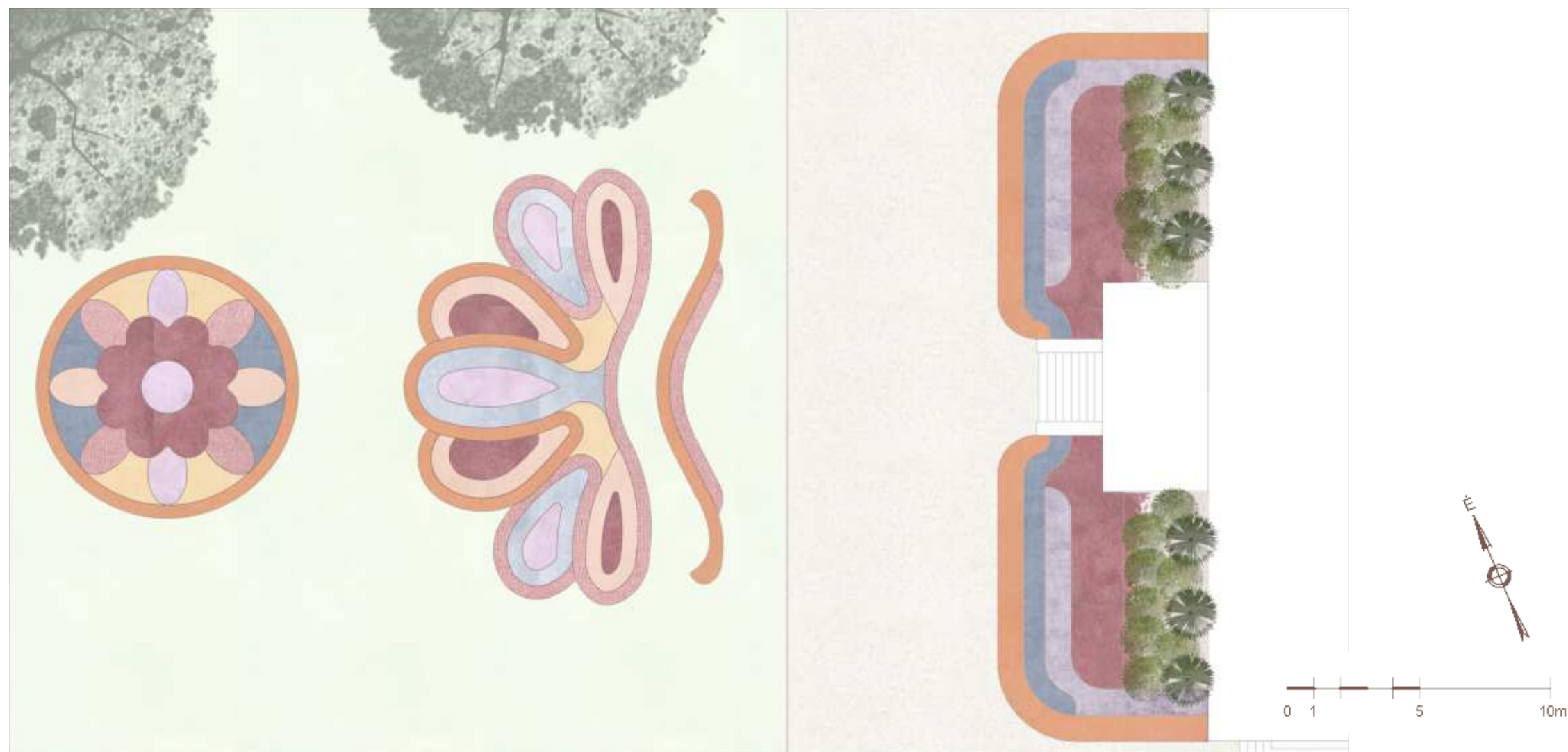

Gévay Béla: „A főti Károlyi-kastély, a park az északnyugati veranda feljáratától” (1877)
Károlyi család saját gyűjteménye

„Különösen a mindig nyílt kert, melyre a kastély homlokzata szolgál, bizonyosan mindenkinek sok gyönyört fog nyújtani. A fasorok és fásportok, a tő s a virágágyak az tanúsítják, hogy különös gondot fordítanak a kertre. „

/Hunfalvy János: Magyarország és Erdély eredeti képekben.(1856)/

KASTÉLY NYUGATI SZÁRNYA ELŐTTI KIÜLTETÉS

A kastély északnyugati szárnya előtt két ágyás kapott helyet, amelyek fémszegéllyel vannak határolva. Növényanyagukat illetően a mai kor igényeinek és elveinek megfelelően vegyes évelőkkel vannak kiültetve. A terasz lépcsősora melletti két ágyás szintén fémszegéllyel határolt. Az épület tövében a fellelt képi anyagok tartalmának megfelelően három-három örökzöld, kúpra nyírt *Lonicera nitida* 'Elegant' található, amely elé nyolc-nyolc tő *Rosa* 'Cottage Rose' és *Rosa* 'The Dark Lady' került. Az évelők és cserjék alá mulcs terítés javasolt, ezáltal megelőzve a túlzott elgyomosodást, valamint elősegítve a talaj nedvességének megőrzését.

Acer campestre

Cornus sericea 'Flaviramea'

Liriodendron tulipifera

Liquidambar styraciflua
Saját készítésű fényképek

FÁSSZÁRÚ NÖVÉNYALKALMAZÁS

A tervezett fásszárúak között több a helyi potenciális vegetáció jellemző faja is megtalálható, mint például a mezei juhar (*Acer campestre*), a csertölg (Quercus cerris), valamint hárs fajták is (*Tilia spp.*). Az intenzív használatú területeken több különlegesebb fajta is megtalálható, többek között amerikai tulipánfa (*Liriodendron tulipifera*), amerikai ámbrafa (*Liquidambar styraciflua*). A történeti kutatás során felmerült növények fajtái is betervezésre kerültek, mint például, keleti platán (*Platanus orientalis*), szelídgesztenye (*Castanea sativa*), ezüsthárs (*Tilia tomentosa*). A cserje szint is hasonló elvek alapján került összeállításra. A történeti kutatásban fellelt és megidézett egyedek mellett, megjelennek például som fajták (*Cornus spp.*), boróka fajták (*Juniperus spp.*), bodza fajták (*Sambucus spp.*), valamint bangita változatok (*Viburnum spp.*) is.

NYILATKOZAT

a diplomadolgozatnyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Sajben Angelika Panna
A Hallgató Neptun kódja: FFU6NL
A dolgozat címe: A Fóti Károlyi Kastély park és Gyermekváros történeti kutatása és revitalizációs terve
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Kertművészeti és Kertépítészeti Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott diplomadolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 11 hó 05 nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Sajben Angelika Panna (hallgató Neptun azonosítója: FFU6NL) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A diplomadolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: 2024 év 11 hó 08 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.